
JEGERPRØVEN

De ni samlingene, skrevet mot gjeldende lov

9

kapitler

97

arter

379

øvingsspørsmål i appen

Oppdatert 2026-09-03 · Viltressursloven i kraft 1. juli 2026

OM DENNE BOKA

Dette er en uoffisiell studiebok. Den er ikke tilknyttet Landbruksdirektoratet, og den erstatter ikke det obligatoriske jegerprøvekurset. Kurset er lovpålagt: jakt og fangst kan bare utøves av den som har bestått jegerprøven, og prøven forutsetter gjennomført kurs hos en godkjent kursarrangør.

Boka er laget til en vennegjeng som skal opp til prøven, og er skrevet mot primærkildene: lovene og forskriftene slik de sto på Lovdata 2026-09-03, studieplanen og undervisningsplanen fra Landbruksdirektoratet, og NJFFs offentlige deltakerhefter. Hvert lovsitat i boka er kontrollert ordrett mot kilden.

OM DEN NYE LOVEN

Viltressursloven (LOV-2025-06-20-102) trådte i kraft 1. juli 2026 og erstattet viltloven av 1981. Samtidig ble forskrift om utøvelse av jakt, felling og fangst endret. Noen av endringene er merkbare: «human jakt» heter nå «forsvarlig jakt- og fangstutøvelse», det er kommet regler om drone ved ettersøk, og det er satt tak på hvor mange løse hunder som kan forfølge samme dyr. Eldre lærebøker og øvingsapper bygger fortsatt på den gamle loven.

FEIL OG FORBEHOLD

Der kildene er tynne eller spriker, sier boka fra i stedet for å gjette. Finner du en feil, si fra — det er sånt som bør rettes før noen bruker boka til å forberede seg på en prøve som koster penger å ta om igjen.

Satt i Saira Condensed og Source Serif. Bilder fra Wikimedia Commons under frie lisenser; fotograf og lisens er oppgitt under hvert bilde.

INNHold

01 JAKT OG HOLDNINGER

Hvorfor vi jakter, og hva som skiller et forsvarlig skudd fra et uforsvarlig

02 VÅPEN OG VÅPENLOVGIVNING

Hagle og rifle, ammunisjonskravene som skal gjøre jakta human, og reglene som følger våpenet fra butikken til skapet

03 FORSVARLIG JAKT I PRAKSIS

Feltløypa: våpenhåndtering, avstandsbedømmelse, post og orientering ute i terrenget

04 SKYTING MED HAGLE OG RIFLE

Skyteprøva, stilling og avtrekk, haglsvermen og hvor langt du egentlig kan skyte

05 ARTSKUNNSKAP

Å kjenne igjen dyret før du hever våpenet

06 LOVER OG FORSKRIFTER

Rammene rundt jakta: hvem bestemmer, hva er lov, og hva skjer når du bommer på reglene

07 JAKTFORMER

Åtte måter å jakte på — og hva som kan gå galt i hver av dem

08 ETTERSØK AV SKADET VILT

Plikten som begynner i det øyeblikket skuddet går

09 HÅNDBTERING AV FELT VILT

Fra dyret faller til kjøttet ligger i fryseren — og de to rapportene du skylder fellesskapet etterpå

A ARTSATLAS

Alle jaktbare arter og forvekslingsartene deres

B

KILDER

Hva boka bygger på

JAKT OG HOLDNINGER

Hvorfor vi jakter, og hva som skiller et forsvarlig skudd fra et uforsvarlig

Den første samlingen på jegerprøvekurset handler ikke om våpen. Den handler om hvorfor du i det hele tatt skal ut, og hva som gjør at folk rundt deg fortsatt godtar at du gjør det. Alt det andre du lærer senere – kaliber, jakttider, ettersøk – hviler på det du bestemmer deg for her.

HVORFOR VI JAKTER

Mennesker har jaktet i Norge så lenge det har bodd mennesker her. Villreinen fulgte iskanten nordover, og folk fulgte villreinen. Da jordbruket kom, sluttet ikke jakta. Den ble noe annet: kjøtt og skinn ved siden av gården, og etter hvert et redskap for å regulere bestander. I dag jakter de fleste av oss verken for å overleve eller for å tjene penger. Vi jakter for kjøttet, for turen, for kameratskapet og for de timene på post der ingenting skjer. Alle de grunnene er gyldige.

Loven setter rammen. Viltressursloven § 1 sier at forvaltningen av viltressursene gjennom jakt, fangst og felling skal skje på en bærekraftig og forsvarlig måte, i samsvar med naturmangfoldloven og dyrevelferdsloven. Tre lover som skal leses sammen. Legg også merke til hvordan § 3 bokstav b definerer jakt: høsting av vilt med skytevåpen, den forutgående lokaliseringen av viltet, og ettersøk og avliving av såret vilt. Ettersøket er ikke noe som kommer etter jakta. Det er en del av jakta.

Så kommer det som ikke står i noen paragraf. Utmarka har mange brukere, og de fleste av dem jakter ikke. De møter deg på stien, og de ser bildene du legger ut. En elg på hengeren, fotografert med omtanke, forteller én historie. Det samme dyret i en blodpøl på gårdsplassen forteller en annen. Jakta utøves på storsamfunnets premisser. Blir tilliten borte, blir rammene strammere.

HVEM KAN JAKTE, OG FRA NÅR

- Jegerprøven kan avlegges fra og med det kalenderåret du fyller 14 år (utøvelsesforskriften § 8 tredje ledd).
- Småviltjakt krever fylte 16 år. Storviltjakt krever fylte 18 år (utøvelsesforskriften § 5).
- Fangst kan utøves fra fylte 16 år, men aldersgrensen er 18 år for villsvin, gaupe og jerv (utøvelsesforskriften § 5).
- Opplæringsjakt på småvilt: fra det året du fyller 14 til du fyller 16, med samtykke fra foresatte og under tilsyn av en person over 20 år som har jaktet og betalt jegeravgift i minst tre år (utøvelsesforskriften § 6 første ledd).
- Opplæringsjakt på storvilt: fra det året du fyller 16 til du fyller 18, på samme vilkår, men i tillegg kreves bestått jegerprøve og skyteprøve (utøvelsesforskriften § 6 andre ledd).
- Merk fella: viltressursloven § 17 heter «Aldersgrenser ved utøvelse av jakt og fangst», men gir bare Kongen fullmakt til å fastsette dem. Selve aldersgrensene står i utøvelsesforskriften.

Elgen er det største viltet vi høster i Norge, og den tildeles dyr for dyr gjennom fellingstillatelse fra kommunen. Uttaket bestemmes av hva bestanden tåler, ikke av hvor mange som vil jakte.

Foto: GrandTetonNPS, Public domain (Wikimedia Commons)

HØSTINGSPRINSIPPET: DU TAR OVERSKUDET, IKKE KAPITALEN

Grunnideen i norsk viltforvaltning er høsting. Du tar ut et overskudd og lar produksjonsapparatet stå igjen, omtrent som når du hogger tømmer uten å ta hele

granskogen. Naturmangfoldloven § 16 sier det rett ut: høsting kan bare tillates når best tilgjengelig dokumentasjon tilsier at arten produserer et høstingsverdig overskudd. Det er derfor vi har jakttider, kvoter og fellingstillatelser. Ikke for å gjøre det tungvint, men fordi uttaket skal ligge innenfor det bestanden tåler.

Utgangspunktet er at ingenting er tillatt før det er åpnet for det. Viltressursloven § 10 første ledd sier at jakt og fangst er tillatt dersom det er åpnet for det i eller i medhold av lov. Snu på den: står ikke arten i jakttidsforskriften, er den fredet. Loven sier også at det helst ikke bør åpnes for jakt i hekke- eller yngletiden. Samme tanke igjen. Du høster etter at årets produksjon er unnagjort.

Når myndighetene vurderer å åpne for høsting, teller mer enn bestandstallet. Naturmangfoldloven § 16 fjerde ledd nevner artens funksjon i økosystemet, virkningen på det biologiske mangfoldet ellers, artens betydning for næring eller rekreasjon, høstingstradisjonen i området og skaden arten gjør. Det forklarer hvorfor to arter med omtrent like store bestander kan ha helt ulike regler. Og § 15 legger en plikt på alle, ikke bare på jegere: unødige skade og lidelse på viltlevende dyr, og unødige jaging av dem, skal unngås.

Høsting kan bare tillates når best tilgjengelig dokumentasjon tilsier at arten produserer et høstingsverdig overskudd.

Naturmangfoldloven § 16 tredje ledd

Lirypebestanden svinger kraftig fra år til år. Derfor kan jakttid og kvote endres selv om arten i seg selv er vanlig — det er årets overskudd som skal høstes, ikke bestanden.

Foto: USFWSAlaska, Public domain (Wikimedia Commons)

HVA «FORSVARLIG JAKT- OG FANGSTUTØVELSE» BETYR

I eldre jegerprøvebøker het det human jakt. Uttrykket er byttet ut. Viltressursloven § 21 heter nå Forsvarlig jakt- og fangstutøvelse, og det er mer enn kosmetikk. Humant handler om hva du føler. Forsvarlig handler om hva du kan svare for etterpå, overfor jaktlederen, oppsynet eller en dommer. Det er en målestokk, ikke en stemning.

Paragrafen har to bein, og du må stå på begge. Det ene er dyrevelferd: jakta skal utøves på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte. Det andre er sikkerhet: den skal ikke utgjøre fare for mennesker, husdyr eller eiendom. Merk at det står fare, ikke skade. Regelen er brutt i det du skaper faren. At kula heldigvis ikke traff hytteveggen bak elgen, er ikke noe forsvar.

Dette er ikke et velmenende råd. Brudd på § 21 straffes etter viltressursloven § 60 med bøter eller fengsel inntil ett år, og inntil to år ved grove overtredelser. Uaktsomhet er nok. Den samme tanken går igjen i utstyrskravet: etter § 24 skal det bare brukes våpen og ammunisjon som er egnet til å avlive viltet på en sikker og dyrevelferdsmessig forsvarlig måte. Rifla di er ikke jaktlovlig fordi den er registrert. Den er jaktlovlig fordi den er egnet til akkurat det dyret du jakter på.

Jakt og fangst skal utøves på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte som ikke utgjør en fare for mennesker, husdyr eller eiendom.

Viltressursloven § 21

HJEMLENE BAK KRAVET OM FORSVARLIG UTØVELSE

- Viltressursloven § 21 — jakt og fangst skal være dyrevelferdsmessig forsvarlig og ikke utgjøre fare for mennesker, husdyr eller eiendom.
- Viltressursloven § 24 — bare våpen, våpendeler og ammunisjon som er egnet til å avlive viltet sikkert og dyrevelferdsmessig forsvarlig. Selvskudd er forbudt.
- Dyrevelferdsloven § 20 første ledd — jakt, fangst og fiske skal utøves på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte.
- Utøvelsesforskriften § 1 bokstav b og c — utøvelsen skal ikke påføre viltet unødige lidelser og ikke volde fare for mennesker, husdyr eller eiendom.
- Viltressursloven § 60 — brudd straffes med bøter eller fengsel inntil ett år, og inntil to år ved grove overtredelser.

SKUDDFELT OG BAKGRUNN ER DITT ANSVAR

Skuddfeltet er rommet mellom deg og dyret. Rent skuddfelt betyr at det ikke står noe i veien: ingen kvist foran treffområdet, ingen andre dyr, ingen mennesker, ingen hund. En granskvist tykk som en finger er nok til å kaste kula ut av kurs eller til å plukke opp halve haglsvermen. Kvisten ser du ofte ikke i kikkertsiktet, fordi siktet er stilt inn på dyret. Derfor vurderer du skuddfeltet med begge øyne åpne, før du går ned i sikte.

Bakgrunnen er det som ligger bak dyret, og den er ditt ansvar alene. Kula stopper ikke i elgen. Sikker bakgrunn er noe som faktisk fanger opp kula: en bakke, en jordvoll, tett og stigende terreng. Dyret i silhuett mot himmelen er det motsatte, og det samme er en blank vannflate eller en frossen myr. Viltressursloven § 28 forbyr dessuten å løsne skudd på eller over offentlig vei og jernbane, og fra luftfartøy og motorkjøretøy.

Det gode grepet er å bestemme dette før dyret kommer. Når du setter deg på post, merker du deg sektoren du kan skyte i, og grensene der du ikke skal skyte: mot naboposten, mot stien, mot hyttefeltet. På kurset gjør du det som en øvelse i feltløypa. På jakt gjør du det i mørket klokka halv seks, mens du fortsatt tenker klart.

To gamle regler hører hjemme her. Skyt aldri på dyr i flokk. Du ser ett dyr, men vet ikke hva som står bak det, og et gjennomskudd finner lett dyr nummer to. Og skyt aldri mora fra kalven. En kalv som mister mora om høsten klarer seg sjelden gjennom vinteren, og du sitter igjen med et dyr du verken kan felle eller hjelpe.

En ryddet skuddsektor fra tårnet gir rent skuddfelt og en bakgrunn du kjenner. Vurderingen gjøres når du setter deg, ikke når dyret står der.

Foto: U.S. Air Force photo by Staff Sgt. Jonathan Bass, Public domain (Wikimedia Commons)

SKUDDPLASSERING PÅ HJORTEVILT

Skudd på hjortevilt skal alltid rettes mot vitale organ, altså organ der et treff gir umiddelbar dødelig skade. I praksis betyr det hjerte- og lungeregionen. Det er et stort område, og det er den flaten du skal treffe, ikke dyret som helhet.

Hjerne og ryggrad frister fordi et treff der virker momentant. La være. Målet er lite, det er den delen av dyret som beveger seg mest, og bommer du med noen centimeter, sitter kula i kjeven eller i nakkemuskulaturen. Da har du et dyr som lever videre, som ikke kan spise, og som du kanskje aldri finner. Skudd mot hjerne og ryggrad medfører stor fare for skadeskyting.

Vinkelen avgjør om treffområdet i det hele tatt er tilgjengelig. Vent til dyret står med bredsida til. Står det skrått bakfra, går kula gjennom vom og tarm før den når lungene. Dyret går langt, kjøttet blir ødelagt, og sporet blir dårlig å gå på. Et dyr i bevegelse gjør alt vanskeligere: med økende fart øker faren for treff i mage og bakpart, og faren for at skuddfeltet ikke lenger er rent i det du trykker av.

Bredside er den eneste vinkelen som gir fri vei inn til hjerte- og lungeregionen. Står dyret skrått bakfra, ligger vom og tarm i veien for kula.

Foto: Stagiairemarketingssaintecroix, CC0 (Wikimedia Commons)

SKUDDHOLD, TRENING OG SKADESKYTING

Anbefalte skyteavstander finnes, og de er tak, ikke mål. Tallene i faktaboksen forutsetter et innskutt våpen og en stødig stilling, og de sier ingenting om deg.

Ditt eget maksimale skuddhold er den avstanden der du treffer en tallerken hver eneste gang, fra stillingen du faktisk kommer til å bruke: stående mot et tre, eller sittende med sekken som støtte. Sjelden liggende ved en benk. Det holdet finner du bare ved å skyte. NJFFs undersøkelse Bedre jakt gir to tall verdt å huske: øker avstanden fra 50 til 150 meter, tredobles sjansen for skadeskudd eller bomskudd, og jegere med mer enn hundre treningsskudd har vesentlig færre bom og skadeskytinger. De tretti obligatoriske skuddene på skyteprøven er et minimum, ikke en treningsmengde.

Med hagle er avstandene helt andre. Hagla er et kortholdsvåpen. Tommelfingerregelen er inntil tretti meter, og på større småvilt bør du ikke strekke det over tjuefem. Skudd på lengre hold enn tretti meter gir en klar økning i skadeskyting. Problemet er at korte hold er vanskelige å bedømme. Gjett avstanden, og skritt den opp etterpå.

Så til spørsmålet kurset stiller, og som mange svarer feil på: hva er den vanligste årsaken til skadeskyting? Det er ikke våpenet, ikke siktemidlet og ikke ammunisjonen. Svikt i utstyret er nesten aldri grunnen. Den vanligste årsaken er jegerens egen feilvurdering: for lang avstand, dyr i bevegelse, for lite trening til å vite hvor grensa går. Hadde alle bare skutt når de var virkelig sikre på å treffe ut fra egne forutsetninger, ville skadeskyting nesten ikke forekommet.

Den som under jakt skyter mot vilt, skal forvise seg om viltet er truffet.

Viltressursloven § 22 første ledd første punktum

ANBEFALTE SKYTEAVSTANDER OG TO TALL FRA BEDRE JAKT

- Elg: 150 m mot dyr i ro, 75 m mot dyr i rolig gange
- Hjort: 100 m i ro, 50 m i rolig gange
- Villrein: 100 m i ro, 50 m i rolig gange
- Rådyr med rifle: 75 m i ro, 35 m i rolig gange
- Rådyr med hagle: 20 m. Småvilt med hagle: 30 m
- Bedre jakt: øker avstanden fra 50 til 150 meter, tredobles sjansen for skadeskudd eller bomskudd
- Bedre jakt: jegere med mer enn 100 treningsskudd har vesentlig færre bom og skadeskytinger
- Tallene er anbefalinger fra NJFFs kursmateriell, ikke lovfestede grenser

Skyteprøvens tretti skudd er et minimum. Undersøkelsen Bedre jakt viser at jegere med over hundre treningsskudd bommer og skadeskyter vesentlig mindre.

Foto: U.S. Army, CC BY 2.0 (Wikimedia Commons)

JEGERENS DILEMMA

Det vanskeligste med jakt er sjelden selve skuddet. Det er sekundene før. Du sitter på post siste kvelden. Turen er betalt, laget venter på sambandet, og du vet det er langt til neste gang. Så står det et dyr der ute, litt for langt unna, i litt for dårlig lys. Kurset kaller dette jegerens dilemma, og det er satt sammen av fem ting: gruppepress, tidsklemme, sjelden anledning, stolthet og pris.

Dilemmaet løser du ikke på posten. Du løser det hjemme. Bestem på forhånd hvor grensene dine går, hvilken avstand, hvilket lys, hvilken vinkel, og si dem høyt til jaktlaget før dere går ut. Da er valget allerede tatt når fristelsen kommer, og du slipper å forhandle med deg selv i halvmørket. Det gamle ordtaket er fortsatt det beste rådet i faget: man skal aldri angre på et skudd man ikke har tatt.

Noen spørsmål har ingen fasit. Bør man gi viltet en sjanse? Er det usportslig å skyte rypa på bakken? Loven svarer ikke på det. Dette er jaktkultur, og den varierer mellom lag og landsdeler. Men praten er verdt å ta før jakta, ikke etter. Holdninger som aldri er snakket om, viser seg først den dagen det er fristende å bryte dem.

Rådyr trekker ut i skumringen, når lyset er dårligst og fristelsen til å strekke skuddholdet er størst. Grensa for når du skyter bør være satt lenge før du setter deg på posten.

Foto: W.carter, CC BY 4.0 (Wikimedia Commons)

DETTE MÅ DU KUNNE

1. Jakt er høsting av et overskudd — naturmangfoldloven § 16 tillater bare høsting når arten produserer et høstingsverdig overskudd.
2. Ingenting er lov før det er åpnet for det: etter viltressursloven § 10 er vilt fredet inntil jakttidsforskriften sier noe annet.
3. «Human jakt» heter nå forsvarlig jakt- og fangstutøvelse, og kravet står i viltressursloven § 21.
4. § 21 har to bein — dyrevelferd og ingen fare for mennesker, husdyr eller eiendom — og brudd straffes etter § 60 med bøter eller fengsel.
5. Aldersgrensene står ikke i viltressursloven § 17, men i utøvelsesforskriften §§ 5 og 6: 16 år for småvilt, 18 år for storvilt.
6. Sikker bakgrunn er ditt ansvar alene, for kula stopper ikke i dyret.
7. Skyt aldri på dyr i flokk, og skyt aldri mora fra kalven.
8. På hjortevilt skytes det mot hjerte- og lungeregionen med dyret i bredside; skudd mot hjerne og ryggrad gir stor fare for skadeskyting.
9. Anbefalte skyteavstander er tak, ikke mål — ditt eget skuddhold finner du bare på skytebanen.
10. Den vanligste årsaken til skadeskyting er jegerens egen feilvurdering, ikke svikt i våpen, sikte eller ammunisjon.

VÅPEN OG VÅPENLOVGIVNING

Hagle og rifle, ammunisjonskravene som skal gjøre jakta human, og reglene som følger våpenet fra butikken til skapet

Et jaktvåpen er ikke ett verktøy, men to. Hagla og rifla løser hver sin oppgave, og den som blander dem, skadeskyter. Dette kapitlet handler om hva som skiller dem, hva loven krever av ammunisjonen du putter i dem, og hvilke regler som følger våpenet fra du søker politiet om løyve til du låser skapet igjen etter jakta.

TO VÅPEN, TO OPPGAVER

Loven begynner ikke med kaliber og patroner. Den begynner med et krav om resultat: våpen og ammunisjon skal være egnet til å avlive viltet sikkert og dyrevelferdsmessig forsvarlig. Alt det tekniske i dette kapitlet er egentlig en utdyping av den ene setningen. Et dyr som blir truffet uten å dø, lider. Det er du som avgjør det, før du trekker av.

Under ordinær jakt og felling kan det bare brukes rifle og haglevåpen med ladning av krutt. Pistol og revolver er ikke lov. Det samme gjelder halvautomatiske våpen av militær karakter og helautomatiske skytevåpen. På elg, hjort, dåhjort, villrein, muflon og moskusfe, og ved felling av bjørn og ulv, er bare rifle tillatt. Det samme gjelder råbukk i den særskilte bukkejaktperioden.

Hagla er et kortholdsvåpen. Den sender ut en sverm som sprer seg, og som mister fart og energi raskt. Tommelfingerregelen er 30 meter, og skudd mot større småvilt bør ikke strekkes over 25. Danske undersøkelser viser en tydelig økning i skadeskyting utover 30 meter. Rifla er et presisjonsvåpen med ett prosjektil som roterer om sin egen akse og holder energien lenger. Sitter du i ei bjørkelie og rypa letter 45 meter unna, lar du den gå.

Til jakt skal det bare brukes skytevåpen, våpendeler og ammunisjon som er egnet til å avlive viltet på en sikker og dyrevelferdsmessig forsvarlig måte.

Viltressursloven § 24 første ledd

SLIK VIRKER VÅPENET

Rifleløpet har riflinger som setter kula i rotasjon og stabiliserer den. Hagleløpet er glatt og ender i en trangboring. Ellers deles skytevåpen i fire funksjoneringsmåter.

Enkeltskudd har ikke magasin; patronen legges inn i kammeret for hånd. Manuell omlading betyr at du fører patronen inn i kammeret mellom hvert skudd, typisk med sluttstykket på en boltrifle. Halvautomatiske våpen lader og spenner seg selv og gir ett skudd per avtrekk. Helautomatiske gir mer enn ett skudd per avtrekk, og er ikke tillatt.

Til jakt gjelder egne begrensninger. Hagle med plass til mer enn to skudd er forbudt, altså ett i magasinet og ett i kammeret. Magasin- og pumpehagler må derfor ha magasinsperre før de er lovlige. Halvautomatisk rifle kan ha tre skudd i magasinet og ett i kammeret på elg, hjort og rådyr, og to i magasinet og ett i kammeret på alt annet vilt. Begrunnelsen er enkel: det første skuddet er det som teller, og kvaliteten på hvert skudd betyr mer enn antallet.

Selve håndteringen læres med hendene. Sjekk alltid at våpenet er tomt når du tar i det, og behandle det som ladd uansett. Pek det i sikker retning. Ta ikke av sikringen før du har bestemt deg for å skyte. Vit hva som er bak målet. Å visitere, lade, tømme, sikre og avsikre skal sitte så godt at du gjør det uten å tenke, også når det er mørkt og du er kald.

Under ordinær jakt og felling kan det bare brukes rifle og haglevåpen med ladning av krutt. Under jakt og felling er det ikke tillatt å bruke pistol, revolver, halvautomatiske våpen av militær karakter eller helautomatiske skytevåpen.

Utøvelsesforskriften § 15 første ledd

Brekt hagle viser alle rundt deg at våpenet er tomt. Sjekk likevel selv hver gang du tar i et våpen, uansett hvem som ga deg det.

Foto: Waltherppx, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

KALIBER OG PATRONBETEGNELSER

Kaliber er diameteren. Utøvelsesforskriften skriver minstekravet til storvilt som 6,5 (.264 tommer / 6,71 mm), altså samme mål oppgitt på tre måter. Tallet 6,5 og tallet .264 beskriver det samme hullet.

Betegnelsene kommer fra to tradisjoner. De metriske oppgir kulediameter og hylselengde i millimeter: 6,5x55 er en 6,5 mm kule i en 55 mm hylse, 9,3x62 en 9,3 mm kule i en 62 mm hylse. De amerikanske oppgir diameteren i tommer og setter et navn bak: .308 Winchester, .30-06 Springfield, .22 Long Rifle. Det som betyr noe for deg, er merkingen på løpet. Ammunisjonen skal stemme nøyaktig med den, ikke omtrent.

Kaliberet alene sier ingenting om hva som er lovlig. En .308 Winchester ladet med en ekspanderende kule på ni gram er en elgpatron. Samme kaliber med matchammunisjon er ulovlig på storvilt. Og salongrifle i .22 LR kan bare brukes på viltarter opp til en hares størrelse, men ikke på hare.

Hagler merkes annerledes. Står det 12/70 på løpet, er 70 kammerlengden i millimeter. Bruk aldri patroner merket lengre enn dette; kortere er uproblematisk. Merk at hylselengden gjelder etter at skuddet er avfyrt, når plasthylsa er brettet helt ut.

Metriske navn oppgir kulediameter og hylselengde i millimeter, amerikanske oppgir diameteren i tommer. Ammunisjonen må stemme nøyaktig med merkingen på løpet.

Foto: Lord Mountbatten, Public domain (Wikimedia Commons)

KRAV TIL RIFLEAMMUNISJON

På elg, hjort, dåhjort, villrein, villsvin og muflon, og ved felling av ulv og bjørn, skal kula være ekspanderende. I tillegg må tre krav være oppfylt samtidig: minste kaliber 6,5, minste kulevekt 9 gram for kuler med mantel og blykjerne eller 7,8 gram for blyfrie, og minst 2200 joule anslagsenergi på 100 meter. For rådyr, bever og gaupe, og ved felling av jerv og gaupe, er kravet ekspanderende kule og minst 980 joule på 100 meter. Kuler og ammunisjon laget for trenings- og konkurranseskyting er forbudt på storvilt.

Hvorfor måles energien på 100 meter og ikke i munningen? Fordi energien faller med avstanden, og kravet skal bite der skuddene faktisk løsnes. Og hvorfor ekspanderende? En kule som utvider seg, avgir energien sin inne i dyret og lager en bred sårkanal. En helmantel går gjennom og etterlater et lite hull. Forskjellen er ofte forskjellen på et dyr som ligger, og et ettersøk i mørket.

Kuletypene du møter er helmantel, som ikke ekspanderer, halvmantel med blyspiss eller hullspiss, som er den vanligste jaktkula, og homogene kuler i messing eller kobber, som er blyfrie og finnes i ekspanderende varianter. Til det største viltet er loddede kuler, der mantel og blykjerne er kjemisk bundet sammen, et godt valg. Har

du brukt blyammunisjon, råder Mattilsynet deg til å skjære bort alt skadet vev og ti centimeter i radius rundt skuddkanalen. Blyfritt fjerner problemet.

Under jakt på elg, hjort, dåhjort, villrein, villsvin eller muflon, og ved felling av ulv og bjørn skal det brukes ammunisjon med ekspanderende prosjektil.

Utøvelsesforskriften § 16 første ledd

MINSTEKRAV TIL RIFLEAMMUNISJON (UTØVELSESFORSKRIFTEN § 16)

- Elg, hjort, dåhjort, villrein, villsvin, muflon, samt felling av ulv og bjørn: ekspanderende prosjektil.
- Minste tillatte kaliber: 6,5 (.264 tommer / 6,71 mm).
- Minste kulevekt: 9 gram (138,9 grain) med mantel og blykjerne, 7,8 gram (120 grain) blyfritt.
- Minste anslagsenergi på 100 meter (E100): 2200 joule.
- Rådyr, bever og gaupe, samt felling av jerv og gaupe: ekspanderende prosjektil og minst 980 joule (100 kgm) E100.
- Trenings- og konkurranseammunisjon er forbudt på storvilt.

En ekspanderende kule folder seg ut og avgir energien inne i dyret. Det er derfor loven krever ekspanderende prosjektil på storvilt og forbyr matchammunisjon.

Foto: Thewellman, CC0 (Wikimedia Commons)

HAGLEAMMUNISJON: FART, STØRRELSE OG MATERIALE

Haglskuddet dreper når nok hagl trenger inn i vitale organer. To ting må stemme samtidig. Dekningen må være god nok, altså at svermen er tett nok til å treffe det vitale. Og hvert enkelt hagl må ha nok anslagsenergi til å komme inn. Er svermen tett, men haglene for lette, river du bare i skinnet. Er haglene tunge, men svermen glissen, går fuglen videre.

Utgangshastigheten er det viktigste kvalitetsmålet på en haglpatron, og den står på pakka. Lette haglmaterialer som tinn, sink og stål bør ut med minst 400 m/s, tunge som bly, vismut og tungsten med minst 375 m/s. Doblet hastighet gir firedoblet anslagsenergi. Lette hagl mister farten raskest, så med stål bør du gå to haglnummer opp i forhold til bly.

Materialet bestemmer også hvilket våpen du kan bruke det i. Bly er tungt og bløtt og gir liten rikosjettfare. Vismut og tungsten-matrix ligner bly og kan brukes i alle hagler. Stål og tungsten er harde, krever moderne stålhaglgodkjente våpen, og bør ikke brukes i gamle gevær eller i løp med mer enn halv trangboring. På bart fjell gir harde hagl rikosjettfare.

Blyforbudet er knyttet til våtmark. Der er det ikke bare forbudt å skyte med blyhagl, det er forbudt å bære dem. Grunnen er at bly som havner i vannet blir plukket opp av fugl og forgifter den. Fyllingskule og slugs er tillatt på rådyr. Jakter du villsvin med hagle, er slugs det eneste lovlige.

Det er forbudt å skyte med og bære blyhagl i forbindelse med jakt i våtmark, slik det fremgår i REACH-forordningen vedlegg XVII post 63 nr. 11, jf. forskrift 30. mai 2008 nr. 516 om registrering, vurdering, godkjenning og begrensning av kjemikalier (REACH-forskriften) § 1.

Utøvelsesforskriften § 17 første ledd

HAGLPATRONEN: FART OG STØRRELSE

- Minste utgangshastighet, lette hagl (tinn, sink, stål): 400 m/s (1312 fps).
- Minste utgangshastighet, tunge hagl (bly, vismut, tungsten): 375 m/s (1230 fps).
- Anbefalt haglstørrelse med bly: rype US 6-7, storfugl US 3-5, hare US 5-6, rev US 2-4, gås US 2-4, rådyr US BB-3.
- Med stål: rype US 4-6, storfugl US 2-3, hare US 3-4, rev og gås US BB-2, rådyr US BB-1.
- Anbefalingene er NJFFs, ikke lovkrav. Lovkravene gjelder blyhagl i våtmark og slugs på villsvin.

Utgangshastigheten står på pakka og er det viktigste kvalitetsmålet på en haglpatron. Lette hagl må ut fortare enn tunge for å ha samme virkning.

Foto: Kenneth Allen, CC BY-SA 2.0 (Wikimedia Commons)

CHOKE OG HAGLSVERMEN

Choken, eller trangboringen, er innsnevringen helt fremme i løpet, målt mot løpets diameter lenger bak. Et sylinderboret løp har ingen choke i det hele tatt. Jo trangere choke, desto tettere og smalere blir svermen, og desto lenger holder den seg drepande. Jo åpnere choke, desto bredere sverm, som tilgir mer på korte hold.

Tallene gjør det konkret. På 22,9 meter kaster et sylindrløp en sverm på rundt 96 centimeter, mens full choke gir rundt 53. På 36,6 meter er de samme tallene 147 og 102 centimeter. Choken flytter altså ikke svermen så mye lenger ut som den samler den.

Mye choke koster noe. En rype truffet midt i svermen fra et fullchoket løp på tjue meter blir full av hagl og lite verdt på tallerkenen. Samtidig bommer du oftere, fordi det er mindre å treffe med. Trang choke konsentrerer i tillegg haglene mot midten av treffbildet, ikke jevnt utover.

Den eneste måten å vite hvordan din hagle skyter, er å skyte på papir. En patron som gir jevn dekning i naboens våpen, kan gi hullete treffbilde i ditt. Ideelt skal omtrent to tredjedeler av svermen ligge over siktepunktet, slik at fuglen som står oppå

siktekorntet havner midt i svermen. Gjør den ikke det, er hagla kanskje ikke godt nok tilpasset deg.

SVERMENS DIAMETER I CENTIMETER

- 9,1 meter: sylinder 50,8 · halv 30,5 · full 22,9
- 18,3 meter: sylinder 81,3 · halv 53,3 · full 40,6
- 27,4 meter: sylinder 111,8 · halv 81,3 · full 68,6
- 36,6 meter: sylinder 147,3 · halv 114,3 · full 101,6
- Tallene er veiledende. Ditt løp og din patron må prøveskytes på papir.

KIKKERTSIKTE OG INNSKYTING

Kikkertsiktet gir deg siktepunkt og dyr i samme plan, og samler lys når skogen mørkner. To ting avgjør om du får nytte av det. Avstanden mellom øyet og kikkerten må være riktig, ellers får du rekylen i øyenbrynet og et bilde som forsvinner i kantene. Og du må finne fullt synsfelt raskt, uten å lete.

Innskutt våpen er et av grunnvilkårene for forsvarlig jakt, på linje med rent skuddfelt og at du ikke skyter mot dyr i fart, mot dyr i flokk eller mora fra kalven. Skyt inn rifla før sesongen, og jakt med den samme ammunisjonen du skjøt den inn med. Bytter du kulevekt eller kuletype, flytter treffpunktet seg. Kulebanen krummer også, så rifla treffer ikke likt på 60 og 160 meter. Anbefalte skuddhold er 150 meter på elg i ro og 75 i rolig gange, 100 og 50 på hjort og villrein, 75 og 35 på rådyr. Øker avstanden fra 50 til 150 meter, tredobles sjansen for skadeskudd eller bom.

Storviltjakt med rifle krever bestått skyteprøve i samme jaktår. Prøven er 30 obligatoriske skudd mot valgfri blink, og deretter fem skudd mot godkjent dyrefigur for hver rifle og hvert løp du skal bruke. For kombivåpen, drillinger og dobbeltløpet rifle er det tre skudd. Alle skuddene mot dyrefiguren må være innenfor treffområdet.

En ting til om sikter: restlysforsterkende og termiske siktemidler er forbudt under jakt, sammen med synlig lys. Unntakene er få og navngitte, blant annet villsvin og rødrev i åpent terreng eller ved åteplass, hjort der kommunen har åpnet for det i forskrift, og ettersøk av påskutt hjortevilt, villsvin og rødrev.

Innskyting er ingen formalitet. Bytter du kulevekt eller kuletype, flytter treffpunktet seg, og rifla må skytes inn på nytt.

Foto: Sauer202, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

VÅPENLOVA: HVEM FÅR ERVERVE VÅPEN

Våpenlova er skrevet på nynorsk, og formålet står i første paragraf: å trygge samfunnet mot uønskete hendingar med våpen og å fremje ein trygg våpenbruk. Alt annet følger av det. Den som vil erverve eller ha et skytevåpen, må ha løyve fra politiet. Den som selger, må forsikre seg om at kjøperen har løyvet.

Er du innført i Jegerregisteret, kan du få løyve til inntil åtte komplette skytevåpen til jakt. Flere krever dokumentert særskilt behov. Politiet gir løyve til rifler og hagler med enkeltskudd eller manuell omlading, til halvautomatiske hagler, og til halvautomatiske rifler som oppfyller egne konstruksjonskrav. Våpenet må i tillegg oppfylle kravene til jaktvåpen etter viltressursloven § 24. Politiet vurderer ogsåandel, edruskap og om du av andre grunner er uskikket.

Aldersgrensene ligger to steder, og det er lett å lete feil sted. Våpenlova § 15 gjelder å eie: 18 år for skytevåpen, 21 år for pistol og revolver. Fra fylte 16 kan politiet gi fritak for hagler og rifler når verge samtykker og noen kvalifisert oppbevarer våpenet, men ingen under 18 får løyve til å kjøpe. Aldersgrensene for å jakte står derimot i utøvelsesforskriften. Viltressursloven § 17 heter «Aldersgrenser», men inneholder ingen tall; den gir bare Kongen hjemmel til å fastsette dem.

Ammunisjon krever at du har løyve til et våpen ammunisjonen passer i, eller særskilt løyve fra politiet. Våpenkortet er digitalt og hentes i Våpenregisteret med BankID. Husk å åpne for deling, slik at det kan kontrolleres.

Aldersgrensa for å kunne erverve og ha skytevåpen, våpendelar eller ammunisjon er 18 år. For å kunne erverve og ha pistol og revolver som krev løyve etter § 5 første ledd, eller våpendelar til pistol eller revolver som er løyvepliktige i medhald av § 6 tredje ledd, er aldersgrensa likevel 21 år.

Våpenlova § 15 første ledd

ALDERSGRENSENE, SORTERT

- Erverve og ha skytevåpen: 18 år (våpenlova § 15).
- Pistol og revolver: 21 år.
- Fritak for hagler og rifler fra fylte 16 med samtykke fra verge, men kjøp først fra 18.
- Jakt på småvilt og fangst: 16 år (utøvelsesforskriften § 5).
- Jakt på og felling av storvilt: 18 år. Fangst av villsvin, gaupe og jerv: 18 år.
- Opplæringsjakt på småvilt: fra kalenderåret du fyller 14, med samtykke og tilsyn (utøvelsesforskriften § 6).
- Jegerprøven kan avlegges fra kalenderåret du fyller 14 (utøvelsesforskriften § 8).

Hvert løyvepliktig våpen er registrert på nummer. Kaliber, fabrikkmerke og nummer er også det du må skrive ned når du låner våpenet bort.

Foto: Dennis van Zuijlekom from Ermelo, The Netherlands, CC BY-SA 2.0 (Wikimedia Commons)

OPPBEVARING, TRANSPORT OG UTLÅN

Et våpen som oppbevares, skal være tømt for ammunisjon. Det skal stå i din faste bolig, nedlåst i godkjent tryggingsskap eller godkjent våpenrom. Det holder å låse ned en vital våpendel i stedet for hele våpenet. Ammunisjonen skal også låses, og skal være atskilt fra våpenet, med mindre begge deler står i et skap som er godkjent for nettopp det. Grensene i våpenforskrifta kapittel 6 er absolutte, uansett hvor ryddig du ellers er.

Under transport skal du ha med dokumentasjon på lovlig tilgang og vise den til politiet på forespørsel. Våpen og ammunisjon skal være atskilt og pakket slik at de verken er synlige eller lett tilgjengelige. I bilen skal de være under forsvarlig tilsyn. Du kan likevel forlate dem når de er pakket og skjult og bilen er låst, eller når du tar med deg en vital våpendel.

Utlån krever at låntakeren selv har løyve til tilsvarende våpen, eller tillatelse fra politiet til å låne. Det er utlåneren som må sjekke dette, og som skal skrive en utlånserklæring: navn og adresser, våpenkortnummer og utstedende myndighet, våpentype, kaliber, fabrikkmerke og nummer, hva våpenet skal brukes til, og for hvilket tidsrom. Erklæringen gjelder sammen med løyvet som våpenkort. Å la kameraten prøve et skudd mens du står ved siden av, er kortvarig overlating under forsvarlig tilsyn og krever ikke papirer.

Brudd på reglene om erverv, oppbevaring, transport og utlån straffes med bøter eller fengsel i inntil tre måneder. Men det er ikke straffen som er poenget. Et våpen utenfor eierens kontroll er den korteste veien til at et våpen havner et sted det ikke skal.

Løyvepliktige skytevåpen, eller nærare bestemte delar til skytevåpenet, skal oppbevarast nedlåste i godkjent tryggingsskap eller i godkjent våpenrom. Ammunisjon skal oppbevarast nedlåst.

Våpenlova § 19 tredje ledd

OPPBEVARING: GRENSENE I VÅPENFORSKRIFTA KAPITTEL 6

- Godkjent tryggingsskap: FG-520, SSF 3492, EN 1143, NS 5089, INSTA 610 eller høyere standard.
- Inntil 10 000 ferdigladde patroner i husstanden, eller 15 000 når minst 5000 er .22 LR eller .22 Short.
- Inntil 2000 patroner i et godkjent skap som ikke er særskilt godkjent for ammunisjon.
- Ingen ammunisjon i ubebodd hytte eller hus.
- Mer enn 25 løyvepliktige våpen eller våpendeler i husstanden: FG-godkjent alarm.
- Oppbevaring i annen bolig: meld til politiet minst tre uker før. Hytte regnes ikke som bolig.

Godkjent tryggingsskap er hovedregelen. Det holder å låse ned en vital våpendel, men ammunisjonen skal låses for seg.

Foto: User:IssueLips, Public domain (Wikimedia Commons)

DETTE MÅ DU KUNNE

1. Til jakt er bare rifle og hagle med kruttladning lov, og til elg, hjort, dåhjort, villrein, muflon og moskusfe, samt felling av bjørn og ulv, bare rifle.
2. Hagla er et kortholdsvåpen: 30 meter er tommelfingerregelen, og 25 meter mot større småvilt.
3. Til storvilt kreves ekspanderende kule, minst kaliber 6,5, minst 9 gram kulevekt (7,8 gram blyfritt) og minst 2200 joule på 100 meter.
4. Rådyr, bever og gaupe krever ekspanderende kule og minst 980 joule på 100 meter.
5. Blyhagl er forbudt både å skyte med og å bære i forbindelse med jakt i våtmark.
6. Choken sprer eller samler svermen, og den eneste måten å vite hvordan din hagle skyter, er å skyte på papir.
7. Rifla skal være innskutt, og du skal jakte med den samme ammunisjonen du skjøt den inn med.
8. Storviltjakt med rifle krever bestått skyteprøve hvert jaktår: 30 obligatoriske skudd og fem skudd mot dyrefigur per rifle.
9. Våpen krever løyve fra politiet, skal oppbevares nedlåst i godkjent tryggingsskap, og utlån krever at låntakeren har løyve og at du skriver utlånserklæring.
10. Aldersgrensene for å jakte står i utøvelsesforskriften §§ 5 og 6, ikke i viltressursloven § 17, som bare er en fullmakt.

FORSVARLIG JAKT I PRAKSIS

Feltløypa: våpenhåndtering, avstandsbedømmelse, post og orientering ute i terrenget

Alt du har lest til nå kan læres ved et bord. Denne samlingen kan ikke det. Tre timer ute, med et tomt våpen i hendene, et gjerde som skal krysses og en pappfigur på ukjent avstand. Det er her teorien blir til vaner, og det er vanene, ikke kunnskapen, som avgjør hva du gjør den dagen du er våt, sliten og har noen få sekunder på deg.

FELTLØYPA

Tredje samling heter «Forsvarlig jakt i praksis» og foregår utendørs. Studieplanen setter av tre timer, krever obligatorisk oppmøte og minst én instruktør per ti deltakere. Det er ikke krav om praktisk skyting denne dagen. I stedet går gruppene en feltløype med fem faste momenter: hente et våpen ut av en bil, passere hindringer, bedømme avstand, plassere en post med skytesektor, og finne fram med kart, kompass og GPS.

To regler gjelder gjennom hele løypa. Våpenet skal være brukket, eller ha sluttstykket i bakre stilling, mellom øvelsene. Og tomt våpen skal vises fram før hver eneste øvelse. Det virker overdrevent når alle vet at ingen har ammunisjon. Poenget er nettopp det: et sikkerhetsgrep som bare gjøres når du tror det er nødvendig, blir aldri en vane. Det må gjøres når det er unødvendig, hundre ganger, før det sitter den gangen det betyr noe.

Gruppene sendes ut hver sin vei og møter hverandre underveis. Det er planlagt. Møtet mellom to bevæpnede folk i skogen er en av de vanligste situasjonene i norsk jakt, og en av de få der du kan lese hele den andres holdning på ett sekund. Er hagla brukket, er beskjeden gitt uten et ord.

Loven har ingen paragraf som sier «pek våpenet i sikker retning». Den sier noe kortere og videre, og lar deg selv finne ut hva det betyr i akkurat din situasjon. Brudd på bestemmelsen straffes etter viltressursloven § 60 med bøter eller fengsel inntil ett år.

Jakt og fangst skal utøves på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte som ikke utgjør en fare for mennesker, husdyr eller eiendom.

Viltressursloven § 21

SIKKERHETSREGLENE DU SKAL KUNNE UTEN Å TENKE

- Sjekk alltid at et våpen er tomt når du tar i det. Et våpen skal til enhver tid behandles som om det er ladd.
- Pek alltid våpenet i sikker retning. Sikt aldri mot noe uten at du skal løsne skudd.
- Rør aldri en annen persons våpen uten tillatelse.
- Ta aldri av sikringen før du har forvisset deg om at du kan skyte.
- Vit hva som er bak målet. Sikker bakgrunn for skuddet er ditt ansvar.
- Ta alltid en kontroll på at våpenet er tomt før du setter det fra deg.
- Bruk kun ammunisjon som er tilpasset våpenet.

VÅPENET UT AV BILEN

Første moment er enkelt å beskrive og lett å gjøre feil. En deltaker blir bedt om å hente et våpen som ligger i en bil. De andre står og ser på. Det første håndgrepet er alltid det samme: visiter våpenet. Brekk hagla, eller trekk sluttstykket bakover, og se inn i kammeret. Ikke fordi du mistenker den som la det der, men fordi ansvaret flytter seg over til deg i det øyeblikket du tar i det. Den som sist hadde våpenet i hendene, kan ikke lenger svare for det.

Deretter skal det bæres, og hele veien skal det peke i en retning der et vådeskudd ikke rammer noe. Bakken foran deg og luften over deg er de to praktiske alternativene. Til slutt legges våpnene tilbake i bilen, klare for transport. Instruktøren gjentar øvelsen for hver deltaker, og spør underveis: hva slags våpen er dette, og hvordan ser du det?

Reglene for selve transporten står i våpenforskrifta. Våpen og ammunisjon skal holdes atskilt og pakkes forsvarlig ned, slik at det verken er synlig eller lett tilgjengelig. Du skal ha våpen og ammunisjon under forsvarlig tilsyn mens du kjører. Skal du forlate bilen, må enten alt være pakket, skjult og bilen låst, eller så tar du med deg en vital våpendel. I praksis betyr det at sluttstykket blir med deg inn på bensinstasjonen. Det tar fem sekunder og fjerner hele problemet.

Har du hund, kompliseres alt. Kursplanen tar dette som et eget punkt: håndtering av hund kombinert med bæring av våpen. En hund som skal ut av bilen, i bånd, mens du samtidig har et gevær i den ene hånden, er en situasjon der noe må legges fra seg først. Legg alltid fra deg våpenet, ikke hunden.

Den som transporterar skytevåpen eller ammunisjon etter våpenlova § 20 i motorvogn skal ha skytevåpen og ammunisjon under forsvarleg tilsyn. Skytevåpen eller ammunisjon som transporterast i motorvogn kan likevel forlatast utan forsvarleg tilsyn når skytevåpen og ammunisjon er pakka og skjult og motorvogna er låst, eller når vital del av skytevåpen er fjerna.

Våpenforskrifta § 6-7 andre ledd

Sluttstykket er den vitale våpendelen på en boltrifle. Tar du det med deg, er rifla ubrukelig for andre, og du oppfyller kravet til å forlate våpenet i bilen.

Foto: Savage Arms Company; Holland & Holland, CC BY 4.0 (Wikimedia Commons)

GJERDET, BEKKEN OG DE ANDRE FOLKENE

Andre moment er hindringene. Løypa skal ha minst to av dem, og arrangøren velger mellom gjerde, bekk, kløft eller bratt helling. Ved oppstart av øvelsen skal våpenet simuleres å være ladd. Det er hele poenget. Alle klarer å klatre over et gjerde med et tomt gevær.

Grunnprinsippet er at kropp og våpen ikke skal krysse hindringen samtidig. Tøm våpenet. Legg det over gjerdet, eller rekk det til den som allerede står på andre siden, med løpet i ufarlig retning. Klatre selv. Ta det tilbake. Årsaken er banal og godt dokumentert i ulykkesstatistikk over hele verden: du sklir. Et fall med et ladd våpen i hendene er den situasjonen der jegere skader hverandre og seg selv.

Etter kryssingen kommer en sjekk kursplanen nevner særskilt: snø eller jord i løpet. Faller du i en bekk eller stikker løpet ned i en snøfonn, kan det sitte en propp der. Et sperret løp bygger trykk det ikke er dimensjonert for, og løpet kan sprenges. Se gjennom løpet mot lyset før du lader igjen. Hver gang.

Så kommer folkene. Når du møter andre i skogen, brekker du hagla eller trekker sluttstykket bakover før du går fram og snakker. Signalfarger gjør at du synes bedre

for andre jegere, og et signalfarget plagg i sekken er også det redningsmannskap trenger for å finne deg. Har du ikke jaktrett der du går, gjelder en egen regel: du kan bare passere når det er nødvendig ferdsel til eller fra et sted du lovlig kan jakte, og da skal våpenet være uladd.

Ferdsel med skytevåpen eller feller er forbudt på eiendommer der jegeren selv ikke har rett til jakt og fangst. Første punktum gjelder ikke nødvendig ferdsel til eller fra et sted hvor jegeren lovlig kan benytte skytevåpen eller feller. Ved ferdsel etter andre punktum skal våpen være uladd.

Viltressursloven § 39 første ledd

Et gjerde er ingen liten hindring med gevær i hendene. Tøm våpenet, legg det over eller gi det fra deg, og klatre selv med begge hender fri.

Foto: Johann Jaritz, CC BY-SA 3.0 at (Wikimedia Commons)

HVOR LANGT ER DET EGENTLIG?

Tredje moment er avstandsbedømmelse, og feltløypa skal ha minst to mål på haglehold, mellom 10 og 30 meter, og minst ett mål på riflehold, mellom 50 og 100 meter. Du går fram, gjetter, og skritter opp etterpå. Det er hele metoden, og den virker.

Grunnen til at dette må gå fort, er at viltet ikke venter. Rypa letter, og du har ett sekund på deg til å avgjøre om holdet er innenfor. Det er ikke tid til å regne. Derfor må

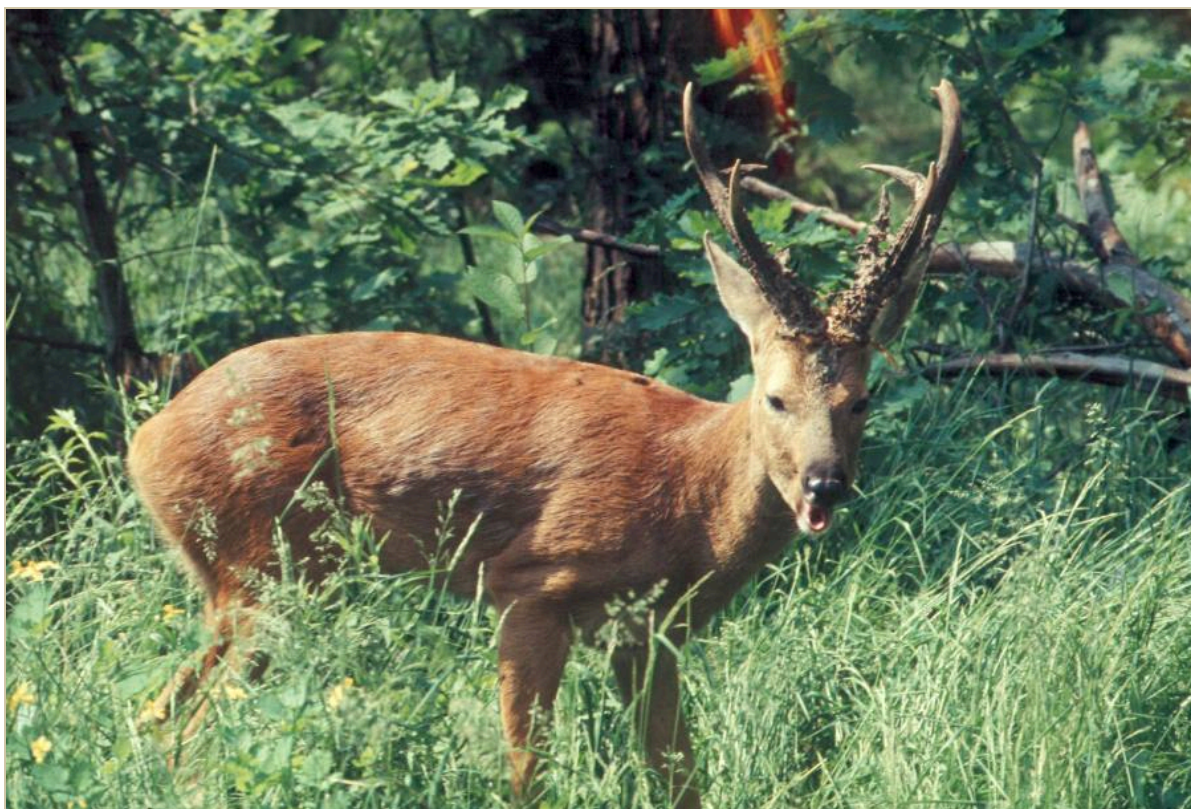
tallet komme av seg selv, og det gjør det bare hvis du har gjettet og målt et par hundre ganger før.

Øyet lar seg lure systematisk, og det er verdt å kunne mønsteret. Avstander bedømmes for korte over sjøer og sletter, nedover hellinger og i sterkt lys. De bedømmes for lange over rennende vassdrag, langs rette skogglenner, oppover mothellinger og i dårlig sikt. Legg merke til at feilen går i den farlige retningen når du sitter på en post og ser nedover mot et vann: dyret er lenger unna enn du tror.

Undervisningsplanen nevner én enkel hjelpemetode i stikkordsform, pinnemetoden: en kvist, et siktepunkt, et nytt siktepunkt, og avstanden mellom dem ganget med ti. Den er grei å få demonstrert på kurset. Viktigere er å kjenne sine egne tall, og å vite at hagla er et kortholdsvåpen. Hagl er lette, mister hastighet raskt, og dermed også evnen til å trenge inn i vitale organer.

HOLD SOM HOLDER

- Haglehold er som tommelfingerregel inntil 30 meter.
- Skudd mot større småvilt bør ikke strekkes over 25 meter.
- Undersøkelser, blant annet fra Danmark, viser at skudd på lengre hold enn 30 meter gir en betydelig økning i skadeskyting.
- Maksimalt hold med rifle: 150 meter.
- Jaktvettreglene: 70 meter på stillestående dyr med bredsiden til er nok for nybegynnere. 150 meter er for langt for de fleste.
- Feltløypa øver på 10–30 meter (småvilt og rådyr) og 50–100 meter (rev og hjortevilt).

Rådyret står i bredsideposisjon, som er den beste skuddvinkelen. Spørsmålet du må svare på først, er hvor langt unna det faktisk står.

Foto: Garst, Warren, 1922-2016, photographer, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

POSTEN OG SKYTESEKTOREN

Fjerde moment gir deg et område og en oppgave: plasser en post for hjorteviltjakt, og merk både posten og skytesektoren i terrenget. Deretter skal du begrunne valget. Instruktøren spør etter tre ting. Er bakgrunnen sikker? Er skuddfeltet rent? Og er posten jaktmessig plassert, med tanke på skjul og vindretning?

Sikker bakgrunn betyr at kula stopper i noe uansett hva som skjer. Bommer du, eller går kula tvers gjennom dyret, skal den ned i en jordvoll, en fjellside eller en stigende bakke. Åpen himmel bak et dyr er ikke bakgrunn, det er en ukjent nabo tre kilometer bortenfor. Dette er også grunnen til at studieplanen peker på fordelene ved å legge posten høyt i terrenget eller i et tårn: da går skuddretningen nedover, ned i bakken, og problemet løses av geometrien.

Rent skuddfelt handler om det som står mellom deg og dyret. En kvist du knapt ser i kikkerten kan avbøye kula nok til at treffet havner i buken i stedet for i lungene. Skytesektoren er svaret på begge deler: den er den delen av terrenget der du på forhånd har slått fast at både bakgrunn og skuddfelt er i orden. Utenfor sektoren skyter du ikke, uansett hvor godt dyret står.

Sektoren er også en avtale med jaktlaget. Naboposten din vet hvor du skyter, og du vet hvor han skyter. Derfor blir du på posten til du får beskjed om noe annet, og derfor

tømmer og viser du våpenet når medjegere kommer inn til deg. Én ting kan sektoren aldri inneholde: veien og jernbanen.

Det er forbudt under jakt å løsne skudd på eller over offentlig vei eller jernbane eller fra luftfartøy eller motorkjøretøy.

Viltressursloven § 28 første punktum

Fra et tårn peker skuddet nedover, og bakken blir bakgrunn. Det er den enkleste måten å løse spørsmålet om sikker bakgrunn på.

Foto: Richard Bartz, Munich Makro Freak, CC BY-SA 2.5 (Wikimedia Commons)

KART, KOMPASS OG GPS

Femte moment er orientering, og det er tatt inn i jegerprøven av en grunn som ikke har med jakt å gjøre: å gå seg vill rammer flere enn deg selv. Kravene er konkrete. Du

skal kunne lese farger og høydekurver på kartet og beskrive terrenget ut fra det, og du skal kunne ta koordinater fra en GPS og finne igjen punktet på et vanlig papirkart i N50-serien.

Selve teknikken på løypa er trinnvis orientering. Du tar ut en kompasskurs til første siktepunkt, en stein, et tre, en kolle du kan se. Du går dit. Så tar du ny kurs til neste siktepunkt, og slik videre til du er framme. Grunnen til at det gjøres slik, og ikke i én lang strek, er at ingen går rett i skog. Du går rundt en myr, over en bekk, forbi en rotvelt, og etter fem hundre meter er du hundre meter ved siden av kursen uten å ha merket det. Siktepunktet nullstiller feilen hver gang.

GPS og mobil er utmerkede hjelpemidler helt til batteriet er tomt eller det blir kaldt. Derfor er kart og kompass fortsatt med i sekken, og derfor skal du kunne begge deler. NJFF peker i jaktvettreglene på det samme: lær deg å bruke GPS, kart og kompass, og ha det med alltid. Ta med et signalfarget plagg i tilfelle du skader deg, slik at redningsmannskap kan finne deg. Og lær deg grunnleggende førstehjelp, med utstyret i sekken.

Kompasset trenger verken batteri eller dekning. Trinnvis orientering fra siktepunkt til siktepunkt er den mest robuste måten å finne fram på i tett terreng.

Foto: Richard Nevell, CC BY-SA 3.0 (Wikimedia Commons)

NÅR NOE GÅR GALT

Skuddet gikk. Dyret sto der og er nå borte. Dette er øyeblikket hele resten av jegerprøven bygger opp mot, og loven er utvetydig: du skal forvise deg om at viltet er

truffet. Finner du verken dyret eller kan utelukke treff etter en umiddelbar undersøkelse av skuddstedet, skal du starte et ettersøk. Du skal ikke jakte på nye dyrmens ettersøket pågår.

Det praktiske forløpet er gjennomgått på samling 8, og det starter med å gjøre ingenting. Forhold deg rolig. Total ro i fem til ti minutter, så forsiktig fram til skuddplassen. Merk posisjonen til både skuddplassen og der du selv sto. Varsle jaktlaget. Er det ikke sannsynlig at det er treff i bein, skal du vente minst én time før ettersøket settes i gang, slik at dyret får legge seg i sårleie. Bruk ventetiden på å planlegge, og få kontakt med en ettersøksekvipasje. Ved jakt på elg, hjort og rådyr skal du uansett ha tilgang til godkjent ettersøkshund.

Varslingsreglene må sitte. Ved ettersøk av hjortevilt, villsvin og muflon skal du varsle kommunen dersom dyret ikke er funnet innen utgangen av den dagen det ble såret. Ved ettersøk av gaupe skal statsforvalteren og nærmeste politimyndighet varsles uten opphold. Ettersøket gjennomføres vederlagsfritt til dyret er avlivet eller funnet dødt, eller til kommunen bestemmer at det skal avsluttes.

Krysser dyret grensen til en eiendom der andre har jaktretten, har du rett til å forfølge det og til å ta det med deg. Retten varer ut den dagen dyret kom inn på grunnen, du har selv bevisbyrden for at forfølgningen er lovlig, og du skal snarest gi beskjed til grunneieren og kommunen om både forfølgningen og utfallet. To ting gjelder absolutt: du skal ikke løsne skudd i andres hage eller på andres gårdstun, og du erstatter den skaden forfølgningen påfører andres eiendom.

Skadeskyting skjer også for erfarne jegere. Det som skiller den gode jegeren fra den dårlige, er ikke at det aldri går galt, men at han har bestemt seg på forhånd for hva han da skal gjøre.

Den som under jakt skyter mot vilt, skal forvisse seg om viltet er truffet.

Viltressursloven § 22 første ledd første punktum

Ved jakt på elg, hjort og rådyr er tilgang til godkjent ettersøkshund et krav. Hunden gjør på minutter det et menneske kan bruke en dag på.

Foto: Kemph003, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

DETTE MÅ DU KUNNE

1. Samling 3 er tre timer utendørs feltløype med fem faste momenter, og det skytes ikke; hensikten er å gjøre sikkerhetsgrep til vaner.
2. Visiter alltid et våpen når du tar det i hendene, og hold det brukket eller med sluttstykket i bakre stilling mellom øvelser og når du møter folk.
3. Under transport skal våpen og ammunisjon holdes atskilt, pakket og skjult; forlater du bilen, skal den være låst eller en vital våpendel med deg.
4. Kropp og våpen krysser aldri en hindring samtidig, og løpet sjekkes for snø og jord etter fall og bekketryssing.
5. Har du ikke jaktrett på eiendommen, kan du bare passere når det er nødvendig ferdsel, og da skal våpenet være uladd.
6. Haglehold er inntil 30 meter, større småvilt inntil 25 meter, og maksimalt hold med rifle er 150 meter; avstandsbedømmelse må trenes til den går fort.
7. Posten defineres av en skytesektor med sikker bakgrunn og rent skuddfelt, og skudd på eller over offentlig vei eller jernbane er forbudt.
8. Trinnsvis orientering fra siktepunkt til siktepunkt, med kart i N50-serien og kompass i tillegg til GPS, er det som får deg trygt hjem.
9. Etter skuddet: forhold deg rolig, merk skuddplassen, start ettersøk hvis treff ikke kan utelukkes, og jakt ikke på nye dyr mens ettersøket pågår.

SKYTING MED HAGLE OG RIFLE

Skyteprøva, stilling og avtrekk, haglsvermen og hvor langt du egentlig kan skyte

Rifla er et presisjonsvåpen. Hagla er det ikke. Den ene sender ett prosjektil mot ett punkt, den andre sender en sky av hagl mot noe som beveger seg. Derfor krever de to våpnene hver sin teknikk og hver sin tenkemåte om avstand. Dette kapitlet handler om sekundene før skuddet går, og om den ene prøven du må ta på nytt hvert eneste år.

SKYTEPRØVA FOR STORVILTJEGERE

Skal du jakte storvilt med rifle, må du skyte deg til retten på nytt hvert år. Hjemmelen ligger i viltressursloven § 20, som lar Kongen sette kompetansekrav, blant annet krav om bestått skyteprøve for jakt på storvilt. Selve regelen står i forskrift om utøvelse av jakt, felling og fangst § 18. Prøven har to deler. Først 30 obligatoriske skudd mot valgfri blink. Deretter fem skudd mot en dyrefigur godkjent av Landbruksdirektoratet, for hver rifle du skal bruke. Har rifla flere løp, gjelder fem skudd for hvert løp. For kombivåpen, drillinger og dobbeltløpet rifle er kravet tre skudd. Alle skuddene mot dyrefiguren må sitte innenfor det angitte treffområdet.

De 30 første skuddene er ingen test. Ingen teller poeng, og du velger blinken selv. Poenget er at du faktisk skal skyte, slik at rifla, ammunisjonen og du selv har vært sammen på bane i det jaktåret dere skal jakte i. Har du skutt i en terminfestet konkurranse i det kalenderåret jaktåret starter, teller de skuddene som obligatoriske skudd. Sølvmerke i elgskyting og bestått skyteprøve for bjørnejegere godkjennes som hele skyteprøven når programmene er godkjent av Landbruksdirektoratet.

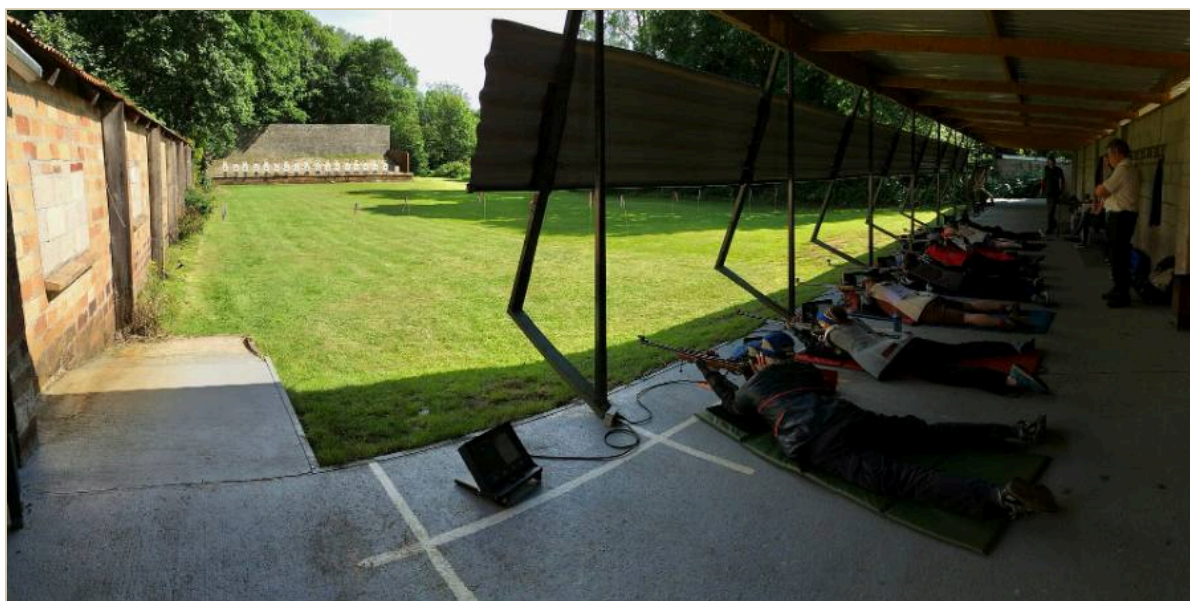
Prøven skal gå på en permanent, offentlig godkjent skytebane med overbygd standplass og under ledelse av en ansvarlig skyteleder. Terminfestede feltstevner er unntatt. Lokale lag i Det frivillige Skyttervesen og NJFF kan arrangere, og prøven skal være åpen for enhver. Arrangøren attesterer vitnemålet på et standardisert skjema og kan kreve legitimasjon. Papiret skal du ha med deg på jakt. Merk at rådyr er storvilt: jakter du rådyr med rifle, trenger du skyteprøve, mens rådyrjakt med hagle og fyllingskule ikke utløser kravet.

Ingen har adgang til å drive jakt og felling av storvilt med rifle uten at vedkommende har avlagt skyteprøve samme jaktår. Skyteprøven består av to deler.

Forskrift om utøvelse av jakt, felling og fangst § 18 første ledd

SKYTEPRØVA I TALL

- 30 obligatoriske skudd mot valgfri blink
- 5 skudd mot godkjent dyrefigur for hver rifle — og for hvert løp på flerløpet rifle
- 3 skudd mot dyrefigur for kombivåpen, drilling og dobbeltløpet rifle
- Alle skudd mot dyrefiguren må være innenfor angitt treffområde
- Gyldig ett jaktår om gangen (1. april til 31. mars)
- Aldersgrensen for storviltjakt er 18 år, jf. utøvelsesforskriften § 5
- Fritak for personer fast bosatt i utlandet som fyller hjemlandets krav, jf. § 21

Skyteprøva skal gjennomføres på permanent, offentlig godkjent bane med overbygd standplass og ansvarlig skyteleder. Kravet om tak over standplassen er der for at prøven skal gå like greit i regn som i sol.

Foto: Hemmers, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

STILLINGEN OG STØTTA

Det sikreste skuddet er skuddet med anlegg. Rifla er nøyaktig, kroppen din er det ikke. Alt du kan hvile våpenet mot er hjelp: en sekk over kneet, en trestamme i siden, en skytestokk foran deg. Én regel gjelder alltid — det skal være en hånd mellom våpenet og anlegget. Legger du forskjeftet rett mot hard stein eller bar bark, oppfører rifla seg annerledes i rekyl, og treffpunktet flytter seg.

Stillingene har en rangering som er lett å huske. Liggende er stødigst, så sittende, så knestående, og stående frihånd er dårligst. Jo mer av kroppen som hviler mot bakken eller mot et anlegg, jo mindre vandrer siktet. På bane skyter du gjerne liggende med god støtte. På post får du sjelden det. Da er sittende med sekken over kneet, eller skytestokk under forskjeftet, den realistiske stillingen — og det er den du bør ha øvd på.

Forskjellen på trening og jakt er tid. På bane kan du bruke det du vil på å legge deg til rette. På jakt kommer elgen ut av granskogen, og du har noen sekunder på å avgjøre om det i det hele tatt skal bli et skudd. Derfor trener man ikke bare på å treffe, men på å komme i stilling raskt og finne naturlig støtte i det terrenget man faktisk står i.

PUSTEN, SIKTINGA OG AVTREKKET

Et rifleskudd har en rytme: pust, ro, finsikting, avtrekk. Pusten må stå stille i det øyeblikket skuddet går. Puster du mens du trekker av, vandrer siktekorset opp og ned, og kula følger etter. Bruker du kikkertsikte, er avstanden mellom øyet og kikkerten avgjørende. Ligger øyet for langt bak, ser du et lite bilde med svart rundt kanten. Ligger det for langt fram, får du kikkerten i øyenbrynet i rekyl.

Avtrekket er der de fleste gode skudd blir ødelagt. De vanligste feilene er å lukke øynene idet skuddet går, å rykke i avtrekkeren, å presse skulderen framover og å puste. Alle fire er egentlig det samme: forventning om rekyl. Regelen fra pensum er enkel og streng — fingeren skal ikke på avtrekkeren før du finsikter. Resten av tida ligger den utenfor avtrekkerbøylen.

Dette kan trenes hjemme. Tørrtrening, altså å legge an og trekke av på et tomt og visitert våpen mot et trygt punkt, koster ingenting og retter opp rykk og blunking raskere enn skarpe skudd gjør. Kombiner det med jevnlig skyting på bane. NJFFs egne undersøkelser viser at jegere med mer enn hundre treningsskudd bommer og skadeskyter vesentlig mindre enn de som skyter lite.

Riktig øyeavstand til kikkerten gir et fullt, rundt bilde uten svart kant. For kort avstand gir kikkerten i øyenbrynet når rifla rekylrer.

Foto: Arthurrh, CC BY-SA 3.0 (Wikimedia Commons)

INNSKYTING OG KULAS VEI

Innskyting er å få siktemidlene og kula til å møtes der du sikter. Det er ikke rifla alene som er skutt inn, men kombinasjonen av rifle, siktemiddel og én bestemt patron. Bytter du kulestype, kulevekt eller fabrikat, kan treffpunktet flytte seg merkbart. Derfor er den gamle regelen absolutt: bruk samme ammunisjon som våpenet er innskutt med. Skifter du patron, skyter du inn på nytt.

Kula går ikke rett. Den faller fra den forlater løpet, og du må vite hvor den sitter i forhold til siktepunktet på de holdene du faktisk skyter. Vind gir avdrift, og avdriften øker både med vindstyrken og med avstanden. Skyter du bratt opp eller ned, flytter treffpunktet seg også noe. Men her er pensum tydelig: på jaktavstander har avdrift og hellende terreng så liten praktisk betydning at du ikke skal kompensere for dem. Det er ikke korreksjoner som redder skuddet ditt. Det er avstanden du velger.

Loven setter gulvet under ammunisjonsvalget. Til elg, hjort, dåhjort, villrein, villsvin og muflon, og ved felling av ulv og bjørn, kreves ekspanderende prosjektil, minst kaliber 6,5, minst 9 grams kulevekt for kuler med mantel og blykjerne – 7,8 gram for blyfrie – og minst 2200 joule anslagsenergi målt på 100 meter. Til rådyr, bever og gaupe, og ved felling av jerv og gaupe, er kravet ekspanderende prosjektil og minst

980 joule på 100 meter. Kuler laget for trening og konkurranse er ikke tillatt på storvilt.

SVERMEN, CHOKEN OG HAGLSTØRRELSEN

Hagla skyter ikke ett prosjektil, men en sverm som blir bredere og tynnere for hver meter. Tallene er verdt å kjenne. Med sylinderboring er svermen omtrent 51 centimeter bred på 9 meter, 97 centimeter på 23 meter og 147 centimeter på 37 meter. Med full choke er den 23 centimeter, 53 centimeter og 102 centimeter på de samme avstandene. Choken forlenger altså ikke skuddet – den holder haglene samlet lenger.

Trangboring, eller choke, er en innsnevring helt fremst i løpet. Merkingen står på løpet eller på selve chokerøret, som stjerner, som hakk eller med amerikanske forkortelser. Valget er en avveining. Trang choke på kort hold gir en liten, tett klump hagl: du bommer lettere, og treffer du, er kjøttet ødelagt. Åpen choke på langt hold gir en stor sverm med hull i, og fuglen kan gå rett gjennom uten å bli truffet. Rypejakt over hund, der fuglen går opp på tjue meter, ber om åpen boring. Gåsejakt fra skjul, der skuddene blir lange, ber om trangere.

Haglstørrelsen følger viltet. Amerikanske nummer brukes mest, og der er det omvendt av det man tror: jo høyere tall, jo mindre hagl. US 9 er to millimeter, US 1 og BB er fire. Små hagl mot lite vilt gir tett dekning, større hagl mot større vilt gir nok energi til å nå inn til vitale organer. NJFF anbefaler US 6–7 i bly til rype, US 5–6 til hare, US 3–5 til storfugl, US 2–4 til rev og US BB–3 til rådyr. Bruker du stål eller andre lette haglmaterialer, går du opp to haglnummer, fordi lette hagl mister farten raskere. Utgangshastigheten bør være minst 375 meter i sekundet for tunge hagl som bly og vismut, og minst 400 for lette som stål, tinn og sink. To lovkrav henger over det hele: blyhagl er forbudt å skyte med og bære i våtmark, og til jakt er hagle for mer enn to skudd forbudt.

MERKING AV TRANGBORING

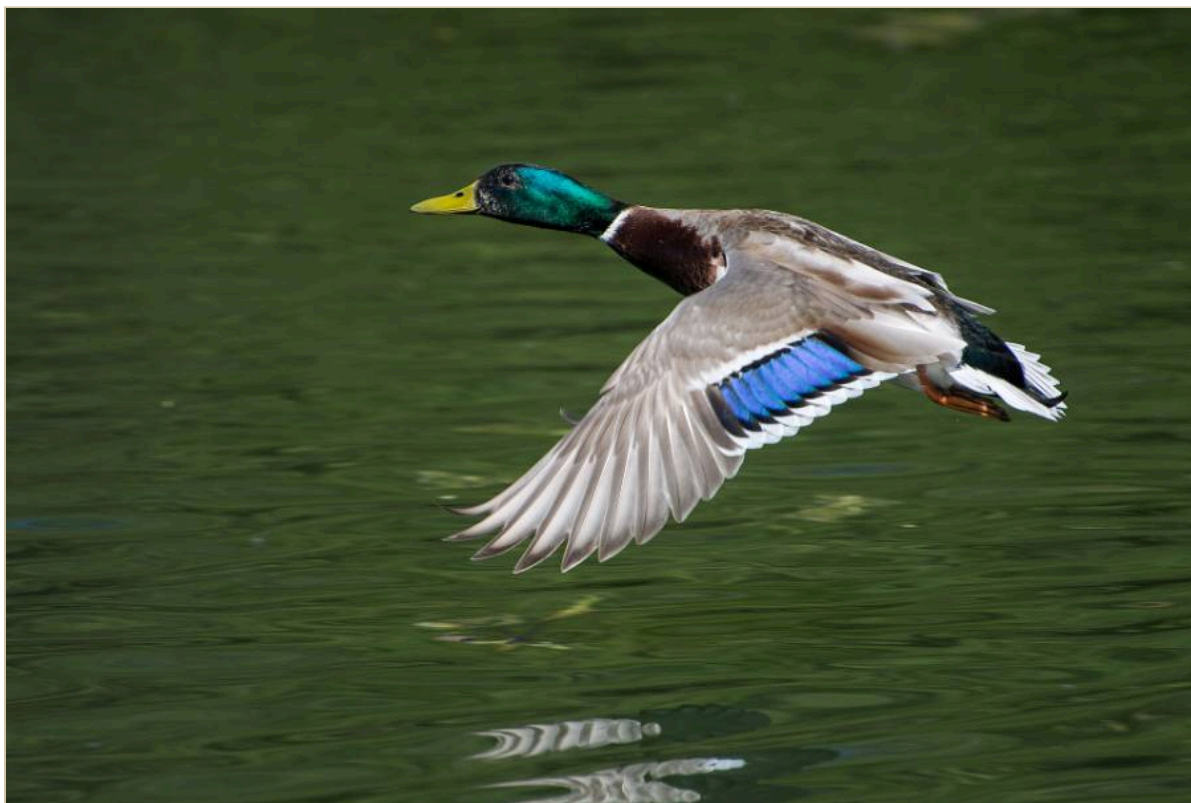
- Full: én stjerne (*), amerikansk F, ett hakk i choken
- Trekvart: to stjerner (**), IM, to hakk
- Halv: tre stjerner (***), M, tre hakk
- Kvart: fire stjerner (****), IC, fire hakk
- Sylinder: C****, CL, fem hakk eller ingen
- Skeet: SK
- Løpsvelger: én prikk er nederste løp (videst), to prikker er øverste løp (trangest)

Å HOLDE FORAN

En kryssende and i 65 kilometer i timen flytter seg 18 meter i sekundet. Haglsvermen bruker omtrent et tiendedels sekund ut til 30 meter. I den tida har fuglen flyttet seg nesten to meter. Skyter du der fuglen er, treffer du der fuglen var. Tabellverdiene for en fugl som krysser i denne farten, skutt med US 6, er rundt 1,9 meter foranhold på 30 meter, 2,7 meter på 40 og 4 meter på 50.

Ingen måler meter i lufta. Det du gjør i stedet, er å svinge. Hagla legges til kinnet, ikke kinnet ned til hagla. Blikket skal være på fuglen og aldri på løpet — man sikter ikke under fluktskyting. Bevegelsen skal komme fra hofter, knær og ankler, ikke fra armene, slik at hele overkroppen dreier samlet. Svingen skal ha jevn fart, målet skal feies vekk, og svingen må fortsette gjennom og etter avtrekket. Stopper du hagla i det du trekker av, skyter du bak. Det er hända på forskjeftet som treffer: prøv å peke på fuglen framfor å sikte på den.

Test øyedomnansen din før du begynner å skyte hagle, for hjernen din bruker det dominante øyet til å bestemme hvor løpet peker. Er du høyreskytter med venstredominant øye, må du lukke venstre øye når du skyter. Ellers peker hagla systematisk feil vei. Har du høyredominans eller ingen tydelig dominans, skyter du med begge øyne åpne. Da ser du mer av det som skjer rundt fuglen, og du bedømmer fart og avstand bedre.

En kryssende and i 65 km/t flytter seg nesten to meter mens haglene er på vei ut til 30 meter. Derfor holder du foran og lar svingen fortsette gjennom avtrekket.

Foto: kuhnmi, CC BY 2.0 (Wikimedia Commons)

FORSVARLIG SKUDDHOLD

Hagle er et kortholdsvåpen. Tommelfingerregelen er at haglehold er inntil 30 meter, og at skudd mot større småvilt ikke bør strekkes over 25. Danske undersøkelser viser en betydelig økning i skadeskyting på hold over 30 meter. Problemet er at korte avstander er overraskende vanskelige å bedømme. Løsningen er kjedelig og virker: gjett først, skritt opp etterpå, og gjenta til gjetningen stemmer.

For rifla er tallene like nådeløse. NJFFs undersøkelse Bedre jakt viser at når avstanden øker fra 50 til 150 meter, tredobles sjansen for bom eller skadeskudd. Undervisningsplanen setter 150 meter som maksimalt hold. Jaktvettreglene er ærligere: 70 meter på et stillestående dyr med bredside til er nok for nybegynnere, og 150 meter er for langt for de fleste. Skuddet skal uansett plasseres i lungeområdet. Skudd mot hjerne og ryggrad gir stor fare for skadeskyting.

Så kommer det som ikke står i noen tabell. Du sitter på post og ser en elgku med kalv komme ut i myrkanten på 90 meter. Kua står bredsides, kalven står bak henne. Svaret er nei — ikke fordi 90 meter er langt, men fordi skuddfeltet ikke er rent og fordi du ikke skyter mora fra kalven. Skyt aldri på dyr i flokk. Skyt bare når du er sikker på at skuddet blir drepande. Viltressursloven § 21 krever at jakt utøves på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte, og § 22 pålegger deg å forvisse deg om at viltet er truffet. Pensum sier det enda enklere: hadde jegere bare løsnet skudd når de virkelig var sikre, ville skadeskyting nesten ikke forekommet. Det er nesten aldri våpenet som svikter. Det er vurderingen.

ANBEFALTE SKYTEAVSTANDER

- Elg: 150 meter på dyr i ro, 75 meter i rolig gange
- Hjort: 100 meter i ro, 50 meter i rolig gange
- Villrein: 100 meter i ro, 50 meter i rolig gange
- Rådyr med rifle: 75 meter i ro, 35 meter i rolig gange
- Rådyr med hagle: 20 meter
- Småvilt med hagle: 30 meter

Ku med kalv er et nei uansett hvor godt skuddet ser ut. Du skyter ikke mora fra kalven, og du skyter ikke inn i en flokk.

Foto: U.S. Fish and Wildlife Service - Midwest Region, Public domain (Wikimedia Commons)

DETTE MÅ DU KUNNE

1. Skyteprøva for storvilt med rifle må avlegges på nytt hvert jaktår: 30 obligatoriske skudd på valgfri blink, deretter fem skudd innenfor treffområdet på godkjent dyrefigur for hver rifle.
2. Kravet gjelder bare når du jakter storvilt med rifle — rådyr med hagle og fyllingskule utløser det ikke — og dokumentasjonen skal med på jakt.
3. Det sikreste skuddet er skuddet med anlegg, og det skal alltid være en hånd mellom våpenet og anlegget.
4. Rifla er skutt inn med én bestemt patron; bytter du ammunisjon, må du skyte inn på nytt.
5. Avdrift og hellende terreng har så liten praktisk betydning på jaktavstander at du ikke skal kompensere — velg heller kortere hold.
6. Haglsvermen blir bredere og tynnere med avstanden; choken samler haglene, den forlenger ikke skuddet.
7. Jo høyere US-nummer, jo mindre hagl, og med lette haglmaterialer som stål går du opp to haglnummer.
8. Fuglen flytter seg mens haglene er i lufta, derfor holder du foran og lar svingen fortsette gjennom avtrekket.
9. Haglehold er inntil 30 meter, og for rifle tredobles sjansen for bom eller skadeskudd når avstanden går fra 50 til 150 meter.

ARTSKUNNSKAP

Å kjenne igjen dyret før du hever våpenet

Alle jaktlag har en historie om han som skjøt noe fredet fordi det «så helt likt ut». Den historien handler sjelden om dårlig syn. Den handler om at skuddet ble løsnet før artsbestemmelsen var ferdig. Dette kapitlet handler om selve ferdigheten: å lese et dyr raskt nok til at du rekker å velge, og godt nok til at valget blir riktig.

LISTA ER KORT, OG DEN ER LUKKET

Norsk viltforvaltning bygger på et fredningsprinsipp. Naturmangfoldloven § 15 slår fast at høsting og annet uttak av naturlig viltlevende dyr skal følge av lov eller vedtak med hjemmel i lov. Viltressursloven § 10 sier det samme fra motsatt kant: jakt og fangst er tillatt dersom det er åpnet for det. Utgangspunktet er altså ikke at alt er lov til noe blir forbudt. Utgangspunktet er at alt er fredet til noe blir åpnet.

Åpningen skjer i jakttidsforskriften, og der gjør § 1 en liten, men helt avgjørende jobb. Den kobler ordet «jaktbar» direkte til tabellen i § 2. Står ikke arten i tabellen, har den ingen jakttid, og da er den fredet. Det finnes ingen egen liste over fredede arter du må pugge. Det finnes bare én liste, og den er uttømmende.

Tabellen har 44 rader, og flere av radene dekker mer enn én art, så lista rommer drøyt femti artsnavn. Alt annet vilt i Norge er fredet. Bommer du på arten, straffes det etter viltressursloven § 60 med bøter eller fengsel inntil ett år, og inntil to år ved grove overtredelser.

Jaktbare arter er alle arter med jakttid etter § 2. Jakttidsrammen tilsvarer jakttiden fastsatt for den enkelte art.

Forskrift om jakt- og fangsttider samt sankning av egg og dun § 1

Artsbestemmelsen begynner i kikkerten, ikke i siktet. Ser du dyret gjennom kikkert først, har du fortsatt tid til å ombestemme deg.

Foto: Sebastian Hartlaub, CC BY-SA 2.5 (Wikimedia Commons)

SLIK LESER DU ET DYR I FELT

Artsbestemmelse i felt er noe annet enn å bla i en bok. Du har sjelden mer enn noen sekunder, ofte i dårlig lys, og dyret gjør sitt beste for å komme seg unna. Derfor begynner erfarne jegere artsbestemmelsen før dyret dukker opp. Hvor er du, hvilken dato er det, hvilket habitat sitter du i? Sitter du i vierbeltet i Troms den 20. september, har du allerede utelukket det meste.

Når dyret viser seg, går du gjennom fem holdepunkter i rekkefølge: størrelse, silhuett, drakt, bevegelse og lyd. Størrelsen utelukker mest og kommer først. Silhuetten holder seg i motlys når fargene forsvinner. Drakten kommer på tredjeplass, ikke fordi den er uviktig, men fordi den lyver: fugler skifter drakt, hann og hunn er ulike, og en ungfugl i september kan ligne en helt annen art enn foreldrene. Bevegelse og lyd redder deg når resten svikter. En rugde flyr ikke som en enkeltbekkasin, og en ravn låter ikke som en kråke.

Størrelse er samtidig det vanskeligste å bedømme. Et dyr uten noe å måle seg mot kan se ut som hva som helst. Derfor bruker jegerprøven totallengde som holdepunkt: L, målt fra nebb- eller nesetipp til halespiss. På eksamen står tallet ved tegningen fordi

det skiller det som ellers ligner. I felt får du ikke tallet servert, men du har alltid noe å sammenligne med.

TOTALLENGDE SKILLER DET SOM LIGNER

- L måles fra nebb- eller nesetipp til halespiss. På eksamen viser tegningen draktfargen om høsten, i jaktperioden.
- L ca. 120 cm — gaupe, ulv eller jerv? Ulven er lengst, jerven kortest. Svaret er gaupe.
- L ca. 70 cm — oter, ilder eller mår? Svaret er mår, og mår er den eneste av de tre som har jakttid.
- L ca. 35 cm — røyskatt, snømus eller mink? Snømusa er langt mindre, minken større. Svaret er røyskatt.
- L ca. 61 cm — røy, orrhøne eller jerpe? Jerpa er under 40 cm. Svaret er røy.

I motlys forsvinner fargene, og bare omrisset er igjen. Da er halens form, nebbets lengde og vingens bredde alt du har å gå på.

Foto: Don DeBold from San Jose, CA, USA, CC BY 2.0 (Wikimedia Commons)

RYPE, SKOGSFUGL OG BEKKASIN

Lirype og fjellrype er det klassiske paret. Juridisk er de enkle: de deler rad i § 2 og har samme jakttid, så en forveksling er ikke ulovlig. Praktisk er de likevel verdt å kunne, fordi de lever ulike steder og fordi du skal rapportere hva du felte. Lirypa er størst og mest brunrød, har kraftigere nebb og holder til i vier- og bjørkebeltet. Fjellrypa er mindre, gråere og finere tegnet, og lever over vierbeltet, i stein og rabb. Det sikreste

kjennetegnet sitter i hodet på fjellrypesteggen: en svart stripe fra nebbet gjennom øyet. Lirypa har den aldri.

Jerpe, orrfugl og storfugl deler også rad og jakttid. Men en jerpe på snaue 40 centimeter og en røy på over 60 er helt forskjellige fugler i lufta, og forskjellen bør du se før du skyter.

Vaderne er farligere. Enkeltebekkasin og rugde har jakttid; heilo og dobbeltebekkasin har ingen. Enkeltebekkasinen letter med et raspende varsel og går i sikksakk. Dobbeltebekkasinen letter stille, flyr rett og lavt og viser hvite ytre halefjær. Ser du en bekkasin som ikke sikksakker, la den gå.

Fjellrypesteggen har en svart stripe fra nebbet gjennom øyet. Lirypa har den aldri, og det er det ene kjennetegnet som holder på avstand.

Foto: Ostaehli, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

ENDER OG GJESS: DER FEILEN KOSTER MEST

Ingen andre steder i artslista er rammene så trange som for sjøfugl, og ingen andre steder skjer feilene så lett. Endene sitter i flokk, ofte blandet, ofte i motlys over sjøen, og de kommer fort. Studieplanen legger derfor vekt på å skille gressender, dykkender og fiskeender, og på å kjenne draktskiftene.

Havelle og sjøorre er ikke jaktbare. De har ingen jakttid i § 2, og dermed er de fredet, samtidig som de er blant de vanligste fuglene en sjøfugljeger møter. Sjøorren forveksles med svartand, en nær slektning som er like mørk. Svartanda har jakttid,

men bare i Østfold. Sjørren er større, har et hvitt vingespeil som lyser opp i flukt og lyse flekker i ansiktet. Svartandhannen er helt svart, med en gul knøl på nebbet og uten hvitt i vingen. Ser du hvitt i vingen på en mørk havand, er det ikke svartand.

Siland og laksand står derimot på rad med toppand og kvinand og har jakttid i hele landet fra 10. september. Hannene skilles lett: laksanda er størst, med glatt mørkegrønt hode og nesten hvit kropp, mens silanda har strittende dobbeltopp, grå sider og rustflekke brystbånd. Hunnene er verre. Hos laksanda går det rødbrune hodet skarpt over i hvit hals; hos silanda flyter fargene i hverandre.

Kjenn også naboene til de jaktbare. Toppand er jaktbar, bergand ikke. Lappfiskand har ingen jakttid. Grågås, kortnebbgås, kanadagås og stripegås er jaktbare, mens sædgås, tundragås og dverggås er fredet. Kortnebbgåsa har rosa på nebb og føtter, sædgåsa oransje. Er du i tvil, skyter du ikke.

SJØFUGL: DE TRANGE RAMMENE I § 2

- Toppand, kvinand, siland og laksand: hele landet, 10.09.–23.12.
- Svartand: kun Østfold fylke, 10.09.–23.12.
- Ærfugl: kun hannfugl, kun i Vestfold, Telemark, Østfold, Buskerud og tidligere Aust-Agder, 01.10.–30.11.
- Ærfugl: inntil fem fugler per døgn og inntil 25 fugler per jaktår.
- Havelle, sjørre, bergand, lappfiskand, sædgås, tundragås og dverggås: ingen jakttid, altså fredet.

Havella er en av de vanligste andefuglene langs kysten om vinteren, og en av dem du aldri kan skyte. Den står ikke i jakttingsforskriften § 2.

Foto: Fabian Roudra Baroi, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

KRÅKE, RAVN OG DE SVARTE SOM ER FREDET

Kråkefuglene er lette å ta lett på. De er vanlige, de er ikke fredet i folks hoder, og de sitter ofte innen skuddhold. Men bare fire av dem har jakttid: kråke, ravn, skjære og nøtteskrike. Kornkråke, kaie og nøttekråke har ingen.

Kråka i Norge er grå på kropp og rygg, med svart hode, vinger og hale. Det gir deg en regel verdt å ta med seg: en helsvart kråkefugl på kråkestørrelse er ikke en kråke. Da ser du på kornkråke eller kaie. Kornkråka er bratt i pannen og har hos voksne fugler et nakent, gråhvitt parti ved nebbrota. Kaia er tydelig mindre, med grå nakke og lyst øye.

Ravnen skiller seg fra kråka på tre ting, også på avstand. Den er mye større, rundt 60 til 65 centimeter mot kråkas snaue femti. Halen er kileformet, ikke rett avskåret. Og den låter dypt og grovt der kråka sier kra. Kråka har for øvrig den lengste jakttiden av alle fuglene i tabellen, fra 15. juli til 31. mars, mens nøtteskrika er fredet i Finnmark, Troms og Nordland.

Ravnens hale er kileformet, kråkas rett avskåret. På avstand er halen ofte det eneste du rekker å lese.

Foto: USFWSAlaska, Public domain (Wikimedia Commons)

ROVDYRA: GAUPE, ULV OG JERV

Av de store rovdyra har bare gaupa jakttid, fra 1. februar til 31. mars, og bare der rovviltnemnda eller Miljødirektoratet har fastsatt kvote eller tillatt kvotefri jakt. Ulv, jerv og bjørn har ingen jakttid. De felles eventuelt gjennom lisensfelling: et bestemt antall individer, med kvote satt av offentlig myndighet og krav om at jegeren er registrert lisensjeger.

Forskjellene er ikke subtile når du vet hva du ser etter. Gaupa er en katt: høy på beina, kort hale med svart tupp, dusker på ørene, kinnskjegg og flekket pels. Jerven er lav og tung, mørkebrun med lysere bånd langs sidene og busket hale. Ulven er en hund: lang i beina, gråbrun, med rett hale som bæres lavt. På totallengde er ulven lengst, gaupa i midten og jerven kortest.

Blant de små har mår jakttid fra 1. november, røyskatt fra 21. august og villmink hele året. Oter, ilder, snømus og fjellrev har ingen. Røyskatt og snømus er begge små og begge hvite om vinteren, men røyskatten har svart haletupp. Snømusa har det ikke, og snømusa er fredet. I fjellet møtes rødrev og fjellrev: fjellreven er mindre, med kortere snute og ører, og enten hvit eller blågrå.

Gaupa kjennes på den korte halen med svart tupp, øredusker og kinnskjegg. Den er det eneste store rovdyr med ordinær jakttid, og bare der det er fastsatt kvote.

Foto: Aconcagua (talk), CC BY-SA 3.0 (Wikimedia Commons)

HJORTEVILT: ART FØRST, SÅ KJØNN OG ALDER

På hjortevilt er artsbestemmelsen bare halve jobben. Kvoten er som regel delt i kalv, voksne hunndyr og voksne hanndyr, for hjort også spissbukk. Å felle feil kategori er en overtredelse selv når arten er riktig.

Den vanskeligste artsforvekslingen er hjortekalv og rådyr. En hjortekalv i oktober kan veie mer enn en voksen rå og står omtrent like høyt, og begge er gråbrune om høsten. Se på proporsjonene: kalven har kort, butt snute, tykk hals og mye kropp i forhold til beina, mens rådyret er finere bygd med lengre og spissere hode. Speilet avgjør. Rådyret har et skarpt hvitt speil og nesten ingen synlig hale; hjorten har et brunbeige speil med en tydelig hale hengende ned i det. Forskjellen er ikke akademisk, for artene har ulike jakttider, ulike fellingstillatelser og ofte ulike vald.

Så er det situasjonen alle instruktører bruker. Du sitter på post, og det kommer en elgku med kalv ut i hogstfeltet. Kua står bredsides, kalven halvt bak. Kvoten sier ku. Regelen er likevel gammel og enkel: skyt aldri mordyr fra kalven. En kalv som mister mora før vinteren har dårlige odds. Skal begge felles, felles kalven først.

En hjortekalv om høsten kan være like høy som et voksent rådyr. Se på snutens lengde og på speilet: hjorten har en tydelig hale, rådyret nesten ingen.

Foto: Charles J. Sharp, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

JAKTTIDENE FØLGER KARTET, IKKE BARE KALENDEREN

Å vite at en art er jaktbar er ikke nok. Du må vite at den er jaktbar der du står, den dagen du står der. Jakttidsforskriften er full av geografiske unntak, og de følger bestandene. Ringdua er jaktbar i hele landet, men fredet i Finnmark og Troms. Kortnebbgåsa er fredet i Finnmark. Rype og hare jaktes til utgangen av februar i det meste av landet, men til 15. mars i Finnmark og Troms, i Narvik og Evenes, og i den delen av Hamarøy som ligger nord for Tysfjorden.

Noen arter åpnes ikke av forskriften alene, men av kommunen. Elg, hjort, rådyr og bever er bare jaktbare der lokal forskrift åpner for det, og elgjakta starter 25. september, men 1. september i Finnmark. Over alt sammen ligger viltressursloven § 13, som forklarer hvorfor så mange jakttider slutter nettopp 23. desember.

Til slutt en detalj som lurer folk. Forskriftens § 9 sier at der det står særskilte regler for tidligere fylker, gjelder fylkesgrensene slik de var frem til 1. januar 2020, og ærfuglrada nevner nettopp tidligere Aust-Agder. Forskriften endres også underveis: den gjelder til 31. mars 2028 og er endret flere ganger, sist fra 1. juli 2026. Sjekk gjeldende tekst før sesongen, ikke etter.

Jakt og fangst er ikke tillatt fra og med 24. desember til og med 31. desember eller på langfredag, påskeaften og første påskedag.

Viltressursloven § 13

FORSKRIFTEN I TALL

- Gjelder for jaktseongene fra 1. april 2022 til og med 31. mars 2028.
- § 2 har 44 rader; flere rader dekker mer enn én art.
- Sist endret 26. juni 2026, i kraft 1. juli 2026.
- Særregler for «tidligere fylker» følger fylkesgrensene per 1. januar 2020 (§ 9).
- Statsforvalteren kan åpne grågåsjakt inntil 20 dager før ordinær start fra og med Rana og Rødøy og sørover, og inntil 15 dager nord for disse (§ 3).

Elgjakta åpner 25. september i det meste av landet, men 1. september i Finnmark. Samme art, samme forskrift, ulik dato.

Foto: U.S. Fish and Wildlife Service - Midwest Region, Public domain (Wikimedia Commons)

DETTE MÅ DU KUNNE

1. Jaktbare arter er uttømmende definert av jakttingsforskriften § 2 — står ikke arten der, har den ingen jakttid, og da er den fredet.
2. Artsbestemmelsen begynner før dyret dukker opp: sted, dato og habitat utelukker mer enn øynene rekker på de sekundene du har.
3. Gå gjennom holdepunktene i fast rekkefølge — størrelse, silhuett, drakt, bevegelse, lyd — og husk at drakten er den som lyver oftest.
4. Totallengde (L) er holdepunktet jegerprøven bruker, fordi absolutt størrelse er nesten umulig å bedømme uten noe å sammenligne med.
5. Havelle og sjøorre er ikke jaktbare, og svartand bare i Østfold; sjøfugljakt krever den strengeste artskunnskapen i hele lista.
6. En helsvart kråkefugl på kråkestørrelse er ikke en kråke — den norske kråka er grå på kropp og rygg.
7. Av de store rovdyra har bare gaupa jakttid, og bare der det er fastsatt kvote; ulv og jerv felles eventuelt ved lisensfelling.
8. Hjortekalv og rådyr er hjorteviltets verste par; snutens lengde og speilet avgjør, og artene har ulike jakttider og fellingstillatelser.
9. Jakttidene varierer mellom fylker og kommuner, og mange slutter 23. desember fordi viltressursloven § 13 forbyr jakt fra 24. til 31. desember.
10. Er du i tvil om arten, er svaret alltid det samme: ikke skyt.

LOVER OG FORSKRIFTER

Rammene rundt jakta: hvem bestemmer, hva er lov, og hva skjer når du bommer på reglene

Regelverket er den delen av jegerprøven flest gruer seg til. Det er også den delen som følger deg hver eneste jakt dag, fra du løser jaktkort til du melder fra om et ettersøk. Du trenger ikke pugge paragrafnumre for å jakte lovlig. Men du må vite hvor grensene går, og hvorfor de ligger der de ligger.

HVORFOR JAKTA ER REGULERT

Norge fikk ny viltlov 1. juli 2026. Viltressursloven avløste da viltloven fra 1981, som hadde stått i 45 år. Formålet står i § 1: forvaltningen av viltressursene gjennom jakt, fangst og felling skal skje på en bærekraftig og forsvarlig måte, i samsvar med naturmangfoldloven og dyrevelferdsloven. Den ene setningen er hele kapitlet i kortform. To hensyn styrer alt: bestanden skal tåle uttaket, og det enkelte dyret skal ikke lide unødig.

Naturmangfoldloven ligger over viltressursloven. Den setter vilkårene for at høsting i det hele tatt kan tillates, og krever at offentlige beslutninger bygger på vitenskapelig kunnskap om bestandssituasjonen (§ 8). Er kunnskapen mangelfull, gjelder føre-var-prinsippet i § 9: usikkerhet skal ikke brukes som begrunnelse for å la være å handle. Forvaltningsprinsippet i § 15 snur utgangspunktet ditt: høsting av viltlevende dyr må følge av lov eller vedtak med hjemmel i lov. Alt vilt er altså fredet inntil noen har åpnet for jakt.

Dette er grunnen til at jakttidene ikke er forhandlingsbare, og at en art står på lista fordi noen har regnet på bestanden — ikke fordi den er lett å få øye på. Det er også grunnen til at så mange av reglene handler om sikkerhet. Du jakter i et landskap der det samtidig går bærplukkere, hundeluftere, skogsarbeidere og turgåere.

Høsting kan bare tillates når best tilgjengelig dokumentasjon tilsier at arten produserer et høstingsverdig overskudd.

Naturmangfoldloven § 16 tredje ledd

Lirype og fjellrype er begge hvite om vinteren, og forskriften gir dem samme jakttid. Grunneier eller fjellstyre kan likevel stenge eller begrense jakta i sitt eget område, selv om arten har jakttid nasjonalt.

Foto: Emma, CC BY 2.0 (Wikimedia Commons)

LOV, FORSKRIFT OG HVEM SOM BESTEMMER HVA

En lov vedtas av Stortinget og setter rammene. En forskrift fylles inn av forvaltningen innenfor de rammene, og kan endres uten å gå veien om Stortinget. Viltressursloven er full av setninger som lyder «Kongen kan gi forskrift om ...». Da står ikke selve regelen der du leser. Den står et annet sted.

Den klassiske fella er § 17. Paragrafen heter «Aldersgrenser ved utøvelse av jakt og fangst» og inneholder ingen aldersgrenser i det hele tatt. Den sier bare at Kongen kan gi forskrift om dem. De virkelige tallene står i forskrift om utøvelse av jakt, felling og fangst § 5: 16 år for jakt på småvilt og for fangst, 18 år for storvilt, og 18 år for fangst av villsvin, gaupe og jerv. Opplæringsjakt fra året du fyller 14 år står i § 6. Slik er mønsteret over hele feltet — loven peker, forskriften bestemmer.

Over jakta di sitter det flere forvaltningsnivåer. Kongen, departementet, direktoratet og statsforvalteren er statlige viltmyndigheter (§ 6). Fylkeskommunen og kommunen har egne oppgaver etter § 7. For deg som jeger er kommunen det viktigste nivået, selv om det er det laveste: det er kommunen som åpner for hjorteviltjakt, fastsetter minsteareal, godkjenner vald og tildeler fellingstillatelser. Klager du på et enkeltvedtak fra kommunen, går klagen til statsforvalteren.

HVEM GJØR HVA

- Landbruks- og matdepartementet: fremmer lovforslag og fastsetter sentrale forskrifter om jakttider, våpen og ammunisjon.
- Landbruksdirektoratet og Miljødirektoratet: faglig ansvar for praktisering av viltressursloven og jegerprøven.
- Statsforvalteren: store rovdyr, villrein og truede arter. Klageinstans for kommunens enkeltvedtak.
- Fylkeskommunen: forvaltning av de øvrige jaktbare artene.
- Kommunen: arealplan, minsteareal, vald, fellingstillatelser på hjortevilt, åpning for beverjakt og ettersøk av trafikkskadd vilt.
- Grunneieren: eneretten til jakt og fangst på egen grunn, og salget av jaktkort.

Stortinget vedtar lovene. Detaljene du faktisk må forholde deg til i felt — jakttider, kaliberkrav, aldersgrenser, båndtvang — kommer som forskrifter fra departement, direktorat og kommune.

Foto: Jorge Láscar from Melbourne, Australia, CC BY 2.0 (Wikimedia Commons)

NÅR DU FÅR LOV Å JAKTE

Jakt og fangst er tillatt bare dersom det er åpnet for det (§ 10). Hvilke arter som er jaktbare, og når, står i forskrift om jakt- og fangsttider. Den gjeldende forskriften gjelder fra 1. april 2022 til og med 31. mars 2028 — seks sesonger av gangen. Er arten ikke i tabellen, er den fredet. Jaktåret følger for øvrig ikke kalenderåret: det går fra og med 1. april til og med 31. mars, og jegeravgiften betales for det aktuelle jaktåret (§ 16).

Jakttidene i forskriften er nasjonale rammer, og mange arter har lokale unntak innbakt i tabellen. I tillegg kan fylkeskommunen korte inn elg- og hjortejakta i hele eller deler av en kommune, og statsforvalteren kan flytte grågåsjakta. I deler av Oslomarka er elgen helgefredet. Sjekk derfor alltid med grunneier, utleier eller kommune før du reiser – den nasjonale tabellen er ikke hele svaret.

Så er det dagene da ingen jakter, uansett hva jakttiden sier. Regelen er gammel og enkel: jula og påska skal være fri for skudd i skogen. Den gjelder alle arter i hele landet, og brudd kan gi både overtredelsesgebyr og straff.

Jakt og fangst er ikke tillatt fra og med 24. desember til og med 31. desember eller på langfredag, påskeaften og første påskedag.

Viltressursloven § 13

DATOER DU BØR HA I HODET

- Jaktåret: 1. april til og med 31. mars.
- Gjeldende jakttidsforskrift: 1. april 2022 til og med 31. mars 2028.
- Jakt- og fangstforbud: 24.–31. desember, langfredag, påskeaften og første påskedag.
- Aldersgrense: 16 år på småvilt og fangst, 18 år på storvilt (utøvelsesforskriften § 5).
- Opplæringsjakt: fra året du fyller 14 år, med samtykke fra foresatte og tilsyn av person over 20 år som har jaktet i minst tre år (utøvelsesforskriften § 6).

Julefreden gjelder hele landet og alle arter. Har arten fortsatt jakttid etter nyttår, kan du fortsette 1. januar.

Foto: Lars Falkdalen Lindahl (User:Njaelkies Lea), CC BY-SA 3.0 (Wikimedia Commons)

FORSVARLIG JAKT: §§ 21 TIL 24

Paragraf 21 er kort, og den er selve ryggraden i kapittel 5. To krav ligger i den ene setningen: hensynet til dyret og hensynet til omgivelsene. Nesten alle de detaljerte reglene som følger, er bare utdypninger av dette. Skjer det noe uheldig som ikke er dekket av en spesifikk bestemmelse, er det § 21 du blir målt mot.

Paragraf 24 sier at det til jakt bare skal brukes skytevåpen, våpendeler og ammunisjon som er egnet til å avlive viltet på en sikker og dyrevelferdsmessig forsvarlig måte. Selvskudd er forbudt. De konkrete kravene — minste kaliber, kulevekt og anslagsenergi, magasinbegrensninger, forbudet mot blyhagl ved våtmark — står i utøvelsesforskriften §§ 15 til 17.

Så til den plikten som oftest blir prøvd i praksis. Du sitter på post og skyter mot en rådyrbukk i skumringen. Den setter av gårde og forsvinner. Da har du ikke et valg, du har en plikt: du skal forvisse deg om dyret er truffet. Finner du verken dyret eller sikre tegn på bom ved og rundt skuddstedet, skal du starte ettersøk. Og du skal ikke jakte på nye dyr mens ettersøket pågår. Er det hjortevilt, villsvin eller muflon, og dyret ikke er funnet innen dagen er omme, skal kommunen varsles. Plikten gjelder også jaktlaget når du jakter i lag.

Går dyret over eiendomsgrensa, stopper ikke ansvaret ditt der. Paragraf 23 gir deg rett til å forfølge og tilegne deg såret storvilt også på grunn der andre har jaktretten. Retten er ikke gratis: du har bevisbyrden for at forfølgningen er lovlig, den opphører ved utgangen av den dagen dyret kom inn på naboens grunn, og du skal snarest mulig melde fra til grunneieren og kommunen. Du kan ikke løsne skudd i andres hage eller på andres gårdstun, og du må erstatte skade forfølgningen påfører eiendommen.

Jakt og fangst skal utøves på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte som ikke utgjør en fare for mennesker, husdyr eller eiendom.

Viltressursloven § 21

Ved jakt på elg, hjort og rådyr skal jaktlaget – eller den som jakter alene – ha tilgang til godkjent ettersøkshund. Har du ikke hunden med, må tilgangen være sikret gjennom skriftlig avtale.

Foto: cs:User:Monique, Public domain (Wikimedia Commons)

SKUDD, MOTOR OG DRONE

Forbudet mot å skyte på eller over offentlig vei har en helt konkret begrunnelse: veien er der folk er, og en kule som krysser den, spør ikke om lov. Forbudet mot å skyte fra bil handler om det samme, pluss noe mer. Jakt skal foregå til fots, med det tempoet og den vurderingen som følger av å være ute av kjøretøyet. Kongen kan gi forskrift om unntak for personer med nedsatt bevegelsesevne, men hovedregelen er absolutt.

Paragraf 29 tar motoren ett skritt videre. Under jakt er det forbudt å bruke luftfartøy eller motorkjøretøy til å forfølge vilt eller avlede dyrets oppmerksomhet fra jegeren, og forbudt å bruke dem utenfor vei til å lokalisere vilt. Motorfartøy kan ikke brukes innenfor to kilometer fra land, holmer og skjær medregnet. Poenget er likhet i jakta: dyret skal ha en reell sjanse, og teknologien skal ikke gjøre jakt til innhenting.

Dronen er nykommeren i lovverket, og unntaket er smalt. Drone kan brukes ved ettersøk etter § 22 av storvilt som har jakttid. Jegeren har bevisbyrden for at bruken er lovlig, og skal snarest varsle grunneieren, politiet og kommunen. Ved ettersøk av gaupe skal statsforvalteren varsles før dronen går i lufta. Å sende opp dronen for å finne elgen før skuddet er derimot ulovlig lokalisering.

Motorferdselloven gjelder i tillegg. I utmark og vassdrag er motorferdsel ikke tillatt med mindre loven eller et vedtak sier noe annet, og jakt, fangst, fiske og bærsanking regnes uttrykkelig ikke som næring i lovens forstand. Skal du kjøre i utmark i forbindelse med jakta, må det ha egen hjemmel i forskrift eller tillatelse fra kommunen.

Det er forbudt under jakt å løsne skudd på eller over offentlig vei eller jernbane eller fra luftfartøy eller motorkjøretøy.

Viltressursloven § 28 første punktum

GRENSER I LUFT OG PÅ VANN

- Motorfartøy: forbudt under jakt innenfor to kilometer fra land, holmer og skjær medregnet.
- Ettersøk av fugl i sjø med motorfartøy: tillatt, men farten kan ikke overstige 5 knop.
- Drone: bare ved ettersøk av storvilt med jakttid. Varsle grunneier, politi og kommune snarest.
- Synlig lys, restlysforsterkende og termiske siktemidler: forbudt som hovedregel (§ 26). Unntakene står i utøvelsesforskriften § 29a.

Drone er ikke et jaktredskap. Den kan brukes ved ettersøk av storvilt med jakttid, og det er jegeren som må kunne bevise at bruken var lovlig.

Foto: BLM Oregon & Washington, Public domain (Wikimedia Commons)

HUNDEN I LOVVERKET

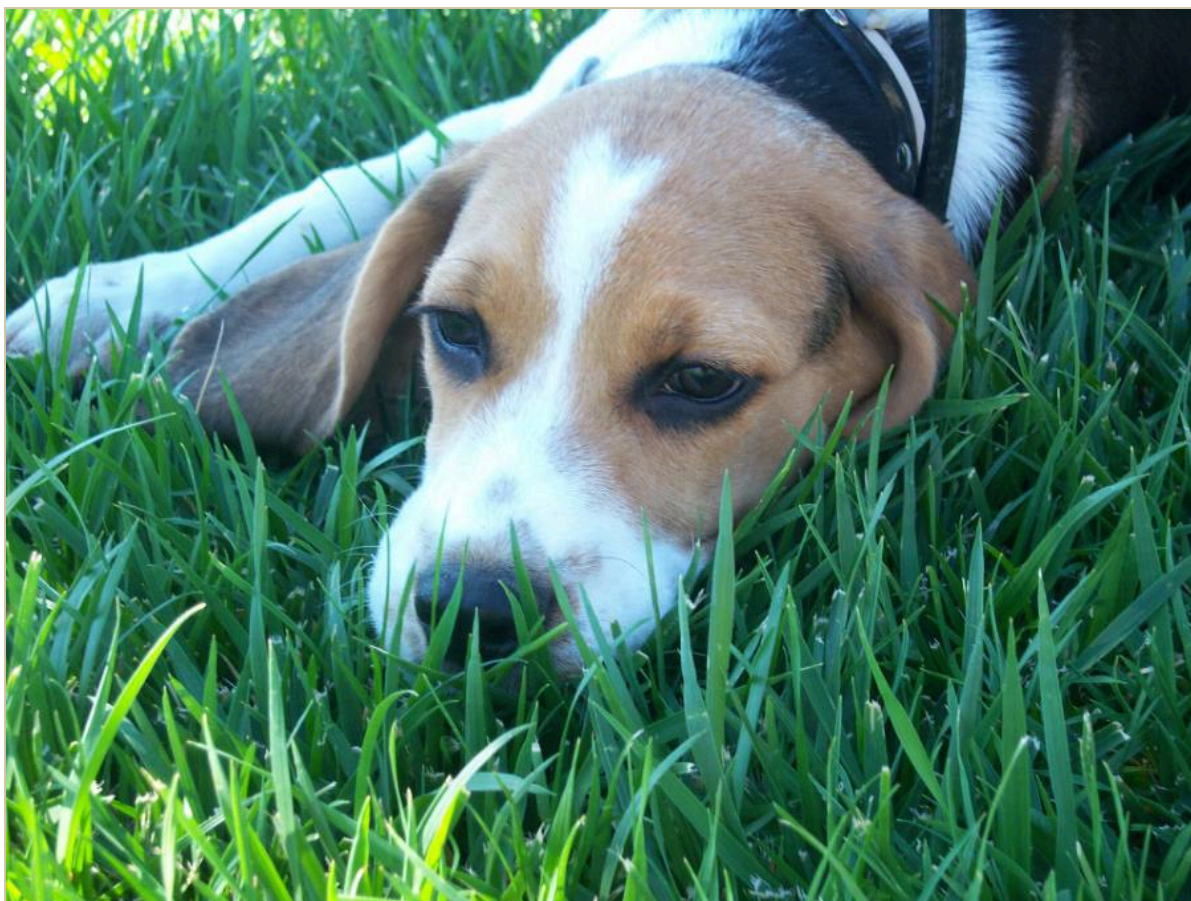
Hovedregelen i viltressursloven § 27 er raus: jakthundtrening og bruk av hund under jakt er tillatt, med mindre noe annet følger av lov. Men hundeføreren skal sørge for at det skjer aktsomt, og i samsvar med aktsomhetskravene i hundeloven §§ 3 og 9 og med dyrevelferdsloven. Hundeloven har dessuten en generell regel om at hunder alltid skal holdes under slikt tilsyn at de så vidt mulig hindres i å drive eller forfølge vilt.

Båndtvangen er datoene alle husker. Jakthundunntaket i hundeloven § 9 gjelder hund brukt til jakt, jakthundtrening og jaktprøver mellom 20. august og 1. april. Hund i aktiv bruk som ettersøkshund etter såret eller sykt vilt er unntatt hele året. Merk forskjellen på utvidet og ekstraordinær båndtvang: kommunen kan innføre båndtvang i bestemte områder, men innfører kommunen ekstraordinær båndtvang for å beskytte viltet, gjelder den også jakthunder.

Forskrift om utøvelse av jakt, felling og fangst strammer inn videre. Drivende hund – hund som forfølger og driver viltet foran seg med los over lengre tid – er bare tillatt på elg, hjort, rådyr, gaupe, rødrev og hare. Brukes den på elg, hjort eller rådyr, kan mankehøyden ikke overstige 41 centimeter. På rådyr er drivende hund først tillatt fra og med 25. september. Det er forbudt å la flere enn to løse hunder forfølge samme dyr, med unntak for fuglehund under fuglejakt. Og det er forbudt å bruke hund som ved bitt holder, skader eller dreper vilt – apportering av påskutt småvilt er unntaket.

I tiden fra og med 1. april til og med 20. august skal en hund bli holdt i bånd eller forsvarlig inngjerdet eller innestengt, slik at ikke den kan jage eller skade husdyr, tamrein eller viltlevende dyr og deres reir, bo eller hi.

Hundeloven § 6 første ledd

Mankehøyden avgjør. En drivende hund som brukes på elg, hjort eller rådyr, kan ikke være høyere enn 41 centimeter over manken.

Foto: Juancar BR, CC BY-SA 3.0 (Wikimedia Commons)

HVEM EIER JAKTA, OG HVOR DU KAN GÅ MED VÅPEN

Grunneieren har enerett til jakt og fangst på sin grunn (§ 33). Det er utgangspunktet for alt annet. Skal du jakte, må du ha grunneierens tillatelse — som jaktkort, som avtale eller som plass på et jaktlag. Overlater grunneieren eiendommen til noen andre til bruk, følger jaktretten med brukeren om ikke annet er avtalt, og jaktretten kan ikke skilles fra eiendommen for mer enn ti år om gangen. Den som stiller jakt til rådighet for andre, plikter dessuten å forvisse seg om at jegeren har betalt jegeravgift.

Eneretten har grenser du bør kjenne. I elver og innsjøer går den så langt som eiendomsretten. Mot hav og fjord går den så langt som landet til enhver tid ligger tørt — utenfor der har allmennheten rett til jakt. Dette er den frie jakten på hav og fjord, og den er den eneste jakta i Norge du kan drive uten grunneierens samtykke. Veier har sin egen regel: eier du en vei, men ikke grunnen omkring, har du ikke jaktrett på veien.

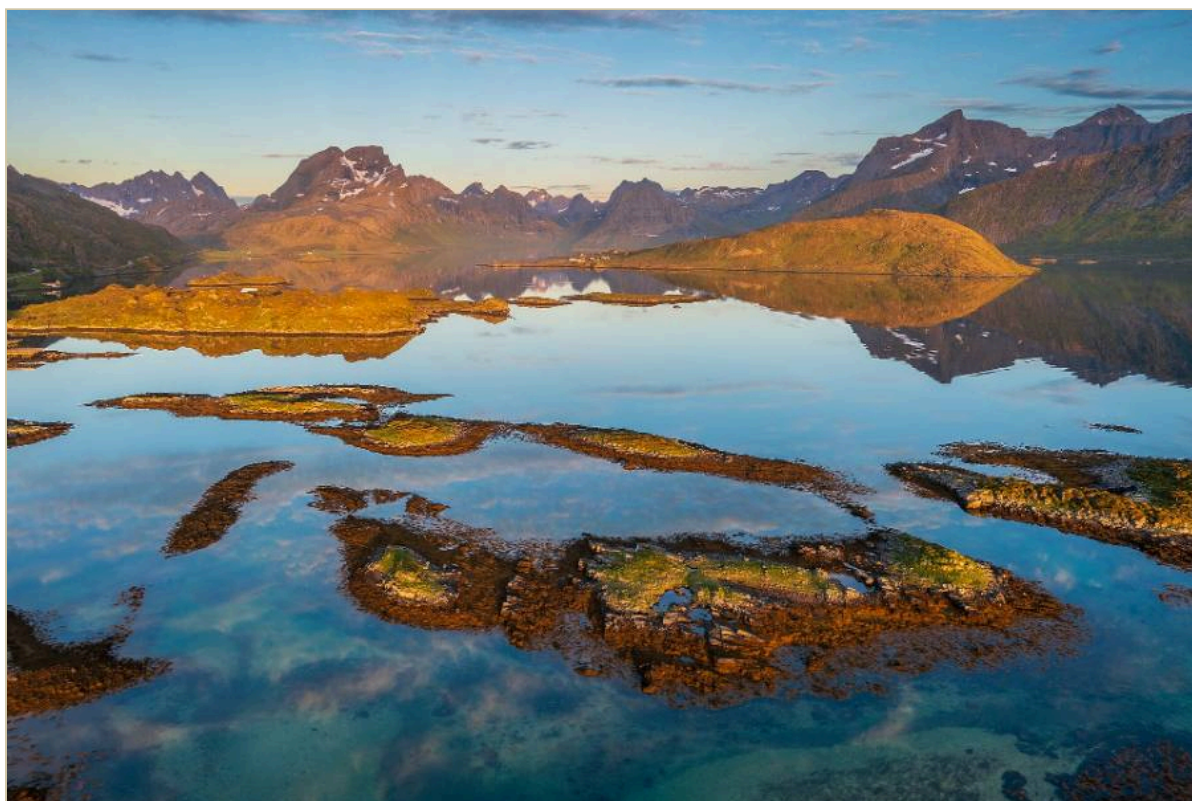
På statens grunn utenfor fjellova er småviltjakt og fangst åpen for norske statsborgere og alle som det siste året har vært og fortsatt er bosatt i Norge, mot jaktkort og et vederlag (§ 37). I statsallmenningene gjelder fjellova. Der har alle som har vært og fortsatt er fast bosatt i Norge siste år rett til jakt uten hund på småvilt, mens fjellstyret

avgjør om det skal gis løyve til fangst og til jakt med hund. Jaktkortet skal du ha med deg, og vise fram til jaktoppsyn, politi eller fjellstyret.

Til slutt: allemannsretten gir deg ferdsel, ikke jakt. Friluftsløven lar enhver ferdes til fots i utmark hele året, men den gjelder ferdsel, og den krever at du opptrer hensynsfullt og ikke etterlater stedet skjemmet. Å gå gjennom naboens terreng med geværet er noe annet enn å gå tur der. Og bålet på posten er ditt ansvar — brann- og eksplosjonsvernloven § 5 pålegger enhver å vise alminnelig aktsomhet slik at brann forebygges.

Ferdsel med skytevåpen eller feller er forbudt på eiendommer der jegeren selv ikke har rett til jakt og fangst. Første punktum gjelder ikke nødvendig ferdsel til eller fra et sted hvor jegeren lovlig kan benytte skytevåpen eller feller. Ved ferdsel etter andre punktum skal våpen være uladd.

Viltressursloven § 39 første ledd

Utenfor der landet til enhver tid ligger tørt, slutter grunneierens enerett. Der har allmennheten rett til jakt — den frie jakten på hav og fjord.

Foto: Ximonic (Simo Räsänen), CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

HJORTEVILT OG BEVER: KOMMUNEN HOLDER NØKKELEN

Elg, hjort og rådyr kan bare jaktes der kommunen har gitt forskrift som åpner for det, og jakta krever fellingstillatelse fra kommunen. Tillatelsene tildeles ut fra et fastsatt

minsteareal. For villrein er det Kongen som åpner for jakt, og villreinnemnda som tildeler fellingstillatelser med utgangspunkt i en fellingskvote. Villreinnemnda har med andre ord samme rolle i villreinområdet som kommunen har for det øvrige hjorteviltet.

Forskrift om forvaltning av hjortevilt fyller inn maskineriet: tellende areal, godkjenning av vald, og bestandsplaner for vald og bestandsplanområder som er store nok. Kommunen kan fravike minstearealet med inntil 50 prosent ved tildeling, for eksempel der bestanden er ujevn eller skadene store. Jaktlag som jakter elg, hjort eller bjørn skal utpeke en ansvarlig jaktleder som meldes til kommunen før jakta starter.

En regel til slutt som er lett å glemme, men som dukker opp både på eksamen og på elgjakt: det er forbudt å jage eller avlive svømmende hjortevilt. Unntaket gjelder dyr som forfølges som såret under et ettersøk, eller situasjoner der dyrevelferdshensyn tilsier det. Grunnen er åpenbar når du ser det for deg. Et svømmende dyr kan ikke flykte, skuddvinkelen er dårlig, og et truffet dyr synker.

Beveren har sin egen ordning. Kommunen kan ved forskrift åpne for jakt og fangst i hele eller deler av kommunen, og kan sette kvote for uttaket. Kommunen kan også når som helst endre eller stenge adgangen ved ny forskrift. Er du beverjeger, må du derfor sjekke den lokale forskriften og ikke bare den nasjonale jakttidstabellen.

HJORTEVILTÅRET HOS KOMMUNEN

- 1. mai: frist for å søke kommunen om godkjenning eller endring av bestandsplan for elg og hjort.
- 15. juni: kommunen skal ha behandlet søknaden og sendt fellingstillatelsene til valdansvarlig representant.
- Bestandsplan: maksimalt femårig, og krever tellende areal på minst 20 ganger minstearealet.
- Kommunen kan fravike minstearealet med inntil 50 prosent ved tildeling av fellingstillatelser.
- Elg-, hjort- og bjørnejaktlag skal melde jaktleders navn og adresse til kommunen før jakta starter.

Ingen kan drive jakt på hjortevilt uten fellingstillatelse fra kommunen eller villreinnemnda. Tillatelsen gjelder innenfor det godkjente valdet, ikke for jegeren personlig.

Foto: A moose is loose, CC BY 4.0 (Wikimedia Commons)

NÅR DET GÅR GALT: KONTROLL, GEBYR OG STRAFF

Kontroll i felt er en normal del av jakta, ikke en mistenkeliggjøring. Papirene skal være med deg, ikke ligge hjemme. Under jakt og fangst skal du kunne vise dokumentasjon på betalt jegeravgift og på våpentillatelse. Jakter du storvilt med rifle, skal dokumentasjon for avlagt skyteprøve være med. Jakter du elg, hjort eller rådyr, skal du i tillegg kunne dokumentere tilgang til godkjent ettersøkshund. Lisensjegere har med personlig lisens, og villreinjegere kontrollkort.

Den nye loven gir tre reaksjoner der den gamle i praksis hadde én. Overtredelsesgebyr (§ 58) er en administrativ bot som kan ilegges den som forsettlig eller uaktsomt bryter en lang rekke bestemmelser — blant annet fredningsdagene, ettersøksplikten, forbudet mot å løсне skudd på vei, motorbestemmelsene og kravet om fellingstillatelse. Administrativt rettighetstap (§ 59) kan trekke tilbake eller begrense en tillatelse for en bestemt tid, maksimalt to år. Straff etter § 60 er bøter eller fengsel inntil ett år, og inntil to år ved grove overtredelser. Jakt på andres grunn uten rett straffes med bøter, og forsøk er straffbart.

To ting er verdt å merke seg. Uaktsomhet er nok — du trenger ikke ha ment å bryte regelen for å bli holdt ansvarlig, det holder at du burde ha visst bedre. Og blir du ved

rettskraftig dom fradømt retten til å drive jakt og fangst, må du avlegge ny jegerprøve for å bli registrert som jeger igjen. Det er en tung nok konsekvens til at det er verdt å bruke en kveld på å lese forskriften før sesongen.

Enhver som utøver jakt, felling eller fangst etter denne forskrift, plikter å la seg kontrollere av politiet, Statens naturoppsyn eller av lokalt jaktoppsyn som er godkjent av det statlige naturoppsynet eller har begrenset politimyndighet.

Forskrift om utøvelse av jakt, felling og fangst § 36 første punktum

DE TRE REAKSJONENE

- Overtredelsesgebyr: administrativt, ved forsett eller uaktsomhet. Foreldes to år etter at overtredelsen opphørte, og vedtaket er tvangsgrunnlag for utlegg.
- Administrativt rettighetstap: tilbaketrekking eller begrensning av tillatelse eller autorisasjon, for en bestemt tid og maksimalt to år.
- Straff: bøter eller fengsel inntil 1 år. Ved grove overtredelser kan fengsel inntil 2 år anvendes.
- Fradømt jaktrett: krever ny jegerprøve for å bli registrert som jeger igjen.

DETTE MÅ DU KUNNE

1. Viltressursloven trådte i kraft 1. juli 2026 og erstattet viltloven fra 1981; formålet er bærekraftig og forsvarlig forvaltning i samsvar med naturmangfoldloven og dyrevelferdsloven.
2. Loven setter rammene, forskriften har som regel den konkrete regelen – aldersgrensene står ikke i viltressursloven § 17, men i utøvelsesforskriften §§ 5 og 6.
3. Alt vilt er fredet inntil det er åpnet for jakt, og jakttidene ligger i en forskrift som gjelder seks sesonger av gangen; jaktåret går fra 1. april til 31. mars.
4. Jakt og fangst er forbudt fra og med 24. desember til og med 31. desember og på langfredag, påskeaften og første påskedag.
5. Skyter du mot vilt, skal du forvisse deg om det er truffet, starte ettersøk hvis du er i tvil, og la nye dyr være mens ettersøket pågår.
6. Det er forbudt å løsne skudd på eller over offentlig vei eller jernbane og fra luftfartøy eller motorkjøretøy; drone er bare tillatt ved ettersøk av storvilt med jakttid, og da med varslingsplikt.
7. Båndtvang gjelder 1. april til 20. august; jakthundunntaket dekker jakt, trening og prøver mellom 20. august og 1. april, men ikke ekstraordinær båndtvang innført for å beskytte viltet.
8. Grunneieren har enerett til jakt og fangst; den frie jakten på hav og fjord utenfor der landet ligger tørt er det store unntaket, og statsallmenningene har sine egne regler i fjellova.
9. Hjortevilt krever fellingstillatelse fra kommunen eller villreinnemnda, og det er forbudt å jage eller avlive svømmende hjortevilt utenom ettersøk.
10. Brudd kan gi overtredelsesgebyr, administrativt rettighetstap i inntil to år eller straff med bøter eller fengsel inntil ett år – og uaktsomhet er nok til å rammes.

JAKTFORMER

Åtte måter å jakte på — og hva som kan gå galt i hver av dem

Åtte jaktformer står på pensum. De skiller seg ikke bare i hvordan de føles, men i hva som kan gå galt: en jeger som smyger alene har helt andre problemer enn åtte jegere på klappjakt. Fangst er i tillegg sin egen verden, med et regelverk der utgangspunktet er at alt er forbudt inntil noe uttrykkelig er tillatt. Det er der folk stryker.

SMYGJAKT OG STØKKJAKT

Smygjakt går ut på at du beveger deg mot viltet. Du går sakte, med vinden mot deg, og stopper oftere enn du går. Formen brukes på elg, hjort og rådyr med rifle, og på rype og skogsfugl med hagle. Stillingsjakt og stilling til forpost er varianter av det samme: du smyger fram til et punkt der du vet viltet skal passere, og blir liggende der.

Støkkjakt er nesten det motsatte. Der går du for å skremme viltet opp. Rype, hare og skogsfugl er de vanlige artene, og hagla er våpenet. Fuglen går opp foran deg, og du har et halvt sekund på å bestemme deg.

Sikkerhetsproblemet i begge former er bevegelsen. Bakgrunnen din skifter for hvert steg, og på støkkjakt kommer skuddet så fort at du må ha sett terrenget før fuglen letter, ikke etter. Du kommer over en rabbe, et rypekull letter til høyre, og femti meter bak går det to sauer du ikke la merke til. Da er skuddet allerede avgjort, av deg, før fuglen gikk opp. Loven krever at jakt utøves slik at den ikke er til fare for mennesker, husdyr eller eiendom, og på støkkjakt betyr det at du velger bort flere skudd enn i noen annen jaktform.

Lirype i høstdrakt. Støkkjakt gir korte, raske skudd, og derfor må bakgrunnen være avklart før fuglen letter — ikke etterpå.

Foto: Diego Delso, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

POSTERING

Postering er å sitte i ro og la viltet komme til deg. Det passer på nesten alt: elg, hjort, rådyr, bever, ender, gås, duer og sjøfugl, med hagle eller rifle. Posten velges der viltet faktisk går, ikke der det er behagelig å sitte. En god post er et naturlig matfat, en trekkvei, eller en kjent fluktrute når hund eller klappere setter dyra i bevegelse.

Fordi du sitter stille, blir posten din det eneste faste punktet de andre kan regne med. Skuddsektorene ryddes i dagslys, før jakta. Du skal vite hvor naboposten er, og du skyter aldri i den retningen. Du blir sittende til jaktlederen blåser av. De fleste farlige situasjonene under posteringsjakt oppstår ikke mens folk sitter, men når noen begynner å gå.

To forbud hører med. Det er forbudt å løsne skudd på eller over offentlig vei eller jernbane, og fra luftfartøy eller motorkjøretøy. Under sjøfugljakt er det forbudt å bruke fartøy med motor nærmere land enn to kilometer, holmer og skjær medregnet.

DRIVJAKT, TRYKKJAKT OG KLAPPJAKT

Drivjakt, trykkjakt og klappjakt er tre navn på samme idé: noen setter viltet i bevegelse, andre står klare. På drivjakt gir drivere eller hunder dyra fart. På trykkjakt går noen få personer rolig gjennom terrenget og trykker dyra ut i normal gange, slik

at postskytteren får et rolig dyr foran seg. Klappjakt brukes i små, avgrensede områder, der klapperne går på linje. Artene er elg, hjort, rådyr og småvilt, og både hagle og rifle er i bruk.

Dette er jaktformen med flest mennesker i terrenget samtidig, og derfor den som krever mest organisering. Jaktlag som jakter elg eller hjort skal utpeke en ansvarlig jaktleder, og valdansvarlig skal melde jaktlederens navn til kommunen før jakta starter. Alle skal vite hvor drivet går, når det starter og når det er over. Du skyter aldri i drevets retning, og et rifleskudd krever kulefang bak dyret.

Et drev mot vann ender ofte med at dyret svømmer. Da stopper jakta, også når dyret er lett å ta. Et svømmende dyr kan verken flykte eller felles rent, og et påskutt dyr på dypt vann er umulig å berge.

Det er forbudt å jage eller avlive svømmende hjortevilt, med mindre det forfølges som såret i forbindelse med et ettersøk i medhold av §§ 22 eller 55, eller i situasjoner der dyrevelferdsmessige hensyn tilsier det.

Viltressursloven § 43

På trykkjakt går dyra i normal gange. Et rolig dyr gir jegeren tid til å se kjønn, alder og hva som ligger bak.

Foto: Oregon Department of Fish & Wildlife, Public domain (Wikimedia Commons)

JAKT MED BANDHUND

Bandhund er hund i bånd. Hunden går foran deg i en lang line, tar opp ferske spor og fører deg inn mot dyret. Når den markerer at dyret er nært, blir hunden bundet eller overlatt til en makker, og du går de siste hundre meterne alene. Norsk elghund grå og svart er de klassiske rasene. Artene er elg, hjort og villrein, og våpenet er rifle.

Styrken er at du kommer inn på et dyr som ikke er jaget. Du har tid, og du ser hele dyret før du løfter rifla. Tenk deg at du står seksti meter fra en elgku i tett granskog. Bak henne står en kalv du ikke så da du la kikkerten på skulderen hennes. Med bandhund har du sekundene du trenger til å oppdage kalven. På et hardt drev har du dem ikke.

Bandhunden er dessuten ettersøksressursen din. Har du ikke hund med deg, må tilgangen være sikret gjennom skriftlig avtale, og kommunen kan kreve at du dokumenterer den.

Under jakt på elg, hjort og rådyr, skal jaktlag og personer som jakter alene ha tilgang til godkjent ettersøkshund.

Utøvelsesforskriften § 23 første ledd

Norsk elghund grå. Som bandhund fører den jegeren inn på et uforstyrret dyr; som løshund holder den dyret i ro med los.

Foto: Canarian, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

JAKT MED LØS HUND

Løs hund dekker flere hundetyper med helt ulik arbeidsmåte. Stillende hund, ofte kalt løshund, søker på egen hånd, finner dyret og holder det i ro med los til jegeren har smøget seg inn. Norsk elghund grå og svart, jämthund, laikaraser og karelsk bjørnehund brukes på elg, hjort, bjørn og villsvin. Rifle er våpenet, men på villsvin kan hagle brukes, og da bare med fyllingskule.

Drivende hund arbeider annerledes. Den følger sporet og driver viltet foran seg med los over lengre tid, uten å være i direkte kontakt med dyret. Losen forteller deg derfor hvor dyret har vært, ikke hvor det er på vei. Kortbeinte raser som drever, beagle, dachs og basset brukes på elg, hjort og rådyr, og mankehøyden kan ikke overstige 41 centimeter. Langbeinte støvere, dunker og hygenhund brukes på hare, rev og gaupe.

Fuglehundene deles i tre. Stående fuglehunder som setter, vorsteh og breton låser fuglen i stand, på hønsefugl og rugde med hagle. Skjellende fuglehunder som finsk

spets og norrbottenspets gjør stand med stemmen under treet, på skogsfugl, ekorn og mår. Støtende og apporterende hunder som spaniels og retrievere støter fuglen og henter den inn. Hihund, i praksis dachs og terrier, går i hiet på grevling, mink og rev.

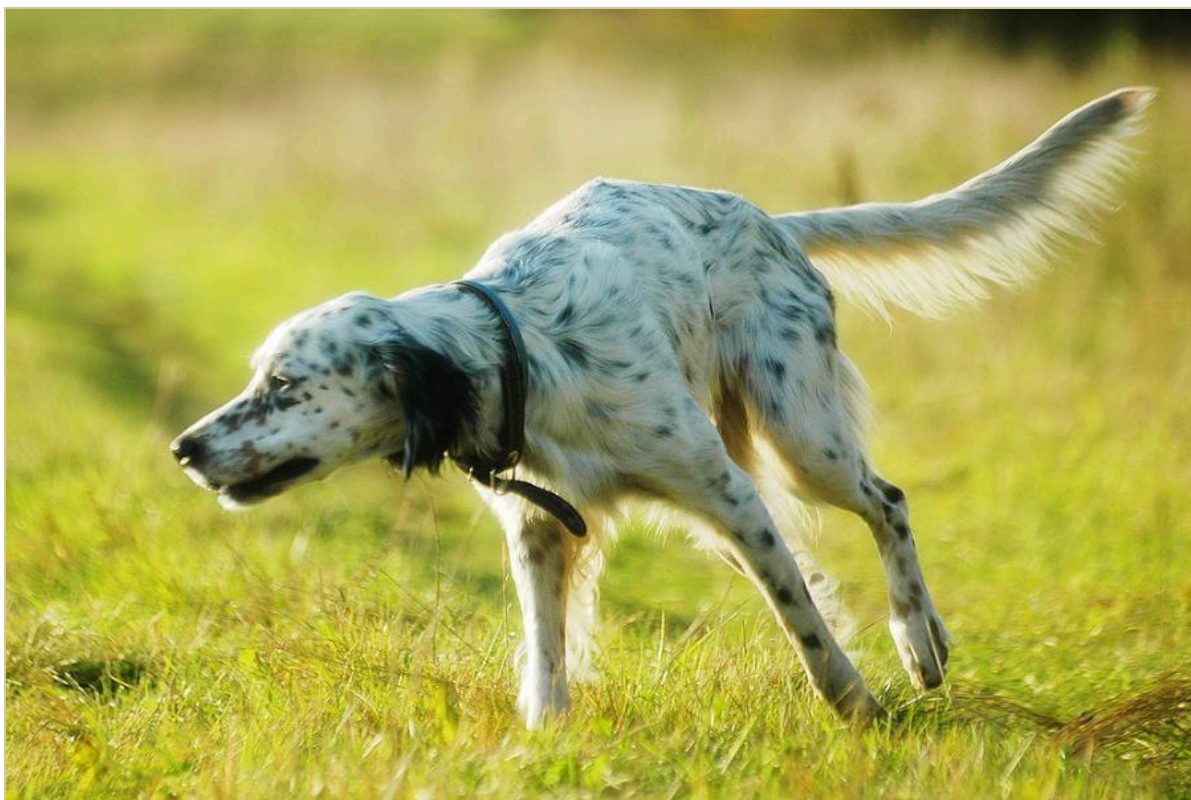
To forbud kom inn i 2026. Ikke mer enn to løse hunder på samme dyr samtidig, uansett hvem som eier dem, med unntak for fuglehund under fuglejakt. Og det er forbudt å bruke hund som ved bitt holder, skader eller dreper vilt. Hund som apporterer påskutt småvilt er unntatt. Viltet skal avlives av jegeren, med et skudd.

Det er forbudt å benytte drivende hund under jakt, med unntak for jakt på følgende viltarter: elg, hjort, rådyr, gaupe, rødrev og hare, og i forbindelse med felling av gaupe.

Utøvelsesforskriften § 22 første ledd

HUND UNDER JAKT — GRENSENE DU MÅ KUNNE

- Drivende hund er bare tillatt på elg, hjort, rådyr, gaupe, rødrev og hare, og ved felling av gaupe (utøvelsesforskriften § 22).
- Mankehøyden på drivende hund må ikke overstige 41 cm ved jakt på elg, hjort og rådyr.
- Drivende hund på rådyr: tidligst fra og med 25. september. På gaupe og rødrev: ikke i ordinær båndtvangstid.
- Høyst to løse hunder kan forfølge samme dyr samtidig (§ 22a). Fuglehund under fuglejakt er unntatt.
- Hund som ved bitt holder, skader eller dreper vilt er forbudt (§ 22b). Apport av påskutt småvilt er unntatt.
- Ordinær båndtvang: 1. april til og med 20. august (hundeloven § 6). Jakthund er unntatt mellom 20. august og 1. april (§ 9 bokstav f).

Stående fuglehund låser fuglen i stand. Forbudet mot mer enn to løse hunder på samme dyr gjelder ikke fuglehund under fuglejakt.

Foto: Dmitry A. Mottl, CC BY-SA 3.0 (Wikimedia Commons)

LOKKEJAKT

Lokkejakt går ut på at du imiterer viltet og får det til å komme til deg. Brunstlokking på elg og hjort er den mest kjente formen. Bukkelokk brukes på rådyr i den særskilte bukkejaktperioden, som starter 10. august. Rev lokkes med harepip eller musepip. Bulvan, altså utlagte lokkefugler, hører til samme familie, og brukes på ender, skarv, duer, gås, kråker og trost med hagle.

To forbud er absolutte. Det er forbudt å bruke båndopptaker eller lignende for avspilling av lokkelyder, og det er forbudt å bruke levende dyr som lokkedyr. Det første fordi elektronisk lokking er så effektivt og lite selektivt at det ikke lenger er jakt. Det andre fordi et bundet, redd dyr som skal skrike i timevis er akkurat den lidelsen dyrevelferdsloven skal hindre.

Lokkejakt har et sikkerhetsproblem den ikke deler med andre former. Når du står i skogen og lager elggyder, kan du lokke inn en annen jeger like godt som en okse. Si fra til laget hvor du sitter, og godta aldri et skudd mot lyd eller bevegelse.

ÅTEJAKT

Åtejakt er postering med et utlagt matfat. Rev, kråke og villsvin er de vanlige artene, og ved lisensfelling brukes åte også på jerv. Fordelen er forutsigbarhet: du vet hvor

dyret kommer fra, og du kan bygge posten med sikker bakgrunn lenge før mørket.

Hovedregelen om lys og sikter er streng, men det finnes noen få og konkrete unntak. Synlig lys og restlysforsterkende og termiske siktemidler kan brukes ved jakt på villsvin og rødrev når jakten foregår i åpent terreng eller ved åteplass. Fastmontert synlig lys kan brukes for å belyse åte ved lisensfelling av jerv, og bruken skal rapporteres til statsforvalteren. Synlig lys kan også brukes når du avliver vilt som er fanget levende i felle. Kommunen kan i tillegg åpne for restlysforsterkende og termiske sikter ved hjortejakt i åpent terreng, og da skal bruken rapporteres i Hjorteviltregisteret.

Sikkerheten i mørket hviler på arbeidet du gjorde i dagslys. Et termisk sikte viser deg varme, ikke hva som står bak varmen. En åteplass trekker dessuten arter du ikke har jakttid på. Identifiser dyret før du løfter våpenet, ikke gjennom siktet.

Bruk av lyskilder som gir synlig lys under jakt og fangst, er forbudt, med mindre annet følger av eller i medhold av lov. Det samme gjelder bruk av restlysforsterkende og termiske siktemidler og andre siktemidler med teknologi som har til formål å lyse opp eller forbedre synligheten av omgivelsene eller viltet for jegeren.

Viltressursloven § 26 første ledd

Rev er den vanligste åtejaktarten. På rev og villsvin er termisk sikte tillatt ved åteplass eller i åpent terreng — et snevert unntak fra hovedregelen.

Foto: Alexis Lours, CC BY 4.0 (Wikimedia Commons)

FANGST: HVILKE ARTER, HVILKE FELLER

Fangst er snudd på hodet i forhold til jakt. På jakt kan arter med jakttid jaktes. På fangst er utgangspunktet at feller er forbudt, og bare det som uttrykkelig er tillatt, er lov. Detaljene står i vedlegg 1 til utøvelsesforskriften, som lister art for art hvilke feller som er godkjent, og som skiller mellom feller som fanger viltet levende og feller som avliver det.

Levende fangst er tillatt på grevling, rødrev, mårhund, vaskebjørn, gaupe, jerv, villsvin, villmink, ravn, kråke og skjære. Aktuelle feller er Värmlandsk tunnelfelle, smålandsk revefelle, Nyåkersfellen, Øster-Malmafellen, jervbås, fangstbur og godkjente villsvinfeller. Fangstrommet, fallemmene medregnet, skal innvendig være dekt av et heldekkende og solid materiale, men ikke metall. Et innesperret dyr kaster seg mot veggene, og netting og stål river opp snute, poter og tenner. Kravet gjelder ikke fangstbur, og nettingbur er tillatt på grevling, villmink, røyskatt, mårhund, vaskebjørn, ravn, kråke og skjære. Gaupe og jerv krever i tillegg tillatelse fra statsforvalteren for den enkelte fella, og en slik felle kan ikke brukes på andre arter i samme sesong.

Feller som avliver viltet er tillatt på bever, bisamrotte, mår, mink, røyskatt og rype. Slagmekanismen skal slå ovenfra og ned mot kranium eller nakke, eller som et sakseslag mot det samme, slik at dyret dør umiddelbart i stedet for å bli sittende fast i et bein. Feller lavere enn to meter over bakken eller fast snødekke skal monteres i kasse med begrenset åpning. Slagfeller til bever og bisamrotte skal plasseres under vann.

Bruk av feller til fangst av vilt er forbudt, med mindre annet følger av eller i medhold av lov.

Viltressursloven § 25 første ledd

KRAV TIL FELLA

- Fangst bare innenfor fastsatt jakttid, fangsttid eller fellingsperiode for arten (utøvelsesforskriften § 30).
- Feller skal ikke plasseres der alminnelig ferdsel gjør at det kan oppstå fare for mennesker eller husdyr (§ 30).
- Merking: brukerens jegernummer, i tillegg telefonnummer til kommunal viltmyndighet – statsforvalterens nummer ved kvotejakt på gaupe og lisensfelling av jerv (§ 32). Rypesnarer er unntatt.
- Åpning i kassa: maks 70 mm for villmink, 35 mm for røyskatt, 90 mm for mår. Slagmekanismen minst 30 cm fra åpningen (vedlegg 1).
- Rypesnare: ståltråd 0,2–0,3 mm, minst 36 cm trådlengde før øynene vris (vedlegg 1).
- Jervbås: innvendig minst 150 cm lang, 75 cm bred og 80–90 cm høy, med lokk på minst 30 kg (vedlegg 2).

Mår fanges med slagfelle montert i kasse. Åpningen skal være høyst 90 mm, slik at større dyr ikke kommer til mekanismen.

Foto: Charles J. Sharp, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

FANGST: TILSYN, BIFANGST OG AVLIVING

Tilsynsplikten skiller ordentlig fangst fra vanskjøtsel. Feller som fanger viltet levende skal du se til hver morgen og hver kveld. Elektronisk tilsyn kan erstatte det fysiske, men da må kameraet enten filme sammenhengende eller sende bilde minst to ganger daglig, med dato og klokkeslett, og bildet må vise om fella er åpen eller lukket. Svikter

kameraet, skal du ut og se selv med en gang. Ved fangst av villsvin, gaupe og jerv kreves i tillegg elektronisk fellevarsling.

Går det et dyr i fella som ikke skal være der, skal det straks slippes fri. Det gjelder arter som ikke er tillatt fanget levende, dyr fanget utenfor lovlig fangsttid, og gaupe eller jerv som har gått i en felle statsforvalteren ikke har godkjent for arten. En villsvinsugge med diende unger skal også slippes fri, mens ungene kan avlives.

Lovlig fanget vilt skal derimot avlives med en gang. Gaupe, jerv, rødrev, grevling, mårhund, vaskebjørn og villmink kan avlives med salongrifle, revolver eller pistol i kaliber 22 LR. Det er et bevisst unntak fra forbudet mot pistol og revolver under jakt, fordi et kort våpen er lettere å plassere presist og trygt inntil en felle. Villsvin skal avlives med skytevåpen, med rifle i kaliber og ammunisjon godkjent for rådyr, eller med hagle og fyllingskule. Feller som ikke er tillatte, eller som ikke er satt ut og merket etter reglene, kan fjernes av grunneier, politiet eller naturoppsynet.

Fanget lovlig vilt skal avlives umiddelbart. Avlivingen skal skje sikkerhetsmessig forsvarlig og på en slik måte at viltet ikke utsettes for unødig lidelse.

Utøvelsesforskriften § 34 andre ledd

TILSYN OG ALDERSGRENSER

- Feller som fanger viltet levende: tilsyn hver morgen og hver kveld (utøvelsesforskriften § 33).
- Feller som avliver viltet: tilsyn minst én gang hver uke (§ 33).
- Rypesnarer: tilsyn minst hver andre dag (§ 33 og jaktidsforskriften § 5).
- Fangst kan utøves fra fylte 16 år. For villsvin, gaupe og jerv er aldersgrensen 18 år (utøvelsesforskriften § 5).
- Snarefangst på rype: bare fra 1. november til jakttidens slutt, og bare i kommunene som er listet i jaktidsforskriften § 5.
- Bever: kommunen må ha åpnet for jakt og fangst ved forskrift. Jakttid 1. oktober til 30. april.

Slagfeller til bever skal stå under vann. Bever kan bare jaktes og fanges der kommunen har åpnet for det ved egen forskrift.

Foto: Tjustorparn, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

DETTE MÅ DU KUNNE

1. Jaktformen bestemmer risikoen: på smygjakt styrer du bakgrunnen alene, på drivjakt må hele laget gjøre det sammen.
2. Drivende hund er bare tillatt på elg, hjort, rådyr, gaupe, rødrev og hare, og ved felling av gaupe — med maks mankehøyde 41 cm på elg, hjort og rådyr.
3. Høyst to løse hunder kan forfølge samme dyr samtidig, og hund som ved bitt holder, skader eller dreper vilt er forbudt.
4. Ved jakt på elg, hjort og rådyr skal både jaktlag og enejegere ha tilgang til godkjent ettersøkshund.
5. Avspilling av lokkelyder og bruk av levende lokkedyr er forbudt; utlagt bulvan er lovlig.
6. Lys og termiske sikter er forbudt som hovedregel, med snevre unntak — blant annet villsvin og rødrev i åpent terreng eller ved åteplass.
7. Feller er forbudt med mindre noe annet følger av loven: bare artene og fellene i vedlegg 1 er tillatt, og gaupe og jerv krever i tillegg statsforvalterens tillatelse for den enkelte fella.
8. Feller merkes med jegernummer og telefonnummer til viltmyndigheten; levendefangstfeller ses til morgen og kveld, avlivende feller ukentlig, rypesnarer annenhver dag.
9. Bifangst slippes straks fri, mens lovlig fanget vilt skal avlives umiddelbart, sikkerhetsmessig forsvarlig og uten unødig lidelse.
10. Aldersgrensen for fangst er 16 år, men 18 år for villsvin, gaupe og jerv.

ETTERSØK AV SKADET VILT

Plikten som begynner i det øyeblikket skuddet går

Ingen planlegger å skadeskyte. Likevel skjer det, også for jegere som har gjort alt riktig i tjue år. Forskjellen mellom en dårlig jaktdag og en uakseptabel jaktdag ligger sjelden i skuddet som gikk galt — den ligger i det du gjør i timene etterpå. Dette kapitlet handler om de timene.

DE FØRSTE MINUTTENE

Skuddet går. Elgen står et øyeblikk, tar to steg og forsvinner inn i granskogen. Det du gjør de neste ti minuttene avgjør ofte om dyret blir funnet.

Første regel er å bli sittende. Loven krever at den som skyter mot vilt, skal forvisse seg om viltet er truffet. Det gjør du ikke ved å springe. Pensum anbefaler total ro i fem til ti minutter før du beveger deg. Grunnen er praktisk: et truffet dyr som får være i fred, stopper ofte opp og legger seg. Presser du det med en gang, jager du det opp igjen, og et oppskremt dyr kan gå svært langt på adrenalin.

Bruk roen til å huske. Hvor sto dyret da skuddet gikk? Hvordan reagerte det — sparket det bakut, krøket det ryggen, gikk det rett i bakken? Var det flere dyr i følget? Kjønn, alder, fluktretning? Dette er spørsmålene skytteren skal svare på når ettersøket planlegges, og hukommelsen blir dårligere for hvert minutt. Undervisningsplanen stiller et ubehagelig spørsmål her: er situasjonsbeskrivelsen din pålitelig? Etter et skudd på storvilt er pulsen høy og tidsopplevelsen forskjøvet. Mange husker feil i god tro. Si det du så høyt til en medjeger, eller skriv det ned.

Merk deretter to punkter: der du sto, og der dyret sto. Merkebånd, en jakke i et tre, en GPS-posisjon — helst alle tre. Varsle jaktlaget. Og fra dette øyeblikket gjelder én ting til: ingen ny jakt, ingen nye dyr.

Et truffet dyr forsvinner ofte fra syne i løpet av sekunder. Nettopp derfor skal du bli sittende og feste deg ved detaljene — skuddreaksjonen og flukttretningen er det viktigste du tar med deg videre.

Foto: Divlja Srbija, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

SKUDDPLASSUNDERSØKELSEN

Etter roen går du forsiktig fram til skuddstedet. Forsiktig, fordi sportegnene skal leses før de tråkkes ned, og fordi en ettersøkshund kanskje skal arbeide i det samme området om et par timer.

Undervisningsplanen lister opp hva du leter etter: hår og hårrester, blod, beinsplinter, vominnhold, klovavtrykk og eventuelt kulenedslag. Det siste er verdt en tanke. Finner du et kulenedslag i bakken eller i et tre bak der dyret sto, har du et holdepunkt for at skuddet gikk forbi. Men et kulenedslag alene friskmelder ikke skuddet, og finner du ingenting, er du ikke ferdig — du vet bare ikke nok ennå.

Sportegnene forteller forskjellige historier. Lyst, rødt blod med luftbobler i peker mot lunge. Mørkt blod peker bakover i dyret, mot lever eller muskulatur. Grønt, grøtete planterester er vominnhold, og betyr treff i mageregionen — et skudd som gir langsom død og krever et raskt og godt organisert ettersøk. Beinsplinter og korte, avklippede hår tyder på treff i bein. Lange, lyse hår fra buken forteller noe annet enn korte, mørke hår fra ryggen. Ingen av tegnene gir en fasit alene. Det er kombinasjonen av skuddreaksjon, sportegn og din egen beskrivelse som gir et bilde å planlegge etter.

Merk skuddplassen tydelig før du forlater den, og merk siste sikre sportegn underveis. Uten merking mister du referansepunktet ettersøket skal starte fra, og

hundeføreren som kommer om to timer har ingenting å begynne med.

Dersom jegeren ved umiddelbar undersøkelse av og rundt skuddstedet verken finner dyret eller kan utelukke at det er truffet, skal jegeren starte et ettersøk. Jegeren skal ikke jakte på nye dyr mens ettersøket pågår.

Viltressursloven § 22 andre ledd

Klovavtrykk hører til sportegnene på skuddplassen. Dype, spredte avtrykk med jord kastet bakover forteller at dyret satte av i full fart — noe helt annet enn rolige spor i gangfart.

Foto: Famartin, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

HVORFOR DU VENTER

Fristelsen etter en skuddplassundersøkelse er å sette i gang. Vent likevel. Et såret dyr som får være i fred, legger seg ned. Det kalles sårleie, og et dyr i sårleie er langt lettere å finne enn et dyr som blir jaget videre.

Pensum knytter ventetiden direkte til hva du fant: er det mest sannsynlig ikke treff i bein, skal du vente i minst én time før ettersøket starter, slik at viltet får legge seg. NJFF-materialet regner ellers med én til to timer før selve ettersøket settes i gang. Er du usikker, er det hundeføreren du skal rådføre deg med — ikke utålmodigheten.

Ventetiden er ikke dødtid. Det er i denne timen du ringer ettersøksekvipasjen, snakker med jaktlaget, kontakter kommunen og nabovaldet hvis det er aktuelt, og legger en plan for hvordan terrenget skal gås. Du henter kart, sjekker hvor det er myr, bekkedrag og tett ungskog. Adferden til skadd vilt varierer med hvor det er truffet, men det søker ofte mot fuktige områder. Det er en av de mest brukbare pekepinnene du har.

Vær samtidig klar over at klokka går. Er dyret ikke funnet innen utgangen av den dagen det ble såret, utløser det varslingsplikt. Ventetid er lov, somling er det ikke.

ETTERSØKSHUNDEN — OG KRAVET OM TILGANG

Et blodspor over myr, gjennom bregner og over en bekk er ikke noe et menneske løser med øynene. Derfor er ettersøkshunden ikke et hjelpemiddel du kan velge bort på de store hjorteviltartene. Utøvelsesforskriften § 23 krever at jaktlag og personer som jakter alene har tilgang til godkjent ettersøkshund under jakt på elg, hjort og rådyr. Fører og hund skal ha bestått godkjenningsprøven for ettersøksekvipasjer.

Ordet «tilgang» er nøkkelen. Hunden trenger ikke være med i skogen. Men er den ikke det, skal tilgangen være sikret gjennom skriftlig avtale, og innenfor et rimelig tidsrom etter påskyting. En muntlig avtale med en kompis som «sikkert kan stille opp» oppfyller ikke kravet. Kommunen kan kreve at du dokumenterer tilgangen, og dokumentasjonen skal etter § 4 medbringes under jakt på elg, hjort og rådyr.

Ekvipasjer som tar oppdrag på vegne av det offentlige har strengere krav. De må i tillegg være registrert i Jegerregisteret og ha gjennomført kurset «Ettersøk videregående», som består av en e-læringsdel med elektronisk prøve og en praktisk utedag. Hunden skal være ID-merket før den prøves, og ekvipasjen er først godkjent når den er registrert i Ettersøkshundregisteret hos Norsk Kennel Klub.

Én advarsel til slutt: det er forbudt å bruke hund under jakt og jakthundtrening som ved bitt holder, skader eller dreper vilt. Unntaket er hund som apporterer påskutt småvilt. En hund som «tar» dyret er ikke en ettersøkshund.

KRAV OM ETTERSØKSHUND

- Gjelder jakt på elg, hjort og rådyr — både for jaktlag og for den som jakter alene.
- Fører og hund må ha bestått godkjenningsprøve for ettersøksekvipasjer.
- Er ikke hunden med under jakta, skal tilgangen sikres ved skriftlig avtale, innenfor et rimelig tidsrom etter påskyting.
- Kommunen kan kreve at jegeren dokumenterer tilgangen.
- Hunden skal være ID-merket før prøve; ekvipasjen er godkjent når den er registrert i Ettersøkshundregisteret.

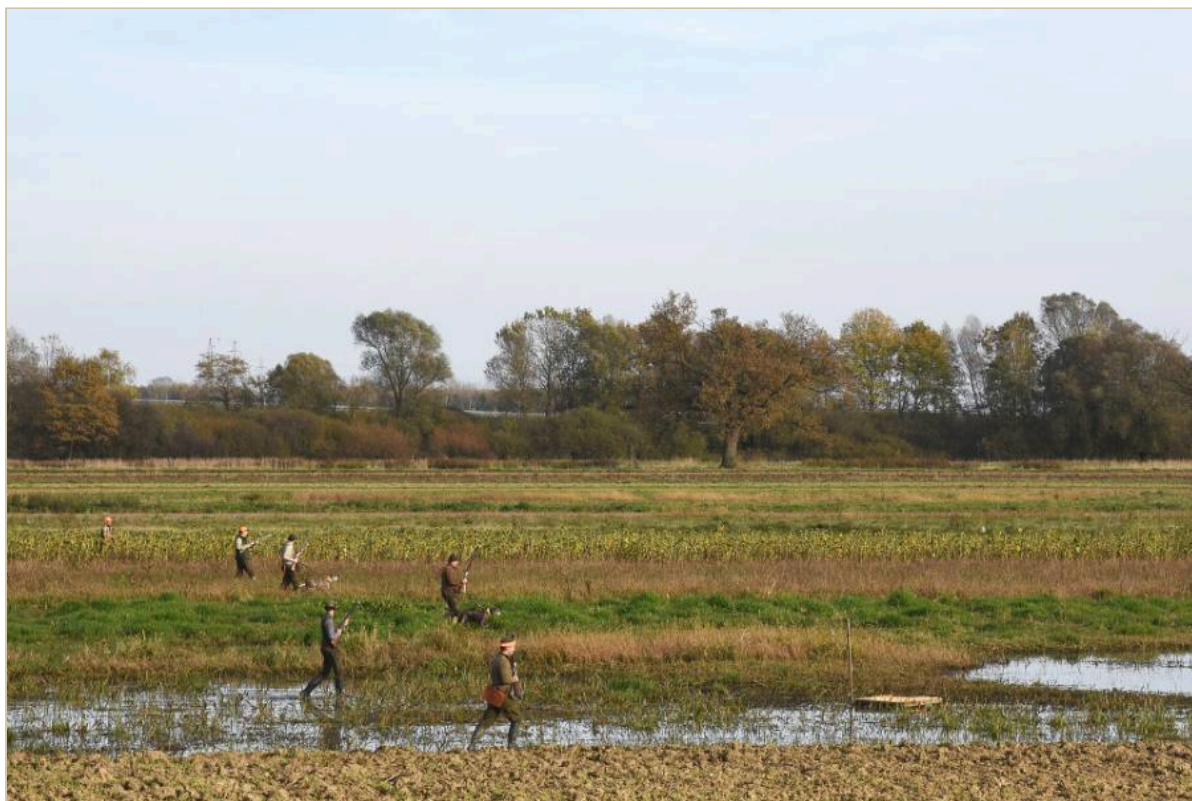
SLIK GJENNOMFØRES ETTERSØKET

Et ettersøk er lagarbeid med klare roller. Hundefører går sammen med én skytter. De øvrige jegerne posterer, gjerne i den retningen dyret sannsynligvis vil trekke. Alle skal være informert om hva slags dyr som ettersøkes — art, kjønn og gjerne størrelse — slik at ingen skyter feil dyr i en presset situasjon.

Loven sier hvor lenge du holder på. Jegeren skal vederlagsfritt gjennomføre ettersøket fram til dyret blir avlivet eller funnet dødt, eller til kommunen bestemmer at ettersøket skal avsluttes. Kommunen kan også velge å ta ledelsen selv eller yte bistand. Dette gjelder ikke bare den enkelte skytteren: deltar du i et jaktlag, hviler pliktene på laget. Innenfor valdets egne grenser skal ettersøket etter forskriften om nødvendig fortsette ut dagen etter skadeskytingen.

Et såret dyr skal så snart som mulig avlives med et lovlig jaktvåpen, på en dyrevelferdsmessig forsvarlig og sikker måte. «Forsvarlig og sikker» er to krav, ikke ett. Et fangskudd i uoversiktlig terreng med folk på post rundt seg krever samme bakgrunnsvurdering som ethvert annet skudd.

Blir ettersøket avsluttet av kommunen uten at dyret er funnet, er ikke saken nødvendigvis over. Kommunen kan da beslutte å starte et offentlig ettersøk. Og gjennom hele forløpet gjelder forbudet mot å jakte på nye dyr — også for laget.

Under ettersøket går hundefører og én skytter i sporet, mens resten posterer. Signalfarge og klar rollefordeling er det som hindrer at et anspent søk blir farlig.

Foto: Zeitblick, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

VARSLINGSPLIKTEN — OG HVORFOR GAUPA HAR EGNE REGLER

Her stryker mange på prøven, fordi reglene ikke er like for alle arter. Det lønner seg å lære dem som to separate spor.

For hjortevilt, villsvin og muflon er regelen enkel: du varsler kommunen dersom dyret ikke blir funnet innen utgangen av den dagen det ble såret. Ikke umiddelbart, ikke etter en uke — ved dagens slutt. Fram til da er det ditt og lagets ansvar å lete.

For gaupe gjelder noe helt annet. Da skal statsforvalteren og nærmeste politimyndighet varsles uten opphold — altså med en gang, ikke ved dagens slutt. I tillegg varsler du kommunen hvis dyret ikke er funnet innen utgangen av dagen. Statsforvalteren, ikke du, avgjør den videre gjennomføringen og avslutningen av ettersøket, og du plikter å bistå vederlagsfritt videre. Forskriften har samme «uten opphold»-regel når det er skadeskutt gaupe, jerv, bjørn, ulv eller kongeørn.

Forskjellen er ikke vilkårlig. Store rovdyr forvaltes nasjonalt, med kvoter og lisenser, og en skadeskutt gaupe er et forvaltnings- og beredskapsspørsmål like mye som et jaktspørsmål. Derfor kobles myndighetene inn med en gang. Går første dags pliktige ettersøk uten resultat, skal jaktrettshaveren og kommunen eller nærmeste politimyndighet også underrettes uten opphold.

Ved ettersøk av gaupe skal jegeren varsle statsforvalteren og nærmeste politimyndighet uten opphold, og i tillegg varsle kommunen dersom dyret ikke blir funnet innen utgangen av den dagen det ble såret.

Viltressursloven § 22 fjerde ledd

HVEM VARSLER DU, OG NÅR?

- Hjortevilt, villsvin og muflon: kommunen, dersom dyret ikke er funnet innen utgangen av dagen det ble såret.
- Gaupe: statsforvalteren og nærmeste politimyndighet uten opphold — i tillegg kommunen ved dagens slutt.
- Statsforvalteren avgjør videre gjennomføring og avslutning av ettersøk etter gaupe.
- Forfølging på andres grunn: melding til grunneier og kommune snarest mulig, også om utfallet.
- Bruk av lys, termisk sikte eller drone: varsling til grunneier, politi og kommune.
- Pliktene gjelder også jaktlaget når jegeren deltar i et lag.

Gaupa er det store unntaket i varslingsreglene. En skadeskutt gaupe skal meldes til statsforvalteren og politiet uten opphold, og det er statsforvalteren som styrer ettersøket videre.

Foto: JakobRei, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

LYS, TERMISK SIKTE OG DRONE

Hovedregelen under jakt er at synlig lys, restlysforsterkende og termiske siktemidler er forbudt. Ettersøk er unntaket, fordi hensynet til et dyr som lider veier tyngre enn hensynet til jaktetikk og likhet i jaktutøvelsen.

Synlig lys, som hodelykt, kan brukes ved den umiddelbare undersøkelsen av og rundt skuddstedet. Det gjelder likevel ikke ved kvotejakt og skadefelling av gaupe, eller ved felling av jerv, bjørn og ulv. Ved selve ettersøket kan synlig lys og restlysforsterkende og termiske siktemidler brukes på påskutt hjortevilt, villsvin og rødrev. Jegeren har bevisbyrden for at påskytingen var lovlig, og skal varsle grunneieren, politiet og kommunen om bruken før ettersøket tar til. Vil varslingen forsinke ettersøket vesentlig, kan begrunnet melding sendes de samme instansene umiddelbart etter at søket er avsluttet.

Drone er nytt i loven, og er en av de tingene du bør kunne ordrett. Under jakt er det som hovedregel forbudt å bruke luftfartøy til å forfølge vilt eller til å lokalisere vilt utenfor vei. Ved ettersøk gjøres det unntak – men bare innenfor fire vilkår. Drona er et hjelpemiddel for å finne et såret dyr, ikke et hjelpemiddel for å finne dyr å skyte på. Brukes den til å speide etter en elg du ennå ikke har skutt mot, er det ulovlig jakt.

Merk også det siste vilkåret: for gaupe skal statsforvalteren varsles før drona brukes, ikke etterpå.

Forbudet i første ledd bokstav a og b gjelder ikke bruk av drone ved ettersøk etter § 22 av storvilt med jakttid. Jegeren har bevisbyrden for at bruken er lovlig, og skal snarest varsle grunneieren, politiet og kommunen om bruken av drone under ettersøket. Ved ettersøk av gaupe skal også statsforvalteren varsles før det benyttes drone.

Viltressursloven § 29 andre ledd

DRONE VED ETTERSØK: FIRE VILKÅR

- 1. Bruken må skje under ettersøk etter viltressursloven § 22 — ikke ved ordinær lokalisering av vilt.
- 2. Det må dreie seg om storvilt som har jakttid.
- 3. Jegeren har bevisbyrden for at bruken er lovlig.
- 4. Grunneieren, politiet og kommunen skal varsles snarest om bruken — og ved ettersøk av gaupe skal statsforvalteren varsles før drona brukes.

Drone med varmesøkende kamera er blitt et effektivt ettersøksverktøy. Loven åpner for det ved ettersøk av storvilt med jakttid, men bare med varsling og med bevisbyrden hos jegeren.

Foto: Josh Sorenson, CC0 (Wikimedia Commons)

FORFØLGINGSRETEN PÅ ANDRES GRUNN

Et såret dyr bryr seg ikke om eiendomsgrenser. Derfor gir loven jegeren en rett som ellers ville vært utenkelig: den som under jakt sårer storvilt, kan forfølge og tilegne seg dyret også på grunn der andre har jaktretten. Uten denne regelen ville et såret dyr ha kunnet krysse et gjerde og bli liggende utenfor rekkevidde.

Retten har rammer. Du har bevisbyrden for at forfølgningen er lovlig — det er du som må kunne sannsynliggjøre at dyret faktisk ble såret under din lovlige jakt. Retten opphører ved utgangen av den dagen viltet kom inn på den andres grunn. Kommunen kan ved ettersøk forlenge adgangen. Du skal snarest mulig gi grunneieren og kommunen melding om forfølgningen og om utfallet, altså også når dyret blir funnet eller søket blir avsluttet.

Grunneieren på sin side har ikke rett til å jakte på dyret du forfølger. Men han kan avlive det på dine vegne når dyrevelferdshensyn tilsier det. Det er en fornuftig ventil: står dyret hjelpeløst i innmarka hans mens du er en time unna, skal ikke formalitetene forlenge lidelsen.

To praktiske forbud til slutt. Under forfølgning er det ikke tillatt å løsne skudd i andres hage eller på andres gårdstun. Og du plikter å erstatte skade som forfølgningen påfører andres eiendom. Ring grunneieren, ikke bare kommunen. En telefon før du står i tunet hans løser det meste.

Den som under jakt sårer storvilt, har rett til å forfølge og tilegne seg viltet også på grunn der andre har retten til jakt og fangst.

Viltressursloven § 23 første ledd

Forfølgingsretten gjelder storvilt, og bare ut dagen dyret krysset grensa. For småvilt finnes ingen slik rett — der må du ha grunneiers tillatelse før du følger sporet videre.

Foto: USFWS Mountain-Prairie, Public domain (Wikimedia Commons)

ETTERSØK AV SMÅVILT

Ettersøksplikten er ikke forbeholdt elg. Skyter du mot vilt, skal du forvisse deg om det er truffet — uansett art. Forskjellen ligger i metoden, ikke i plikten.

På fuglejakt starter ettersøket i det sekundet du fyrer av. Registrer skuddreaksjonen og observer fluktretningen nøye. En fugl som er truffet dødelig kan «seile» langt før den treffer bakken, og nedslagspunktet ligger ofte lenger unna enn du tror. Har du en apporterende fuglehund, er den det beste verktøyet du har. Søk i fluktretningen og i nedslagsområdet, systematisk, ikke tilfeldig.

For annet småvilt gjelder det samme mønsteret: registrer skuddreaksjonen, undersøk skuddplassen, og bruk hund hvis du har tilgang på en. Bever har sin egen vri — der ser du etter luftbobler eller grums i vannet som forteller hvor dyret gikk ned.

Og husk grensa. Forfølgingsretten på andres grunn gjelder storvilt. Skal du følge skadd småvilt over på en annen eiendom enn der du har jaktretten, må du ha grunneierens tillatelse. Pensum oppsummerer holdningen som skal ligge under alt dette i én setning: en god jeger skyr ingen anstrengelser i søket etter påskutt vilt.

En dødsbutt rype kan seile langt før den lander. Merk deg fluktreningen og gå til det antatte nedslagsområdet — ikke bare til stedet der fuglen ble truffet.

Foto: Jan Frode Haugseth, CC BY-SA 3.0 (Wikimedia Commons)

DETTE MÅ DU KUNNE

1. Skyter du mot vilt, skal du forvise deg om det er truffet; finner du verken dyret eller kan utelukke treff, plikter du å starte ettersøk.
2. Sitt i ro fem til ti minutter, husk skuddreaksjon og flukttretning, og merk både der du sto og der dyret sto.
3. Skuddplassundersøkelsen leter etter hår, blod, beinsplinter, vominnhold, klovavtrykk og eventuelt kulenedslag.
4. Er det mest sannsynlig ikke treff i bein, skal du vente minst én time så dyret får legge seg i sårleie — og bruke ventetiden til å planlegge.
5. Under jakt på elg, hjort og rådyr skal jaktlag og enejegere ha tilgang til godkjent ettersøkshund, sikret ved skriftlig avtale hvis hunden ikke er med.
6. Det skal ikke jaktes på nye dyr mens ettersøket pågår, og pliktene gjelder hele jaktlaget.
7. Ved hjortevilt, villsvin og muflon varsles kommunen dersom dyret ikke er funnet innen utgangen av dagen det ble såret.
8. Ved gaupe varsles statsforvalteren og nærmeste politimyndighet uten opphold, og statsforvalteren styrer det videre ettersøket.
9. Drone kan brukes ved ettersøk av storvilt med jakttid, men jegeren har bevisbyrden og skal varsle grunneier, politi og kommune — statsforvalteren på forhånd ved gaupe.
10. Såret storvilt kan forfølges og tilegnes på andres grunn ut dagen dyret krysset grensa; for småvilt kreves grunneiers tillatelse.

HÅNTERING AV FELT VILT

Fra dyret faller til kjøttet ligger i fryseren — og de to rapportene du skylder fellesskapet etterpå

Skuddet varer i et hundredels sekund. De neste timene avgjør om dyret blir mat eller avfall. En voksen elg er flere hundre måltider, og alt sammen kan gå tapt på en mild ettermiddag, en sløv kniv eller et kutt på feil sted. Dette er den delen av jakta som sjelden blir filmet, og den som avgjør hva du faktisk sitter igjen med.

FRA VILT TIL MAT — DE FØRSTE MINUTTENE

Dyret ligger. Det første du gjør er ikke å hente kniven. Du forvisser deg om at det er dødt. Nærm deg bakfra og litt ovenfra, med våpenet klart og pipa i trygg retning. Berør øyekroken med en kvist: et levende dyr blunker. Viltressursloven § 22 sier at «den som under jakt skyter mot vilt, skal forvisse seg om viltet er truffet», og dyrevelferdsloven § 12 avslutter med at «etter at avliving er utført, skal det påses at dyret er dødt». Begge handler om det samme. Et dyr som bare er bevisstløst skal ikke få våkne under kniven.

Så skifter oppgaven karakter. Fram til nå har du vært jeger. Fra nå er du matprodusent. Det er ikke et poetisk bilde, det er slik loven ser det. Viltressursloven gjelder ikke bare selve jakta, men også annen håndtering av vilt, og kravet om forsvarlighet følger dyret helt inn i fryseren.

Et spørsmål nye jegere alltid stiller: må dyret stikkes? Som regel ikke. Ved et vanlig hjerte- eller lungeskudd har blodet allerede rent ut i brysthula, og et stikk gir lite ekstra. Skal stikking ha noen virkning, må tre ting stemme samtidig. Det må gjøres raskt, det må være trykk igjen i blodårene, og hjertet bør helst fortsatt slå. I tillegg må du faktisk treffe hovedpulsåra og ikke bare skjære i huden. Et sent og upresist stikk tilfører ingenting annet enn søl.

Klokka begynner å gå i det dyret faller. Innmaten er kroppsvarm, og tarmfloraen bryr seg ikke om at verten er død. To ting bestemmer resten: hvor fort du får innvollene ut, og hvor fort du får temperaturen ned. Alt annet i dette kapitlet er variasjoner over de to setningene.

Lovens formål er å sikre at forvaltning av viltressursene gjennom jakt, fangst, felling og annen håndtering av vilt skjer på en bærekraftig og forsvarlig måte, i samsvar med naturmangfoldloven og dyrevernloven.

Viltressursloven § 1

Et voksent hjortedyr gir flere hundre måltider, men kvaliteten avgjøres lenge før kjøttet når fjøla: det meste av det som ødelegger kjøtt, skjer i de første timene etter at dyret falt — ikke i fryseren senere.

Foto: Lesyeuxpourvoir, CC BY-SA 3.0 (Wikimedia Commons)

UTVOMMING AV STORVILT

Legg dyret på ryggen med hodet litt høyere enn bakparten, slik at væske renner bort fra kjøttet og ikke inn i det. Har du hjelp, går det lettere. Har du ikke, kan du støtte dyret med sekken eller en kubbe.

Hele operasjonen styres av én regel: ikke perforer tarmen. Tarminnholdet er det mest bakterierike du kommer til å ha i hendene den dagen, og en sprukket tarm smitter hele buken på sekunder. Skjær derfor med knivspissen vendt opp, og bruk to fingre som skinne under bladet slik at spissen aldri treffer noe du ikke ser. Løsne endetarm og blære forsiktig, og knyt eller klem av før du drar dem gjennom bekkenet.

Når vomma er ute, lar du brysthula renne av og tørker den ut med tørkepapir eller svamp. Ikke skylle med vann med mindre du vet at vannet er rent. Vann sprer bakterier utover hele flaten og gir dem fuktighet å formere seg i. Tørt er nesten alltid bedre enn vasket. Hygiene her er ikke finhet, det er holdbarhet: engangshansker på, kniven skarp, brynet med i sekken. En sløv kniv må presses, og en presset kniv sklir.

Nå ser du også inn i dyret, og den anledningen bør du bruke. Se over lever, lunger, nyrer og lymfeknuter. Byller, verk, unaturlig lukt, tydelig misfarging, væske i brysthula eller et dyr som er påfallende magert er alle grunner til å stoppe opp. Det samme gjelder om dyret oppførte seg unormalt før skuddet, for eksempel påfallende tamt, halt eller sløvt. Regelen er kjedelig og god: er du i tvil, spiser du det ikke. Kontakt kommunen eller Mattilsynet og la dem avgjøre. Villsvin har en egen merknad i pensum, fordi arten regnes som mulig vert for trikiner.

I SEKKEN FØR DU GÅR UT

- Skarp kniv – og bryne til å holde den skarp
- Sag
- Tørkepapir eller svamp
- Engangshansker
- Tau
- Flueposer

Brynet hører hjemme i sekken, ikke i garasjen. En sløv kniv må presses gjennom vevet, og det er den pressede kniven som sklir og punkterer tarmen.

Foto: Frank Schulenburg, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

FUGL, HARE OG ANNET SMÅVILT

Småviltet deler seg i to grupper: de som må tømmes med en gang, og de som kan henge hele en stund. Skillet går på hva dyret spiser og hvor fort fordøyelsen ødelegger smaken.

Ender, gjess og sjøfugl skal ha innvollene ut umiddelbart. Fisk, skjell og vått fôr gir en kraftig fordøyelse som fortsetter etter døden, og smaken slår gjennom i kjøttet i løpet av få timer. Legger du en fiskeand urørt i sekken og finner den fram om kvelden, er saken avgjort før du har begynt.

Ryper og skogsfugl tåler derimot å henge hele. Heng dem etter hodet, én og én, ikke i en klump nederst i sekken der de holder på egen varme. Skjerm dem for fluer. Flueposen er ikke luksus i august og september. Hare følger samme logikk: det er vanlig å la den henge to til tre dager før innvollene tas ut, slik at modningen skjer med innmaten i. Forutsetningen er kaldt vær. Er det mildt, tar du henne ut med en gang.

Når fuglen skal gjøres i stand, velger du mellom ribbing og flåing. Ribbing er å trekke fjærene av uten å ødelegge skinnet. Flåing er å dra av skinn og fjær samlet. Ribbing tar lengre tid, men skinnet holder på fett og gir bedre stek. Flåing går fort og passer til gryte. Uansett metode: ingenting går i plastpose før det er kaldt. Plast holder på både varme og fukt, og det er nøyaktig det bakteriene trenger.

Fiskeender og annen sjøfugl skal tømmes for innvoller med en gang. Fordøyelsen jobber videre etter døden, og smaken av tran setter seg i kjøttet på timer.

Foto: Mozzihh, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

UT AV TERRENGET, OG NED I TEMPERATUR

Uttransporten er der mange gode dyr blir dårlige. Kjøtt som ligger i en haug bakerst i en varm henger, eller i en tett sekk mot ryggen din i tre timer, kjøler utenfra og gjærer innenfra. Prinsippet er alltid det samme: luft rundt hvert stykke, ingen plast, og aldri rett på bakken.

Er det langt å gå, lønner det seg å grovpartere allerede i terrenget. Fire fjerdingar med luft mellom seg kjøler langt raskere enn ett helt dyr, og de er dessuten mulige å bære. Bruk tauet til å henge kjøttet i skyggen mens du går den neste turen, ikke til å surre det sammen i en bylt.

Så kommer det som overrasker de fleste: nedkjølingen skal ikke være så brå som mulig. De første ti timene bør kjøttet ikke under ti grader. Deretter skal det ned på fire til åtte grader. Grunnen kalles kuldeforkorting. Muskler som kjøles for fort mens de fortsatt er i dødsstivhet, trekker seg kraftig sammen og blir seige, og det er en skade du ikke kan modne bort igjen. Her er det ikke bakteriene som ødelegger kjøttet, det er fysikken.

Motsatt vei er faren like reell. Ti milde grader og vindstille regnvær er den kombinasjonen som tar flest dyr. Får du ikke temperaturen ned innen rimelig tid, må du ta kjøttet til et kjølerom eller partere og fryse tidligere enn du hadde tenkt.

TEMPERATURTRAPPA

- Første 10 timer: ikke under 10 °C
- Etter 10 timer: 4–8 °C
- Samlet modning: rundt 40 døgngader

MODNING OG DØGNGRADER

Modning, eller mörning, er ikke passiv venting. Det er kjøttets egne enzymer som bryter ned bindevev og gjør fibrene møre. Prosessen går fortare jo varmere det er, og stopper helt når kjøttet fryser. Frossent kjøtt modner ikke. Fryser du et dyr rett etter felling, får du seigt kjøtt som aldri blir bedre, uansett hvor lenge det ligger.

Fordi tempoet følger temperaturen, teller vi ikke dager. Vi teller døgngader: antall grader ganget med antall døgn. Fire grader i ti døgn blir førti døgngader. Åtte grader i fem døgn blir det samme. Ti grader i fire døgn likeså. Tommelfingerregelen for hjortevilt, hønsefugl og hare er rundt førti døgngader.

Regnestykket forklarar også hvorfor «ei uke» er et ubrukelig svar. Ei uke i oktober på fire grader er trettito døgngader og et godt resultat. Ei uke i august på tolv grader er åttifire døgngader, og da er kjøttet ikke modent, det er på vei mot å bli ødelagt.

Bakteriene vokser etter samme kurve som enzymene, og over en viss temperatur vinner de kappløpet.

Konsekvensen er praktisk: heng et termometer der viltet faktisk henger, ikke der du tror det er like kaldt. Skriv opp datoen. Gjetting er den vanligste enkeltårsaken til at godt vilt blir dårlig mat, og det koster førti kroner å slutte å gjette.

PARTERING, PAKKING OG FRYSING

Flåing gjøres lettest mens dyret ennå er lunkent. Samtidig er skinnet god isolasjon, så i mildvær er det et argument for å få det av tidlig, mens det i sterk kulde kan stå på lenger og bremse en for rask nedkjøling. Vurder været, ikke vanen.

Grovparteringen av et hjortevilt gir åtte deler. To lår, én rygg, to sider, to boger og én nakke. Det er den inndelingen som gjør dyret håndterbart, både til bæring, til henging og til kjøleskapsplass. Finparteringen hører hjemme på et rent kjøkken med en skarp kniv og god plass, ikke på en stubbe i skogen.

Underveis møter du begrepet slaktevekt. Det er vekten av dyret uten hode, skinn, innvoller og bein, altså det som faktisk er igjen å veie. Det er ikke levendevekt, og det er dette tallet som skal inn i fellingsrapporten. Noter det med en gang; ingen husker det tre uker senere.

Ved frysing er luft fienden. Vakuumpakking er best. Har du ikke maskin, presser du ut luften og bruker dobbelt lag. Frysebrann er ganske enkelt uttørket kjøtt, og det skjer der posen ikke ligger inntil. Merk hver eneste pakke med art, stykke, dato og hvilket dyr det kom fra. Om ni måneder står du foran en fryser full av like brune pakker, og da er merkelappen forskjellen på en plan og en gjetning.

GROVPARTERING AV HJORTEVILT — ÅTTE DELER

- 2 lår
- 1 rygg
- 2 sider
- 2 boger
- 1 nakke
- Slaktevekt = dyret uten hode, skinn, innvoller og bein

Åtte deler gjør dyret håndterbart. Finparteringen tas på et rent kjøkken, med rene bokser til henholdsvis biff, gryte og kvern.

Foto: Hans J. Klaiber, CC BY 3.0 (Wikimedia Commons)

TO RAPPORTER DU SKYLDER FELLESSKAPET

Jakta er ikke over når fryseren er full. Det finnes to rapporteringsløp, og de har ulike frister og ulike mottakere.

Det første gjelder hjortevilt. For elg, hjort, rådyr og villrein skal valdansvarlig representant rapportere årlig fellingsresultat til kommunen eller villreinnemnda innen fjorten dager etter endt jakt, og kommunen sender det videre til Statistisk sentralbyrå gjennom Hjorteviltregisteret innen tretti dager etter endt jakttid. Som fersk jeger er du ikke valdansvarlig, men det er dine opplysninger som fylles inn: art, kjønn, alder, dato og slaktevekt. Ved villreinjakt kommer kontrollkortet i tillegg — felte dyr eller kjøtt skal være merket med riktig utfyllt kontrollkort før transporten fra fellingsstedet starter, og også når kjøttet blir liggende i terrenget over natten. Forvaltningen kan dessuten pålegge jegerne å registrere sett elg og sett hjort og å levere inn kjever og kjønnsorganer. Kjeven forteller alderen på dyret, og det er slik neste års minsteareal og kvote får et faglig grunnlag. Rapporterer valdet ikke, kan kommunen trekke tilbake kvotefri rådyrjakt eller godkjenningen av bestandsplanen.

Det andre løpet gjelder deg personlig. Har du betalt jegeravgift for et jaktår, skal du levere rapporteringsskjema til SSB innen 1. mai i det påfølgende jaktåret. Jaktåret går fra 1. april til 31. mars. Rapporten leveres via Altinn, skjema RA-0574, og den skal leveres selv om du ikke var på jakt eller ikke felte noe. Nullen er også data. Uteblir rapporten, kommer et tilleggsgebyr på jegeravgiften neste år.

Grunnen til å ta dette alvorlig er enkel. Norge har ingen fullstendig telling av viltbestandene. Statistikken bygger på at jegerne svarer, år etter år, ærlig og i tide. Dropper du rapporten, blir kvoten neste sesong satt på et dårligere grunnlag – og det er din egen jakt som blir tilsvarende dårligere.

Den som har betalt jegeravgiften for et jaktår skal innen 1. mai påfølgende jaktår levere inn rapporteringsskjema til Statistisk sentralbyrå med de opplysninger Landbruksdirektoratet bestemmer.

Utøvelsesforskriften § 35a første ledd

FRISTER DU BØR HA I HODET

- Fellingsresultat hjortevilt: valdansvarlig til kommunen innen 14 dager etter endt jakt (hjorteviltforskriften § 32)
- Kommunen videre til SSB via Hjorteviltregisteret: innen 30 dager etter endt jakttid
- Jegerrapport til SSB: innen 1. mai påfølgende jaktår (utøvelsesforskriften § 35a)
- Jaktåret: 1. april til og med 31. mars (viltressursloven § 16)
- Manglende jegerrapport: tilleggsgebyr på neste års jegeravgift

Kjeven forteller hvor gammelt dyret var. Forvaltningen kan pålegge jegerne å levere inn kjever, og det er slik neste års kvote får et grunnlag utover magefølelse.

Foto: Katja Schulz from Washington, D. C., USA, CC BY 2.0 (Wikimedia Commons)

DETTE MÅ DU KUNNE

1. Forviss deg om at dyret er dødt før kniven kommer fram; viltressursloven § 22 og dyrevelferdsloven § 12 stiller kravet fra hver sin side.
2. Stikking er ikke nødvendig ved hjerte- eller lungeskudd, og skal det gjøres, må det skje raskt og treffe hovedpulsåra mens det ennå er trykk i blodårene.
3. Ved utvomming finnes det bare én regel som virkelig teller: ikke perforer tarmen.
4. Ender, gjess og sjøfugl skal tømmes for innvoller umiddelbart, mens hare og skogsfugl kan modnes med innmaten i – forutsatt kaldt vær.
5. Nedkjølingen skal ikke være brå: ikke under 10 °C de første ti timene, deretter 4–8 °C, ellers blir kjøttet seigt av kuldeforkorting.
6. Modning måles i døgngrader – temperatur ganget med antall døgn – og hjortevilt, hønsefugl og hare henges til rundt 40.
7. Frossent kjøtt modner ikke, så et dyr som fryses rett etter felling blir aldri mørt.
8. Grovpartering av hjortevilt gir åtte deler, og slaktevekt er dyret uten hode, skinn, innvoller og bein.
9. Valdansvarlig representant rapporterer fellingsresultat for hjortevilt til kommunen innen 14 dager etter endt jakt (hjorteviltforskriften § 32).
10. Har du betalt jegeravgift, skal skjema til SSB leveres innen 1. mai påfølgende jaktår – også om du ikke jaktet – ellers påløper tilleggsgebyr (utøvelsesforskriften § 35a).

ARTSATLAS

Alle jaktbare arter, og artene de forveksles med

Jaktbar-status er hentet fra forskrift om jakt- og fangsttider § 2, som etter § 1 er uttømmende: er arten ikke oppført der, er den ikke jaktbar. Totallengden er den samme opplysningen eksamen gir deg i artsoppgavene.

HØNSEFUGLER

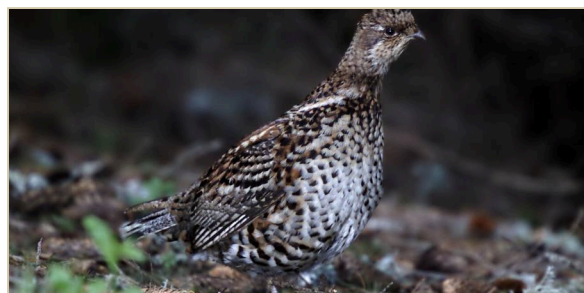
FJELLRYPE

JAKTBAR

L ca 37 cm

Hannen har svart stripe fra nebb gjennom øyet i vinterdrakt - det skiller den fra lirype. Finere nebb, og holder til høyere til fjells på åpent, steinete terreng.

Foto: Ostaehli, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

JERPE

JAKTBAR

L ca 35 cm

Minst av skogshonsene. Graabrun og finspettet med tydelig svart halebaand ytterst på den graa halen, og en liten topp i nakken. Hannen har svart strupe.

Foto: MichaelHaeckel, CC BY-SA 3.0 (Wikimedia Commons)

LIRYPE

JAKTBAR

L ca 40 cm

Helt hvit om vinteren med svart ytre halefjær, men uten svart øyestripe. Kraftigere nebb enn fjellrype. Holder seg lavere, i bjørkebelte og vierkratt.

Foto: Diego Delso, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

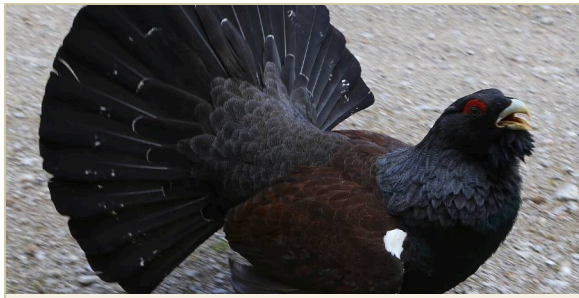
ORRFUGL

JAKTBAR

L ca 60 cm

Hannen er blåsvart med lyrformet hale og hvitt vingebaand. Hoena (orrhøne) er graabrun med tydelig kloftet hale - det skiller henne fra roeyen, som har rund hale.

Foto: Spjutkastare, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

STORFUGL

JAKTBAR

L ca 98 cm

Klart størst av skogshonsene. Tiuren er mørkegraa med grønnskimrende bryst og kraftig lyst nebb. Roeyen er rustbrun paa brystet og har avrundet hale.

Foto: Rufus46, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

RAPPHØNE

IKKE JAKTBAR

L ca 30 cm

Liten og rund hønsefugl med kort hale, omtrent på størrelse med ei fjellrype, i gråbrun spraglet drakt. Se etter det ensfargete oransjebrune ansiktet og strupen, det grå brystet og de rustbrune tverrbåndene på sidene; hannen har gjerne et mørkt hesteskoformet felt på buken. Mangler jerpas nakketopp og svarte halebånd, letter i flokk lavt over bakken med raske vingeslag og rustrød hale, og lever i åpent jordbrukslandskap – ikke i granskog.

Foto: K.Pitk, CC BY-SA 3.0 (Wikimedia Commons)

VAKTEL

IKKE JAKTBAR

L ca 18 cm

Vår minste hønsefugl, knapt større enn en stær og bare halvparten så lang som ei rapphøne. Gulbrun og kryptisk med kraftige lyse lengdestriper på rygg og hode og en lys stripe over øyet, svært kort hale og lange spisse vinger. Skjuler seg i høyt gress og korn, høres oftere enn den ses, og letter først når du nesten trækker på den – da flyr den lavt et kort stykke og dukker ned igjen.

Foto: TRinaud, CC BY 4.0 (Wikimedia Commons)

ENDER

BRUNNAKKE

JAKTBAR

L ca 46 cm

Hannen har rustbrunt hode med kremgul panneflekk, graa kropp og hvitt felt paa vingen som synes godt i flukt. Kort, blaagraatt nebb med svart tupp.

Foto: Hans Norelius from Älvsjö, Sweden, CC BY 2.0 (Wikimedia Commons)

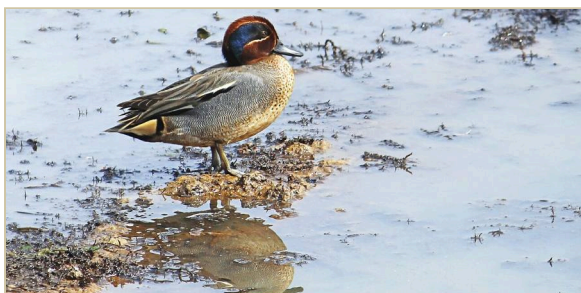
KNOPPAND (MOSKUSAND)

JAKTBAR

L ca 75 cm

Svært stor, tung og langstrakt and – tydelig grovere enn stokkand – oftest svart med store hvite vingeflekker. Naken, rød og vortete hud rundt nebb og øyne er kjennemerket. Forvillet fra fangenskap, går og hviler mye på land ved gårdsdammer og parkvann.

Foto: Bernard DUPONT from FRANCE, CC BY-SA 2.0 (Wikimedia Commons)

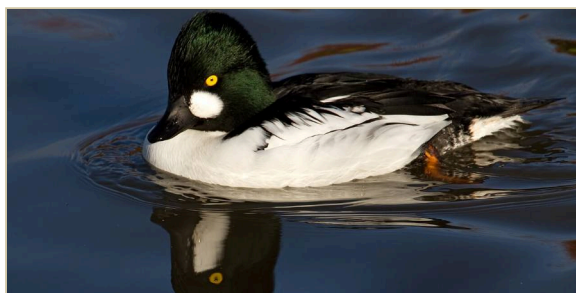
KRIKKAND

JAKTBAR

L ca 38 cm

Vaar minste and. Hannen har kastanjebrunt hode med gront oyefelt og et vannrett hvitt baand langs siden. Gront vingespeil. Letter nesten loddrett fra vannet.

Foto: Rison Thumboor from Thrissur, India, CC BY 2.0 (Wikimedia Commons)

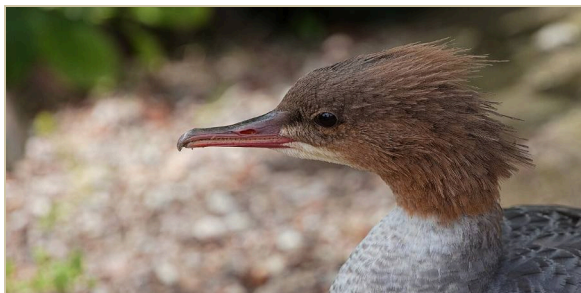
KVINAND

JAKTBAR

L ca 49 cm

Stort, trekantet hode med bratt panne og gult øye. Hannen er hvit med svart rygg og en rund, hvit flekk mellom nebbrot og øye; hunnen har sjokoladebrunt hode, grå kropp og hvitt halsbånd. Vingene lager en tydelig plystrelyd i flukt.

Foto: Tony Hisgett from Birmingham, UK, CC BY 2.0 (Wikimedia Commons)

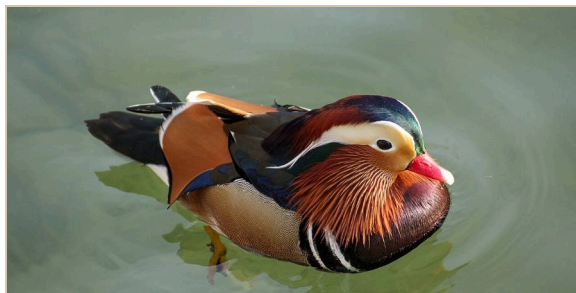
LAKSAND

JAKTBAR

L ca 66 cm

Storre enn siland. Hunnen har rustbrunt hode med skarp, tydelig overgang mot hvit strupe - hos siland gaar fargene gradvis over i hverandre. Kraftig rodt nebb. Hannen har glatt morkegront hode uten strittende topp.

Foto: Mozzihh, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

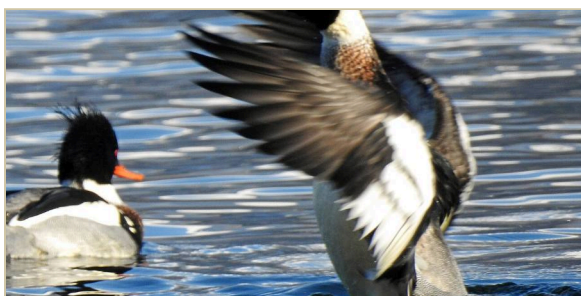
MANDARINAND

JAKTBAR

L ca 46 cm

Hannen er umiskjennelig: oransje «seilfær» reist som vifter på ryggen, oransje kinnskjegg, rodt nebb og bred hvit øyenbrynsstripe. Hunnen er grå med hvit ring rundt øyet og en tynn hvit stripe bakover, og har smalere, mørkere nebb enn stokkandhunn. Holder til på skogsdammer og setter seg gjerne i trær.

Foto: Syntaxeror400, CC BY 4.0 (Wikimedia Commons)

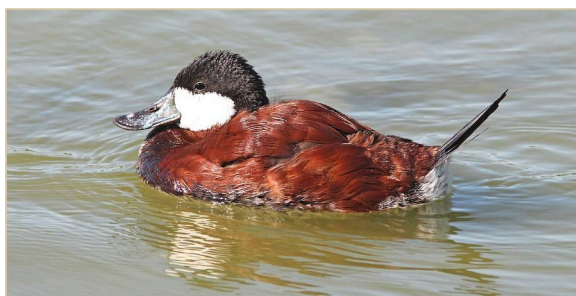
SILAND

JAKTBAR

L ca 58 cm

Slank fiskeand med tynt, rodt nebb med sagtakker. Hannen har morkegront hode med strittende, todelt nakketopp og brunspettet bryst. Skilles fra laksand paa den busete toppen.

Foto: Waldisiedel, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

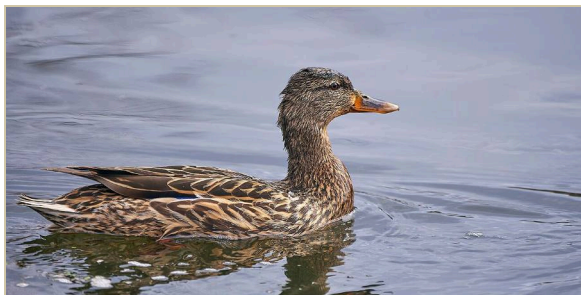
STIVHALEAND

JAKTBAR

L ca 39 cm

Liten, kortnakket og kompakt and som ofte bærer de stive halefjærene reist rett opp som en vifte. Hannen er rustrød med kritthvite kinn, svart isse og knallblått nebb i sommerdrakt, gråbrun med hvite kinn ellers. Ligger dypt i vannet, dykker mye og flyr sjelden opp.

Foto: ALAN SCHMIERER, CC0 (Wikimedia Commons)

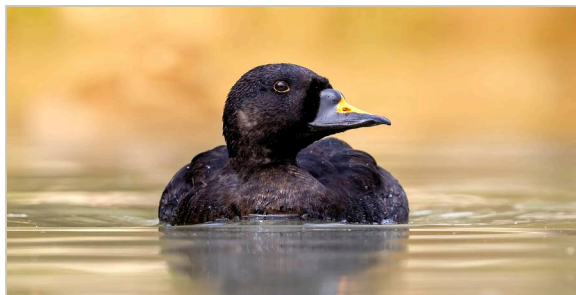
STOKKAND

JAKTBAR

L ca 63 cm

Hannen har flaskegrønt hode, hvit halsring og gult nebb. Begge kjønn har blått vingespeil med hvite kanter - det er det sikreste kjennetegnet på hunnen.

Foto: Paul Danese, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

SVARTAND

JAKTBAR

L ca 49 cm

Hannen er helt sotsvart uten hvitt noe sted, med en gul flekk og kul oppå det svarte nebbet; hunnen er mørkebrun med lyse kinn og strupe. Det avgjørende er vingen: svartand har helt mørke vinger uten hvitt vingespeil. Ser du et hvitt felt bakerst på vingen, er fuglen sjørør - som er fredet.

Foto: Saadtowheed, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

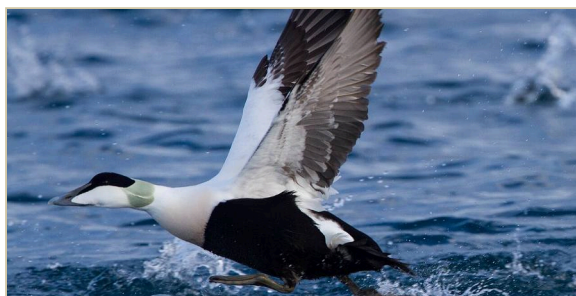
TOPPAND

JAKTBAR

L ca 43 cm

Hannen er kullsvart med skarpt avgrenset kritthvit flanke og en lang fjærtopp som henger ned i nakken. Bergand mangler toppen og har lys, gråstripet rygg der toppanda er helsvart. Hunnen er mørkebrun med antydning til topp og bare litt hvitt ved nebbroten - bergandhunnen har et bredt, hvitt belte rundt nebbroten.

Foto: Sunny365days, CC BY 4.0 (Wikimedia Commons)

ÆRFUGL

JAKTBAR

L ca 61 cm

Tung sjoand med kileformet profil der nebb og panne gaar i en rett linje. Hannen hvit på oversiden og svart under - motsatt av de fleste ender. Hunnen jevnt brunspettet.

Foto: Ron Knight from Seaford, East Sussex, United Kingdom, CC BY 2.0 (Wikimedia Commons)

BERGAND

IKKE JAKTBAR

L ca 48 cm

FREDET – ikke jaktbar. Ligner toppand, men mangler nakketopp og har lys, fint gråstripet rygg der toppandhannen er kullsvart. Hodet er rundere og grønnskimrende, ikke fiolett. Hunnen har et bredt, kritthvitt belte rundt nebbroten – bredere og skarpere enn hos toppandhunn.

Foto: Chuck Homler d/b/a Focus On Wildlife, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

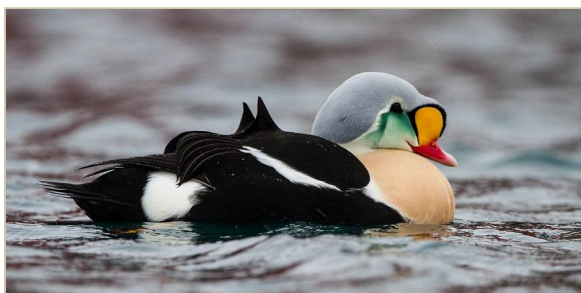
HAVELLE

IKKE JAKTBAR

L ca 43 cm

FREDET – ikke jaktbar. Liten, rund sjøand med kort nebb og helt mørke vinger uten hvitt, verken over eller under. Hannen har lange, tynne midtre halefjer og er om vinteren stort sett hvit på hode og kropp med en mørk kinnflekk – altså motsatt av de gjennomsvarte svartendene den ligger sammen med. Svært lydhør og «jodlende» i flokk.

Foto: Fabian Roudra Baroi, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

PRAKTÆRFUGL

IKKE JAKTBAR

L ca 59 cm

FREDET – ikke jaktbar. Hannen har en stor, oransjegul nebbknøl med svart kant, lyseblå isse og nakke og grønnlige kinn, og er svart på ryggen der ærfuglhannen er hvit. Hunnen er varmt rødbrun med kort, buet nebb- og panneprofil, mens ærfuglhunnen har den lange, rette kileformede profilen fra panne til nebbspiss.

Foto: Ron Knight from Seaford, East Sussex, United Kingdom, CC BY 2.0 (Wikimedia Commons)

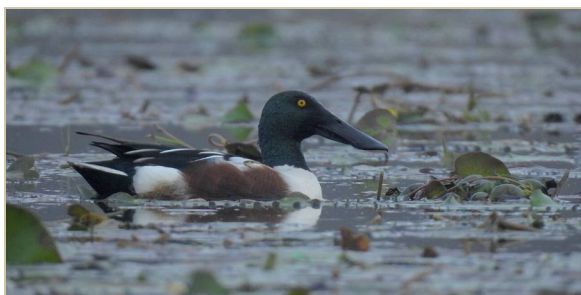
SJØORRE

IKKE JAKTBAR

L ca 54 cm

FREDET – ikke jaktbar. Ligner svartand, men er tydelig større og kraftigere, og har et hvitt vingespeil som lyser bakerst på vingen når fuglen letter eller strekker seg. Hannen har en liten hvit halvmåne under øyet og gult langs nebbssidene. Se alltid etter det hvite i vingen før du skyter på «svarte» sjøender.

Foto: Åsa Berndtsson, CC BY 2.0 (Wikimedia Commons)

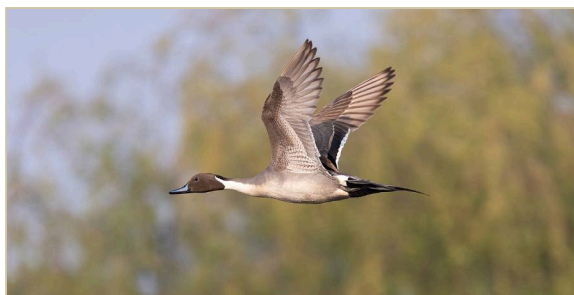
SKJEAND

IKKE JAKTBAR

L ca 50 cm

FREDET – ikke jaktbar. Kjennes uten videre på det svære, skjeformede nebbet som er bredest ytterst; fuglen virker framtung og holder nebbet pekende nedover både på vannet og i flukt. Hannen har mørkegrønt hode, kritthvitt bryst og rustrøde sider. Hunnen er brunspraglet som stokkandhunn, men nebbet avslører den.

Foto: Tisha Mukherjee, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

STJERTAND

IKKE JAKTBAR

L ca 68 cm

FREDET – ikke jaktbar. Slank gressand med påfallende lang, tynn hals og spiss, utdratt stjert. Hannen har sjokoladebrunt hode med en smal hvit stripe som går opp fra det hvite brystet langs halssiden. Hunnen er lys gråbrun med rent grått nebb, og virker mye slankere og mer langhalset enn stokkandhunn.

Foto: Sunuwargr, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

HJORTEDYR

DÅHJORT

JAKTBAR

L ca 150 cm

Mellomstor – klart større enn rådyr, tydelig mindre enn hjort – med hvite flekker langs sidene og en svart hårstripe langs ryggen. Bukkens gevir er skovlformet (palmatt) fra treårsalderen, ikke rundgreinet som hjortens. Halen er lang med svart overside, og det hvite speilet er rammet inn av svart; hjorten har kort hale og speil uten svart kant.

Foto: Photograph by Mike Peel (www.mikepeel.net), CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

ELG

JAKTBAR

L ca 285 cm

Størst av alle: kolossal, mørk brun kropp på svært lange, lysere bein, med tydelig pukkel over bogen og et langt, hengende mulepart. Elgen mangler lyst speil bak og har nesten ingen synlig hale – det er det sikreste skillet mot hjort og rådyr, som begge har tydelig lys bakflekk. Oksens gevir er ofte skovlformet (fjølformet), ikke rundgreinet som hjortens.

Foto: U.S. Fish and Wildlife Service - Midwest Region, Public domain (Wikimedia Commons)

HJORT

JAKTBAR

L ca 205 cm

Ensfarvet rødbrun (sommer) eller gråbrun (vinter) uten flekker som voksen, med en mørk hårstripe fra nakken og langs hele ryggen og et gulhvitt speil rundt en kort hale. Bukkens gevir er rundt og greinet med takker — aldri skovlformet som dåhjortens. Hjortekalv forveksles med rådyr: kalven er lengre i kroppen, har lengre hode og synlig hale, mens rådyret er kortere, høyest bak og sperrer ut et stort hvitt akterspeil.

Foto: Stagiairemarketingssaintecroix, CC0 (Wikimedia Commons)

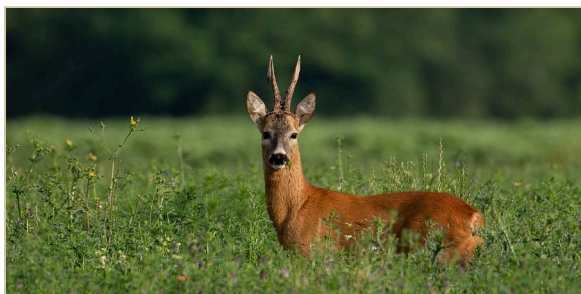
MUFLON

JAKTBAR

L ca 120 cm

Villsau, ikke hjortedyr: den har permanente horn som aldri felles, og væren bærer tunge horn som hos eldre dyr nesten krøller seg i en hel sirkel. Kort brun pels med hvite «sokker» på beina, hvit mule og hvitt akterspeil, og væren har som regel en lys sadelflekk på siden. Omtrent rådyrstor i skulderhøyde, men mye tyngre og mer firkantet i kroppen, med sauens korte, brede hode.

Foto: Joséphine Théry, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

RÅDYR

JAKTBAR

L ca 115 cm

Minst av hjortedyra: kort, spinkel kropp på lange bein, høyest bak, uten synlig hale, og med et stort hvitt eller rustfarget akterspeil som sperres ut som en «pudderkvast» når dyret blir skremt. Råbukkens gevir er kort og nesten rett, med høyst tre tagger per stang. Killingen har lyse prikker på ryggen og forveksles med hjortekalv, som er merkbart større, har lengre hode og lengre kropp.

Foto: Divlja Srbija, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

VILLREIN

JAKTBAR

L ca 197 cm

Eneste hjortedyr der både bukk og simle bærer gevir — et dyr med gevir som går sammen med kalv er som regel ei simle. Kompakt, gråbrun kropp med lys hals og manke, kort hårkledd mule og påfallende brede, klaprende klover. Bukken kjennes på grovere, tyngre gevir med kraftig øyetakke og tykk hals i brunsten, mens simla er slankere, med tynnere og mindre gevir.

Foto: A moose is loose, CC BY 4.0 (Wikimedia Commons)

ROVDYR OG MÅRDYR

GAUPE

JAKTBAR

L ca 123 cm

Kattedyr med kort, stumpet hale med helsvart ytterdel, spisse ører med lange svarte dusker og tydelig kinnskjegg. Bakparten er høy og labbene påfallende store i forhold til kroppen; pelsen er grågul til rødbrun med varierende flekker. Ulv og jerv har derimot lang hale og hundeaktig henholdsvis kompakt mårdyrkropp.

Foto: JakobRei, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

GREVLING

JAKTBAR

L ca 90 cm

Kraftig, bred og svært lavbeint, med gråmelert rygg og et hvitt hode med to svarte striper som går fra snuten over øyet til øret – hodetegningen er fasit. Halen er kort og lys. Jerven, som den ofte blandes med, er brunere, høyere over bakken, har lys stripe langs siden i stedet for på hodet, og en tydelig busket hale.

Foto: Charles J. Sharp, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

MÅR

JAKTBAR

L ca 75 cm

Kattestor, mørkebrun og smidig, med lang busket hale, store lyskantede ører og en gulaktig til oransje strupeflekk. Ansiktet er ensfarget – mangler ilderens hvite maske rundt snute og øyne – og kroppen er slankere og lengre enn ilderens. Klatrer i trær og hopper fra grein til grein; ilder og røyskatt holder seg på bakken.

Foto: Charles J. Sharp, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

RØDREV

JAKTBAR

L ca 119 cm

Rødlig, hundeliknende dyr med spiss snute, høye rette ører og en svært lang, busket hale som oftest har hvit tupp. Nederste del av beina er svart, kroppen er lav og slank – den virker liten og lettbygd ved siden av ulv, som er høybeint, gråere og har kortere, bredere snute. Springer lett med halen båret rett bakover.

Foto: Alexis Lours, CC BY 4.0 (Wikimedia Commons)

RØYSKATT

JAKTBAR

L ca 36 cm

Langstrakt, slankt smådyr, brunt på oversiden og gulhvitt under om sommeren, helt hvit om vinteren – men haletippen er svart hele året, og det er det sikreste kjennetegnet. Merkbart større og med lengre hale enn snømus, og mye mindre og lysere enn mår og ilder. Beveger seg i korte, buktende hopp med krum rygg.

Foto: Marton Berntsen, crop by User:MPF, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

ILDER

IKKE JAKTBAR

L ca 55 cm

Mørk, nesten svartbrun kropp der lys underull skinner gjennom på sidene, og et tydelig hvitt ansikt: hvitt rundt snuten, over øynene og på ørekanten – «masken» er kjennetegnet. Kortere, mer kompakt og lavere enn mår, uten mårens gule strupeflekk, og med kortere, mindre busket hale. Holder seg på bakken, ofte nær gårdsbebyggelse. Ilder står ikke i jaktidsforskriften § 2 og er ikke jaktbar.

Foto: Charles J. Sharp, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

JERV

IKKE JAKTBAR

L ca 108 cm

Kraftig, bjørneaktig mårdyr med mørkebrun pels, korte kraftige bein og buskete hale; en lys gulgrå brem går fra skuldrene langs begge sider bakover til halerota. Går tungt og lut i ryggen, med hele foten i bakken. Mye større og mørkere enn mår, og mangler grevlingens svart-hvite hodestriper. Jerv står ikke i jaktidsforskriften § 2 og er ikke jaktbar.

Foto: yrjö jyske from Finland, CC BY 2.0 (Wikimedia Commons)

OTER

IKKE JAKTBAR

L ca 117 cm

Stort, langstrakt mårdyr med bredt flatt hode, lange værhår, lys strupe og kinn, korte bein og svømmehud mellom tærne. Halen er tykk ved rota og smalner jevnt av til en spiss – den er muskuløs og glatt, ikke busket som hos mår. Sees nesten alltid i eller like ved vann, med bare hodet så vidt over overflaten. Oter står ikke i jaktidsforskriften § 2 og er ikke jaktbar.

Foto: FOTO-ARDEIDAS, CC BY-SA 3.0 (Wikimedia Commons)

SNØMUS

IKKE JAKTBAR

L ca 25 cm

Landets minste rovdyr – knapt større enn en stor mus i kroppen, brun over og hvit under om sommeren, helt hvit om vinteren. Halen er kort og har ALDRI svart tupp; røyskatten er tydelig større og har svart haletipp året rundt. Snømus står ikke i jaktidsforskriften § 2 og er ikke jaktbar.

Foto: Isidora Kyriazi, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

ULV

IKKE JAKTBAR

L ca 172 cm

Stor, høybeint og langbent, gråbrun som en kraftig schäfer, med bred og kort snute, små avrundede ører og en rett, busket hale som bæres hengende. Klart større og tyngre enn rødrev, med lengre bein, dypere bryst og skrånende bakpart; reven er rødere, lavere og har spissere snute og hvit haletipp. Ulv står ikke i jaktidsforskriften § 2 og er ikke jaktbar.

Foto: C. Brück, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

HAREDYR OG GNAGERE

BEVER

JAKTBAR

L ca 90 cm

Norges største gnager — mørkebrun, tønneformet og langt større enn alt annet som svømmer i ferskvann. Halen er nøkkelen: bred, flat og skjellkledd som en padleåre, og den smelles i vannflaten før dyret dykker. Svømmende ser du bare hodet og en jevn rygg, og sporene på land er ferske gnag og felte løvtrær ved vannkanten.

Foto: Tjustorparn, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

BISAM

JAKTBAR

L ca 28 cm

Bare en brøkdel av beverens størrelse — omtrent som en stor rotte, mørkebrun med butt hode og små, nesten skjulte ører. Halen skiller den fra bever: lang, tynn og flatttrykt fra siden, ikke bred som en padleåre, og den slanger seg etter dyret i vannet. Bygger hytter av siv og starr i grunne vann; den norske hovedbestanden står i Pasvik i Finnmark.

Foto: Max Mustermann (A1000 (talk)), CC0 (Wikimedia Commons)

EKORN

JAKTBAR

L ca 21 cm

Rødbrun om sommeren, gråere om vinteren, alltid med kremgul til hvit buk og tydelige øredusker i vinterpelsen. Den lange, buskete halen er nesten like lang som kroppen og legges oppetter ryggen når dyret sitter og gnager. Ses nesten alltid i trær, klatrer i spiral rundt stammen; på bakken beveger den seg i korte byks med halen etter seg.

Foto: Khankeldi Zhalilkhan, CC BY 4.0 (Wikimedia Commons)

HARE

JAKTBAR

L ca 62 cm

Skifter drakt gjennom året: helhvitt vinterpels med svarte ørespisser, gråbrun eller grå somerpels. Halen er hvit på oversiden hele året — det er hovednøkkelen mot sørhare, som har svart hale-overside. Ørene er kortere enn hos sørhare og rekker ikke forbi snutespissen når de legges framover.

Foto: Eaglestein, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

SØRHARE

JAKTBAR

L ca 59 cm

Større, langbeinet og mer rødbrun enn haren, og blir aldri helt hvit om vinteren — bare flankene lysner. Halen er svart på oversiden og hvit under, og de lange ørene har svarte spisser og rekker tydelig forbi snutespissen når de legges framover. Holder til i åpent lavlandslandskap på Sørøstlandet, mens haren dominerer i skog og fjell.

Foto: Miosta, CC BY 4.0 (Wikimedia Commons)

VILLKANIN

JAKTBAR

L ca 40 cm

Klart mindre og mer kortbeint enn begge harene, gråbrun hele året og uten hvit vinterdrakt. Ørene er korte og mangler harenes svarte ørespisser, og den korte halen har hvit underside som blinker når dyret hopper unna. Lever i kolonier med hisystem, ofte nær bebyggelse, og springer lavt og kort — ikke i lange harebyks.

Foto: Gzen92, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

PIGGSVIN

IKKE JAKTBAR

L ca 33 cm

Ikke til å ta feil av: rygg og sider er dekket av 6 000–8 000 stive brune og hvite pigger, mens buk og bein har vanlig hår. Liten og rund med lang, spiss snute og nærmest ingen hale, og ruller seg til en piggball ved fare. Nattaktiv i hager, kratt og kulturlandskap, går i dvale om vinteren — og er fredet, ikke jaktbar.

Foto: Donald Hobern from Copenhagen, Denmark, CC BY 2.0 (Wikimedia Commons)

FREMMEDE ARTER

FASAN

JAKTBAR

L ca 75 cm

Hannen er umiskjennelig: kobberrød, skjellmønstret kropp, mørkt grønnblått hode med røde, nakne hudlapper i ansiktet, ofte hvit halsring — og en svært lang, spiss, tverrstripet stjert som utgjør nesten halve fuglen. Hunnen er blek gråbrun og flekkete, men har fortsatt lang og spiss stjert; det skiller henne fra orrhøne og røy, som er kortere og har avrundet stjert. Springer helst til skjuls framfor å fly, men letter bråkende og nesten loddrett rett foran hunden, og flyr så kort avgårde med raske vingeslag og lange glidefaser.

Foto: gary noon, CC BY-SA 2.0 (Wikimedia Commons)

MÅRHUND

JAKTBAR

L ca 78 cm

Lav, bred og kortbeint som en grevling, men med spiss, revelignende snute og små, runde ører med svart kant — grevlingen har hvitt hode med to svarte langsgående striper fra snute til nakke. Ansiktsmasken er svart rundt begge øynene og ser ut som «kinnskjegg» av lang, lys pels på kinnene. Halen er kort og buskete, mørk på oversiden og helt uten ringer; vaskebjørnens hale har 5–7 tydelige lyse og mørke ringer.

Foto: Ryzhkov Sergey, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

VASKEBJØRN

JAKTBAR

L ca 85 cm

Gråmelert og tettbygd med litt bjørneaktig gange; den svarte «tyvemaska» over øynene er skarpt avgrenset av hvitt over og under. Sikreste kjennetegn er halen: lang og buskete med 5–7 tydelige mørke ringer — mårhunden har mørk, ensfarget hale uten ringer. Klatrer godt i trær og holder seg gjerne ved vann; forlabbene brukes svært hendig, og sporene ligner små barnehender med fem lange tær.

Foto: Jean-Pol GRANDMONT, CC BY 3.0 (Wikimedia Commons)

VILLMINK

JAKTBAR

L ca 60 cm

Liten, langstrakt og kortbeint, rundt 60 cm total der den buskete halen utgjør nesten en tredel; pelsen er ensfarget mørk brun til nesten svart, også på buken. Se etter en hvit flekk under haka eller på underleppa — oteren har lys gråhvit strupe og hals, og mår har stor gul eller kremfarget strupefleck. Mink er langt mindre enn oter (100–130 cm): oteren har kraftig hale som er tykk ved roten og smalner jevnt mot spissen, og svømmer med bare hodet så vidt i overflaten, mens minken løper langs strandkanten og virker slank som en stor røyskatt.

Foto: lwolfartist, CC BY 2.0 (Wikimedia Commons)

VILLSVIN

JAKTBAR

L ca 135 cm

Kompakt og høyskuldret med tung forpart, kort tykk hals og langt, rett tryne; sett fra siden virker dyret kileformet med slankere bakpart. Ørene står alltid rett opp og er spisse, og pelsen er grov og børsteaktig i gråsvart til rødbrunt — tamgris som er sluppet ut har hengende ører og tydelig fettlag. Grisungene er lyse gulbrune med markerte langsgående mørke striper de første månedene og kan ikke forveksles med noe annet.

Foto: Thomas Fuhrmann, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

GRÅGÅS

JAKTBAR

L ca 83 cm

Den største og lyseste av de grå gjessene våre, med kraftig oransje nebb (ingen svart eller mørk tegning) og rosa ben. Hodet og halsen er like lyse som kroppen — ikke mørkt avsatt som hos kortnebbgås og sædgås. I flukt lyser de blågrå framvingene mot de mørke vingespissene, og stemmen er et dypt, tamgås-aktig «gaa-gaa-gaa».

Foto: Ryan Hodnett, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

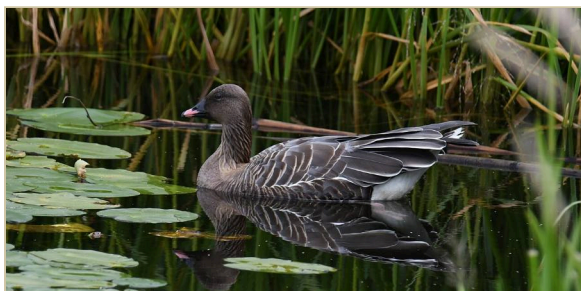
KANADAGÅS

JAKTBAR

L ca 93 cm

Svært stor gås med langt svart hals og svart hode, brutt av et hvitt kinnfelt som går fra strupen opp på hvert kinn — panna er svart. Kroppen er brun, ikke svart på brystet som hos hvitkinngås, og fuglen er nesten dobbelt så stor. Stemmen er et trompetaktig tostavet «aa-hoa» der siste stavelse stiger.

Foto: Paul Danese, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

KORTNEBBGÅS

JAKTBAR

L ca 68 cm

Middels stor grå gås med mørkebrunt hode og hals som står mørkt mot den lysere kroppen. Nebbet er kort og mørkt med et rosa bånd på midten, og beina er rosa — sædgåsa har oransje begge steder. I flukt ser du lyse blågrå framvinger og hvit bakkropp, og flokken gir fra seg lyse, hurtige, høyfrekvente gakk.

Foto: lwolfartist, CC BY 2.0 (Wikimedia Commons)

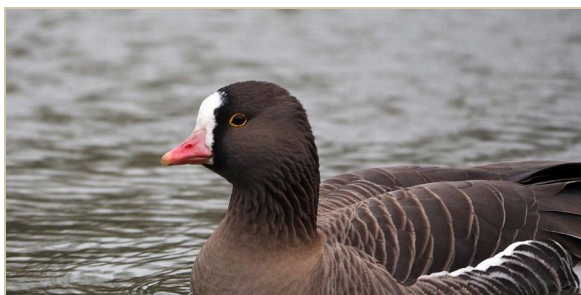
STRIPEGÅS

JAKTBAR

L ca 74 cm

Blekgrå gås med nesten hvitt hode og to svarte tverrbånd i bue over bakhodet og nakken — ingen annen gås her har dette. Nebbet er gul-oransje med svart tupp, og en hvit lengdestripe skiller for- og baksida på den mørkegrå halsen. Fremmed art som opptrer enkeltvis eller i småtall blant andre gåseflokker, så se etter hodetegningen før du skyter.

Foto: Tisha Mukherjee, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

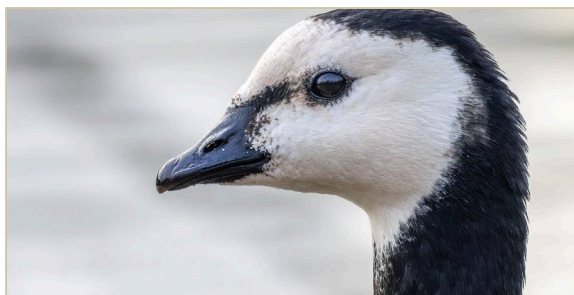
DVERGGÅS

IKKE JAKTBAR

L ca 60 cm

IKKE JAKTBAR — sterkt truet, og forveksling med tundragås er den klassiske fella i gåsejakta. Sikreste kjennetegnet er den tydelige gule øyeringen, som tundragåsa mangler helt. Ellers er dverggåsa merkbart mindre og rundere, har kortere og spinklere klart rosa nebb, og det hvite panneblisset går høyere opp på issen; ungfugler mangler bliss og må sjekkes på øyering og nebbstørrelse.

Foto: Iggy, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

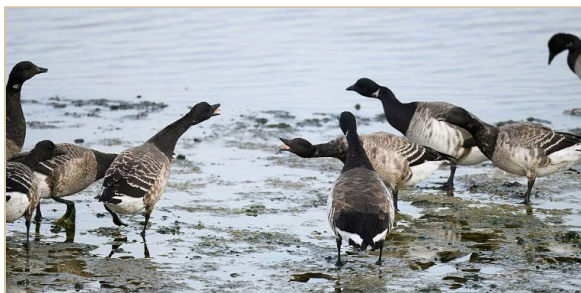
HVITKINNGÅS

IKKE JAKTBAR

L ca 65 cm

Ikke jaktbar. Helt hvitt ansikt inkludert panna, med svart tøyle mellom nebb og øye, og svart bakhode, hals og bryst i skarp kontrast mot hvit buk — kanadagåsa har svart panne, bare et hvitt kinnfelt, og er nesten dobbelt så stor. Ryggen er askegrå med svarte og hvite tverrstriper. I flukt er undervingen lys (ringgåsa er mørk), og flokken låter som glefsende småhunder, «gra-gra-gra».

Foto: Alexis Lours, CC BY 4.0 (Wikimedia Commons)

RINGGÅS

IKKE JAKTBAR

L ca 61 cm

Ikke jaktbar. Liten, mørk og kortnebbet gås med helt svart hode, hals og bryst uten hvitt i ansiktet — bare en smal hvit halsring på siden av halsen, som kan være vanskelig å se på avstand. Bakkroppen og undergumpen er hvit og lyser skarpt mot den mørke forkroppen, og i flukt er undervingen mørk (hvitkinngåsa er lys). Holder seg langs sjøen, på fjære og grunt vann.

Foto: lwolfartist, CC BY 2.0 (Wikimedia Commons)

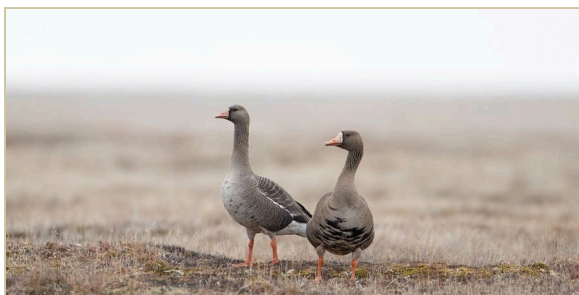
SÆDGÅS

IKKE JAKTBAR

L ca 79 cm

Ikke jaktbar. Mørk, langhalset gås med langt mørkt nebb som har et oransje bånd over midten og oransje ben — kortnebbgåsa har rosa begge steder og et tydelig kortere nebb. Hode og hals er mørkebrune og står mørkt mot kroppen, i motsetning til den jevnt lyse grågåsa. Fredet, og hekkebestanden i Norge er svært liten.

Foto: Hobbyfotowiki, CC0 (Wikimedia Commons)

TUNDRAGÅS

IKKE JAKTBAR

L ca 72 cm

Ikke jaktbar. Gråbrun gås med hvitt pannebliss rundt nebbroten og grove svarte tverrflekker på buken hos voksne — begge deler mangler hos grågås, sædgås og kortnebbgås. Nebbet er rosa til oransje uten mørkt bånd, og beina er oransje; ungfugler mangler både bliss og bukflekker, så da må du gå på nebbfarge og størrelse.

Foto: USFWSAlaska, Public domain (Wikimedia Commons)

VADERE

ENKELTBÉKKASIN

JAKTBAR

L ca 26 cm

Mellomstor, brunspraglet bekkasin med svært langt, rett nebb og fire lyse lengdestriper nedover ryggen. Buken er ren hvit og stjerten er nesten uten hvitt — dobbeltbekkasinen har derimot tydelige hvite stjerthjørner. Letter med et hest «tsjæk» og stikker av i sikksakk, mens dobbeltbekkasinen går tungt og rett fram.

Foto: Assianir, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

RUGDE

JAKTBAR

L ca 34 cm

Kompakt og tettbygd skogsvader, tydelig større enn bekkasinene, med langt rett nebb og korte bein. Drakta er brunspraglet med brede mørke tverrbånd på tvers av issen og tverrstripet underside — bekkasinene har lyse lengdestriper langs ryggen i stedet. Sees oftest i skogen i skumringen på rugdetrekk: langsom, nesten flaggermusaktig flukt lavt over trekronene med nebbet pekende skrått nedover.

Foto: Jason Thompson, CC BY 2.0 (Wikimedia Commons)

DOBBELTBEEKKASIN

IKKE JAKTBAR

L ca 28 cm

Svært lik enkeltbekkasin, men litt større og tyngre bygd, med kortere nebb i forhold til hodet og tydelige hvite stjerthjørner som blinker når den flyr fra. Letter tungt og går rett fram i lav høyde, som regel taust og uten sikksakk. De hvite stjerthjørnene og den rettlinjede oppflukten er stopp-tegnet — arten er ikke jaktbar.

Foto: christoph_moning, CC BY 4.0 (Wikimedia Commons)

HEILO

IKKE JAKTBAR

L ca 28 cm

Kraftig lofugl med kort, svart nebb og gullflekket gulbrun overside — helt ulikt bekkasinenes og rugdas lange nebb. I sommerdrakt svart i ansikt, strupe og buk, med hvit kant langs siden. Hvite undervinger lyser opp i flukten, som er rask og rettlinjet på spisse vinger. Står gjerne urørlig på myra og springer i korte rykk. Ikke jaktbar.

Foto: Cicero M. T., CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

KVARTBEKKASIN

IKKE JAKTBAR

L ca 18 cm

Den klart minste bekkasinen — godt under halve størrelsen på enkeltbekkasin, med tydelig kortere nebb og kileformet, spiss stjert helt uten hvitt. Issen er mørk uten lys midtstripe, med et lyst bånd på hver side. Trykker hardere enn noen annen bekkasin og letter først når du nesten trækker på den, flyr så stille og kort før den dumper ned igjen. Ikke jaktbar.

Foto: Dürzan cîrano, CC BY-SA 3.0 (Wikimedia Commons)

RØDSTILK

IKKE JAKTBAR

L ca 28 cm

På størrelse med heilo, men med lange knallrøde bein og rett nebb med rød rot og mørk tupp. Askebrun spraglet overside, hvit buk. I flukten lyser et bredt hvitt bånd langs vingens bakkant og en hvit kile opp over ryggen — det båndet har ingen av de andre snipene. Bråkete og urolig, står ofte på en stolpe eller tue på myr og strandeng. Ikke jaktbar.

Foto: Bene Riobó, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

STORSPOVE

IKKE JAKTBAR

L ca 55 cm

Vår største vader, godt over dobbelt så lang som en bekkasin, med et svært langt og jevnt nedoverbøyd nebb (9–15 cm). Brunspraglet kamuflasjedrakt, lite hode, slank hals, lange mørke bein og hvit kile opp over ryggen i flukten. Rugda har rett nebb og korte bein; storspoven vader på mudderflater, myr og våt beitemark. Ikke jaktbar.

Foto: Artemio Terna, CC BY-SA 3.0 (Wikimedia Commons)

VIPE

IKKE JAKTBAR

L ca 30 cm

Kjennes med en gang på den lange, tynne fjærtoppen i nakken og den metallisk grønnsvarte oversiden mot kritthvit buk. Nebbet er kort og svart. De svært brede, butte vingene gir en dorsk, vinglende flaksing med vekslende svart og hvitt — helt annerledes enn heiloens spisse vinger og raske, rette flukt. Ikke jaktbar.

Foto: Valuer Hardy, CC BY 4.0 (Wikimedia Commons)

SKARVER

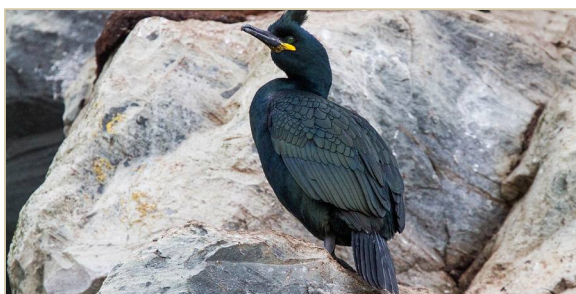
STORSKARV

JAKTBAR

L ca 90 cm

Stor og helsvart med kraftig krok ytterst på nebbet, flat panne og en gulorange flekk naken hud rundt strupen med et hvitt felt like bak. Voksen i hekkedrakt har hvit lårflekk; ungfuglen er brunlig med lys til hvit buk — det er nettopp ungfugl med hvit buk som er jaktbar i saltvann. Ligger lavt i sjøen med nebbet pekende litt oppover, flyr med strak hals som ei gås, ofte i skrå linje eller V lavt over vannet, og sitter med utslåtte vinger for å tørke.

Foto: Hobbyfotowiki, CC0 (Wikimedia Commons)

TOPPSKARV

JAKTBAR

L ca 73 cm

Merkbart mindre og slankere enn storskarv, med tynt nebb, bratt panne og glinsende grønnsvart drakt uten hvitt i ansiktet — bare gule barhudsfelter i munnavikene. I hekketiden har den en oppoverbøyd fjærtopp midt i pannen, som storskarven mangler. Ungfuglen er brun med mørk buk (storskarvungen har hvit buk), og toppskarven holder seg nesten bare til åpen kyst og skjær, praktisk talt aldri i ferskvann.

Foto: Ron Knight from Seaford, East Sussex, United Kingdom, CC BY 2.0 (Wikimedia Commons)

HAVSULE

IKKE JAKTBAR

L ca 94 cm

Stor og skinnende hvit med sotsvarte vingespisser og gulskjær på hodet, spiss i begge ender: langt dolkformet nebb foran og kileformet hale bak. Flyr på lange, smale, stive vinger høyt over sjøen og stuper loddrett ned i vannet etter fisk — noe verken skarv eller lom gjør. Ungfuglen er mørk gråbrun med lyse flekker og kan tas for skarv på avstand, men den spisse halen og de lange smale vingene skiller den fra skarvens brede vinger og avrundede hale.

Foto: Stephane Lesbats, CC BY 4.0 (Wikimedia Commons)

SMÅLOM

IKKE JAKTBAR

L ca 61 cm

Slank lom med tynt, spisst nebb som holdes tydelig skrått oppover og et rundt, lite hode — motsatt av skarvenes krokete nebb. I vinterdrakt er den lys i ansiktet med hvitt godt opp forbi øyet og fint hvitspettet rygg; i sommerdrakt har den en brunrød strupeflekk. I flukt henger hodet lavere enn kroppen så profilen ser pukkelrygget ut, med raske vingeslag og føttene stikkende ut bak halen.

Foto: ALAN SCHMIERER, CC0 (Wikimedia Commons)

STORLOM

IKKE JAKTBAR

L ca 66 cm

Kraftigere og tyngre enn smålom, med tykt, rett nebb som holdes vannrett og en brattere panne. I vinterdrakt er skillet mellom mørk overside og hvit underside skarpt, og en hvit flankeflekk stikker opp ved vannlinjen bakerst; i sommerdrakt er hodet og nakken grå, strupen svart og ryggen har tydelige hvite ruter. Ligger lavere og tyngre i sjøen enn skarvene, og nebbet mangler helt kroken skarvene har.

Foto: Avustfel, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

DUER, KRÅKEFUGLER OG TROST

GRÅTROST

JAKTBAR

L ca 26 cm

Grått hode, grå nakke og grå overgump mot kastanjebrun rygg og svart hale — den trefargede kontrasten er det sikreste kjennetegnet. Brystet er gulbrunt med kraftige svarte pilspissflekker som fortsetter ned på flanken, og undervingen lyser hvit når den letter. Opptrer i støyende flokker i bær- og rognetrær og gir fra seg et hardt, gjentatt «tsjakk-tsjakk».

Foto: Romana Plačková, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

KRÅKE

JAKTBAR

L ca 51 cm

Tofarget: askegrå kropp med svart hodehette, bryst, vinger og hale — det skiller den umiddelbart fra ravn og kornkråke, som begge er helsvarte. Halen er rett avskåret i enden, og den flyr med jevne, rolige vingeslag uten å seile. Stemmen er et hest, gjentatt «kra-kra».

Foto: Dennis G. Jarvis, CC BY-SA 2.0 (Wikimedia Commons)

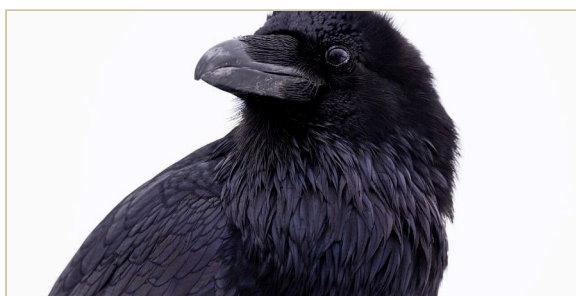
NØTTESKRIKE

JAKTBAR

L ca 35 cm

Vinrød-brun kråkefugl der den hvite overgumpen lyser mot den svarte halen når den flyr fra deg — det er kjennetegnet i skogen. På vingeknoken sitter et lite felt med turkisblå fjær med svarte tverrbånd, helt unikt blant våre fugler. Svart mustasjestripe og reisbar, svart-hvit topp; stemmen er et hest, skjærende skrik.

Foto: Shiv's fotografia, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

RAVN

JAKTBAR

L ca 64 cm

Klart størst av kråkefuglene, nærmest musvåkstor, helsvart med grovt nebb og stiv fjærbust ved nebbroten. Halen er kile-/diamantformet i enden — det sikreste kjennetegnet mot kråke og kornkråke i flukt. Seiler og stuper mer enn kråka, og stemmen er et dypt, klangfullt «korp-korp», ikke et hest skrik.

Foto: USFWSAlaska, Public domain (Wikimedia Commons)

RINGDUE

JAKTBAR

L ca 43 cm

Klart størst av duene våre, med rosa bryst og en tydelig hvit flekk på hver side av halsen. I flukt ser du et bredt hvitt vingebånd tvers over vingen — det mangler både skogdue og bydue. Nebbet er gult med rød rot, og halen er lang med svart endebånd.

Foto: Cooka69, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

SKJÆRE

JAKTBAR

L ca 48 cm

Umiskjennelig svart-hvit med en ekstremt lang, kileformet hale som skimrer grønt og blått og utgjør mer enn halve total lengden. Håndsvingfjærene er hvite, så vingen blinker hvitt i flukt, og buk og skulder er rent hvite. Flyr med raske, skvatrende vingeslag lavt fra tre til tre; stemmen er en tørr skjæring «sjakk-akk-akk».

Foto: Andrey Gulivanov, CC BY 2.0 (Wikimedia Commons)

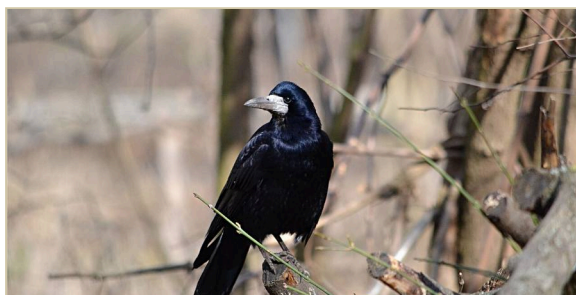
BYDUE

IKKE JAKTBAR

L ca 30 cm

Forvillet tamdue som opptrer i alle tenkelige fargevarianter — blågrå med to svarte vingebånd og hvit overgump, men også helt hvite, brune, sotsvarte eller flekkete fugler. En så variabel drakt finnes ikke hos noen vill due. Holder til i byer, på broer, låvetak og rundt bebyggelse, ofte i store flokker.

Foto: Abhipalsinghjadon1, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

KORNKRÅKE

IKKE JAKTBAR

L ca 45 cm

Helsvart med blålilla glans — altså ingen grå kropp som kråke — men mindre og slankere enn ravn og med rett avskåret hale. Voksne har et bart, gråhvitt hudparti rundt nebbroten som gir et spisst, «nakent» ansikt, høy bratt panne og loddne «bukser» på lårene. Ungfugler er befjæret ved nebbroten og likner mer på svartkråke; opptrer i flokk i åpent kulturlandskap og er ikke jaktbar.

Foto: Nicolas Weghaupt, CC0 (Wikimedia Commons)

MÅLTROST

IKKE JAKTBAR

L ca 22 cm

Jevnt olivenbrun over hele oversiden — ingen grå nakke, ingen svart hale og ingen røde flanker. Brystet er varmt kremgult med små, runde, mørke flekker som peker nedover, ikke pilspissformede som hos gråtrost. Tydelig mindre enn gråtrost og svarttrost, undervingen er gulbrun, og sangen er korte fraser som gjentas to–tre ganger. Ikke jaktbar.

Foto: Simon Chinnery, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

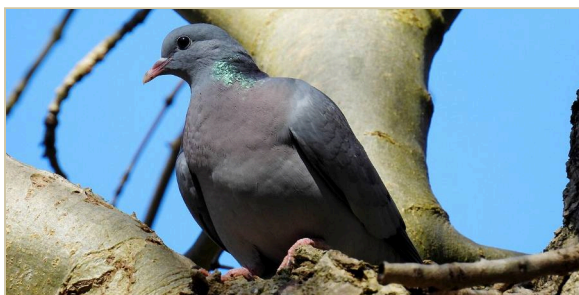
RØD Vingetrost

IKKE JAKTBAR

L ca 22 cm

Minst av trostene, med en kraftig kremhvit øyebrynsstripe og en mørk stripe gjennom øyet — den ansiktstegningen har ingen av de andre. Flanken og undervingen er rustbrune, best synlig idet fuglen letter. Undersiden er streket snarere enn flekket, og den trekker om høsten i flokk sammen med gråtrost — sjekk hodet før du skyter, den er ikke jaktbar.

Foto: gailhampshire from Cradley, Malvern, U.K, CC BY 2.0 (Wikimedia Commons)

SKOGDUE

IKKE JAKTBAR

L ca 33 cm

Mindre og mye mer ensfarget blågrå enn ringdua, uten hvite halsflekker og uten hvitt vingebånd. Vingen har i stedet bare to korte svarte streker og svarte vingespisser, og halsen har et grønnskimrende felt. Øyet er helt mørkt og nebbet blekt — den er ikke jaktbar, så sjekk halsen før du skyter.

Foto: MPF, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

SVARTTROST

IKKE JAKTBAR

L ca 26 cm

Hannen er helt sort uten flekker, med knallgult nebb og gul øyering; hunnen er mørk brun med lysere, streket strupe og mørkt nebb. Ingen grå nakke, ingen pilspissflekker og ingen røde flanker. Lang hale som løftes når den lander, og den holder seg mest alene i hager og kratt — ikke i flokk som gråtrosten. Ikke jaktbar.

Foto: ianpreston from England, UK, CC BY 2.0 (Wikimedia Commons)

TYRKERDUE

IKKE JAKTBAR

L ca 30 cm

Slank, blek sandfarget due med et smalt svart halvmåneformet bånd i nakken — den eneste duen hos oss med et slikt bånd. Betydelig mindre og lysere enn ringdua, med lang hale som blinker hvitt i ytterkanten når den lander. Svart nebb og lys øyering; holder seg i hager, tettsteder og rundt kornsiloer.

Foto: Tisha Mukherjee, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

ROVFUGLER (FREDET)

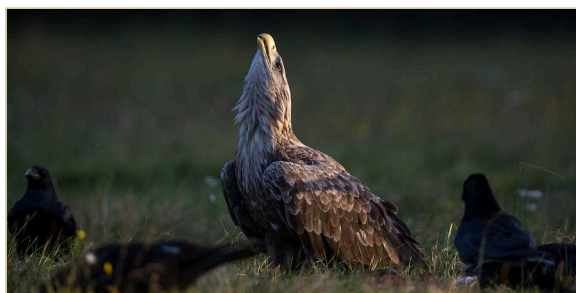
FJELLVÅK

IKKE JAKTBAR

L ca 57 cm

Litt større og mer langvinget enn musvåken, med lys underside, svart flekk på hver vingeknoke og mørkt felt over buken. Sikreste kjennetegnet er den hvite halen med ett bredt svart bånd ytterst, dessuten hvit overgump og fjærkledd bein helt ned til tærne. Står ofte og «rir på vinden» over snaufjell og myr; skilles fra kongeørn på at den er langt mindre og lys under, og fra musvåk på halemønsteret.

Foto: Rob Hanson, CC BY 2.0 (Wikimedia Commons)

HAVØRN

IKKE JAKTBAR

L ca 83 cm

Norges største rovfugl: enorm, med brede, rette «planke»-vinger og kort, kileformet hale. Voksen har kritthvit stert, kraftig gult kroknebb og blekt gråbrunt hode; ungfuglen er mørk brunsvart med mørkt nebb og mørk hale. Skilles fra kongeørn på de brede, rettskårne vingene og den påfallende korte halen — kongeørna har smalere vinger som holdes i en grunn V, og lengre hale.

Foto: Andreas Weith, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

HØNSEHAUK

IKKE JAKTBAR

L ca 54 cm

Kraftig, tønneformet hauk med korte, brede vinger og lang hale med avrundede hjørner; flyr med få kraftige vingeslag avbrutt av glid, lavt mellom trærne i gammel barskog. Voksen er grå over og fint tverrstripet under, med bust hvit undergump og hvitt øyebryn over gult til rødt øye. Klassisk forveksling med spurvehauk: hønsehauken er langt kraftigere, har utstående bryst og tyngre flukt, og halespissen er avrundet der spurvehauken har skarpe halehjørner.

Foto: Andy Morffew from Itchen Abbas, Hampshire, UK, CC BY 2.0 (Wikimedia Commons)

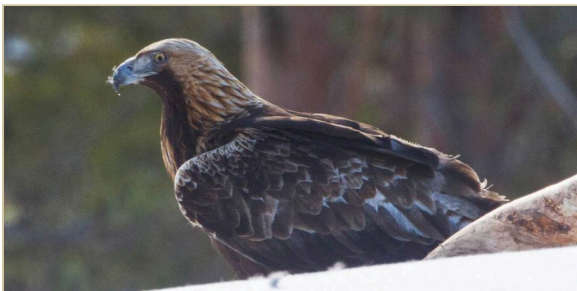
JAKTFALK

IKKE JAKTBAR

L ca 56 cm

Vår største falk, på størrelse med en våk: tyngre, bredere i vingen og lengre i halen enn vandrefalken, og flyr med jevne, utholdende vingeslag lavt over terrenget. Drakten varierer fra nesten helhvitt via sølvgrå til mørk brun, men hodet er alltid mindre kontrastrikt enn vandrefalkens – kinnskjegget er svakt eller mangler helt. Fjell- og kystfugl i nord; en overveiende hvit falk er alltid jaktfalk.

Foto: Dominic Sherony, CC BY-SA 2.0 (Wikimedia Commons)

KONGEØRN

IKKE JAKTBAR

L ca 78 cm

Nest største rovfugl etter havørna: mørkebrun med gyllengul isse og nakke, lange vinger som holdes i en tydelig grunn V når den seiler, og lang, bred hale. Ungfuglen har hvitt felt midt på undervingen og hvit hale med bredt svart endebånd. Skilles fra havørn på smalere vinger og lengre hale, og fra fjellvåk på at den er mange ganger større og aldri har lys underside eller hvit overgump.

Foto: Ron Knight from Seaford, East Sussex, United Kingdom, CC BY 2.0 (Wikimedia Commons)

MUSVÅK

IKKE JAKTBAR

L ca 46 cm

Middels stor våk med brede vinger og kort, rett avskåret hale; sitter gjerne på stolper og gjerdestaur og seiler i sirkler med vingene i svak V. Drakten varierer sterkt, fra nesten hvit til helt mørkebrun, men de fleste har et lyst brystbånd og mørk flekk ved vingeknoken. Skilles fra fjellvåk på at halen er grålig og tverrbåndet i stedet for hvit med ett bredt svart endebånd, og på at musvåken mangler fjellvåkens hvite overgump.

Foto: T. R. Shankar Raman, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

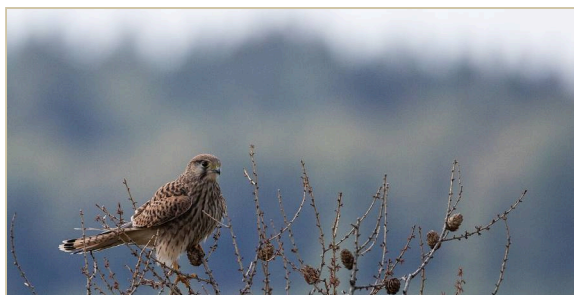
SPURVEHAUK

IKKE JAKTBAR

L ca 34 cm

Liten, kortvinget hauk med lang hale med skarpe hjørner og 4–5 mørke tverrbånd; jager lavt langs skogkanter og hekker med noen få raske vingeslag avløst av glid. Hannen er grå over og fint oransjerød tverrstripet under, hunnen brungrå over og brunstripet under. En stor spurvehaukhunn og en liten hønsehaukhann er den klassiske fella — hønsehauken er kraftigere og har avrundet halespiss; mot tårnfalk skiller de korte, brede og avrundede vingene (falken har lange, spisse).

Foto: Andy Morffew from Itchen Abbas, Hampshire, UK, CC BY 2.0 (Wikimedia Commons)

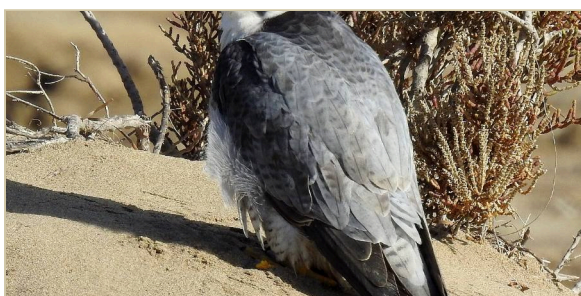
TÅRNFALK

IKKE JAKTBAR

L ca 31 cm

Liten, slank falk med lange, spisse vinger og lang hale; den eneste av våre rovfugler som rutinemessig står stille i lufta og «rir på vinden» over veikanter, enger og hogstflater. Hannen har grått hode, rustrød, svartspettet rygg og grå hale med bredt svart endebånd; hunnen er gjennomgående rustbrun og tverrbåndet. Skilles fra spurvehauk på de spisse vingene og den flagrende flukten, og fra vandrefalk på at den er mye mindre, slankere og rustrød over.

Foto: moments in nature by Antje Schultner, CC BY-SA 2.0 (Wikimedia Commons)

VANDREFALK

IKKE JAKTBAR

L ca 43 cm

Kraftig, kompakt falk med lange, spisse sabelvinger og relativt kort hale; jager i stup fra høyden over åpent land, myr og kyst. Voksen er skifergrå på ryggen, lys og tett tverrstripet under, med tydelig svart «kinnskjegg» mot hvit strupe og gul øyering og nebbrot. Skilles fra jaktfalken på at den er mindre, spissere i vingen og kortere i halen, og på det langt mer kontrastrike hodemønsteret.

Foto: Lucas Benaiche, CC BY-SA 4.0 (Wikimedia Commons)

KILDER

Hva boka bygger på, og når det ble hentet

Alt lovstoff i boka er skrevet mot teksten slik den sto på Lovdata på hentedatoen under. Viltressursloven trådte i kraft 1. juli 2026 og erstattet viltloven av 1981; eldre bøker og øvingstjenester bygger fortsatt på den gamle loven.

DOKUMENT	IDENTIFIKATOR	SIST ENDRET	HENTET
Forskrift om forvaltning av bever	FOR-2017-04-26-519	FOR-2026-06-26-1380 fra 01.07.2026	2026-09-02
Brann- og eksplosjonsvernloven	LOV-2002-06-14-20	LOV-2025-04-25-12 fra 01.01.2026	2026-09-02
Dyrevelferdsloven	LOV-2009-06-19-97	LOV-2026-03-13-9 fra 01.05.2026	2026-09-02
Fjellova – fjell	LOV-1975-06-06-31	LOV-2023-06-09-32	2026-09-02
Friluftsløven – fril	LOV-1957-06-28-16	LOV-2024-12-06-74 fra 01.01.2025	2026-09-02
hjordteviltsforskriften	FOR-2016-01-08-12	FOR-2026-06-26-1380 fra 01.07.2026	2026-09-02
Hundeløven – hul	LOV-2003-07-04-74	LOV-2025-06-20-102 fra 01.07.2026	2026-09-02
Forskrift om jakt- og fangsttider samt sanking av egg og dun for jaktseongene fra og med 1. april 2022 til og med 31. mars 2028	FOR-2022-01-21-128	FOR-2026-06-26-1380 fra 01.07.2026	2026-09-02
Motorferdselloven	LOV-1977-06-10-82	LOV-2025-06-06-25 fra 01.07.2025	2026-09-02
Naturmangfoldloven – nml	LOV-2009-06-19-100	LOV-2025-06-20-102 fra 01.07.2026, LOV-2025-12-22-130 fra 01.01.2026	2026-09-02
utovelsesforskriften	FOR-2002-03-22-313	FOR-2026-06-26-1380 fra 01.07.2026	2026-09-02
Våpenforskrifta	FOR-2021-05-07-1452	FOR-2026-07-02-1501	2026-09-02
Våpenlova	LOV-2018-04-20-7	LOV-2025-06-20-102 fra 01.07.2026	2026-09-02

DOKUMENT	IDENTIFIKATOR	SIST ENDRET	HENTET
Viltressursloven	L0V-2025-06-20-102	L0V-2026-06-19-61	2026-09-02

Pensumdokumenter

- Studieplan for jegerprøvens obligatoriske kurs (LDIR 136), sist endret 1. juli 2026
- Undervisningsplan for jegerprøvens obligatoriske kurs (LDIR 137)
- Instruks for innhold og gjennomføring av jegerprøven, sist endret 1. juli 2026
- NJFFs deltakerhefter for samling 1, 2, 6, 7, 8 og 9, og NJFFs fagark om ammunisjon, choke, kaliber og skuddavstand

Bilder

Alle bilder er hentet fra Wikimedia Commons under frie lisenser (CC0, CC BY eller CC BY-SA). Fotograf og lisens står under hvert bilde. Ingen bilder er KI-generert — en art med feil tegning lærer bort feil art.